

Marte Otterlei

Bilder av barn og straff

Karakteristikk av unge lovbrøyttere i avisreportasjer
på 1970-tallet og i dag.

Sammendrag

Siktemålet med denne oppgave er å stille spørsmålstegn ved, samt diskutere hvordan vi konstruerer, legger mening i og kategoriserer fenomenet barn og straff. For å studere dette vil jeg analysere avisreportasjer fra to perioder, ett empirisett er hentet fra 1970-tallet og ett er fra 2000-tallet. Avistekster kan være nyttige innganger til forståelser da media er med på å speile og produsere ulike oppfatninger i samfunnet. Studiens hovedmål er å undersøke ulike karakteristikk som opptrer i reportasjene, samt å løfte fram underkommuniserte forståelser av barn, kriminalitet og straff i empirien fra de to periodene.

Den teoretiske rammen som er lagt rundt studien er Foucaults teorier om disiplinering og straff. Denne forståelsen knyttes opp mot straffens formål i Norge i dag og mot ulike forståelser av barn, barndom og alder. Dette gjøres for å knytte Foucaults generelle teori om straff opp mot den norske konteksten og mot barn som egen gruppe. Oppgaven er av kvalitativ karakter og er metodisk forankret i narrativ tekstanalyse. Empirisettet består av fire tekster fra 1970-tallet hvor vi følger karakteren "Otto" over tid. På slutten av 2000-tallet har jeg valgt å analysere tre ulike portretter av kriminelle barn i fengsel. Her blir vi kjent med "Magnus", "Martin" og "Torstein".

Analysen viser ulike forståelser av barn og straff i de to periodene. På 70-tallet skifter fokus mellom å være nyhetsformidling og en underholdningssak. Otto på 14 år karakteriseres via sine kriminelle handlinger. Han skrives ut av barndomskategorien og det blir legitimt med fengsling på grunn av hans rasjonalitet og med hensyn til samfunnsvern. Reportasjene fra nåtiden presenterer portretter av unge lovbrytere i 15-17 års alderen. I tekstene fokuserer det på guttenes opplevelse av å sitte fengslet. Guttenes kriminelle handlinger og eventuelle ansvar settes i bakgrunnen, mens deres uskyldighet i egenskap av å tilhøre barndomskategorien blir satt i forgrunnen. I begge de to empirisettene synes det å være en uforenelighet mellom barn og kriminalitet. På 70-tallet blir strategien for å unngå ubehaget ved Ottos kriminalitet å skrive ham inn i rasjonaliteten og ut av barndomskategorien. I nåtiden synes strategien å være at man fristiller subjektene fra deres kriminalitet og skriver de inn i barndommens uskyld og naivitet.

Abstract

Portraits of children and penalty. Characterization of juvenile offenders in newsstories in the 1970's and today.

This thesis will question and discuss how we understand and categorize juvenile justice. To explore this phenomenon, I have chosen to analyze newspaper reports from two periods; the 1970s and the 2000s. Newspapers may give useful insight into important ideas and comprehensions as they reproduce and reflect values in the society. The aim of the study is to analyze and discuss how different characteristics which occur in newspapers can indicate different conceptions of youth, crime and penalty in the two periods.

The theoretical framework of the study is Foucault's theories on discipline and punishment. To relate Foucault's theories to present data, I present the purposes of penalty in Norway today. Since the thesis deals with juveniles, different conceptions of children, childhood and age are also presented. These conceptions are central because they relate Foucault's theory of penalty in general to children as a particular group. The thesis has a qualitative approach and is methodically rooted in narrative text analysis. The empirical dataset consists of four texts. We follow the juvenile offender, "Otto" in the 70's, and "Magnus," "Martin" and "Torstein" in the 2000's.

The analysis points out different conceptions of juvenile justice in the two periods. In the 70's the genre shifts between entertainment and news dissemination. Otto is at the age of 14 characterized by his criminal actions. He is categorized as a rational offender in a young body and imprisonment is thus legitimized. In the reports from the 2000's the reports focus on the boys' experiences of imprisonment. Instead of focusing on the boys' criminal acts and liability, their innocence and belonging to the childhood category is emphasized. In the two data sets, it seems to be a mismatch between children and crime. In the reports from the 70's the strategy to avoid the distress of Otto's crime is to characterize him as rational and to place him outside the childhood category. In the present reports it looks like the strategy to avoid distress is to distinguish the subjects from their criminal actions.

Forord

Masteroppgaven nærmer seg slutten. Det kan beskrives som en lærerik og spennende prosess som til tider har vært noe frustrerende, men aller mest inspirerende. Det er flere som fortjener en takk for at jeg nå nærmer meg innlevering.

Først vil jeg takke min veileder førsteamanuensis Eivind Engebretsen. Tusen takk for et utrolig engasjement! Du har bistått meg med en enorm tilstedeværelse og vært en god inspirator. Denne oppgaven hadde ikke blitt til uten din eminente veiledning, rettleiding, litteraturtips og gjennomlesninger. Jeg ønsker også å rette en takk til min biveileder førsteamanuensis Marit Haldar for gode råd og innspill i den tidlige fasen av prosjektet.

Jentene på lesesalen vil jeg takke for gode vennskap, gjennomlesning, litteraturtips og faglige diskusjoner. Dere er supre!

Takk for gode innspill fra alle deltakere i tekstgruppa ”Det nye språket”. Takk til Kari Telste for inspirerende besøk på Folkemuseet. Takk til ansatte ved HiO, NOVA, Amnesty og Redd Barna. Takk til Thomas Ugelvik for litteraturtips. Til Torbjørn Bolstad ved HiST: hadde det ikke vært for deg ville jeg aldri vurdert å skrive en master.

Jeg ønsker også å takke familie og venner for tiltro, oppmuntringer og heiarop. En takk rettes også til Markblomsten for stor fleksibilitet. Takk til Katla; det har vært godt å klare hodet og strekke på beina etter lange dager på lesesalen.

Kjære Esben. Tusen takk for uvurderlig støtte. Du har vært uendelig tålmodig som samtalepartner, samt flink til å få meg til å koble av når det har vært nødvendig. Takk for gjennomlesning og masse positiv energi! Du er verdens beste.

Oslo, mai 2010

Marte Otterlei

Innhold

Sammendrag	ii
Abstract	iii
Forord.....	iv
1.0. Innledning	1
1.1. Bakgrunn for valg av tema	1
1.2. Problemstilling	2
1.3. Tidligere forskning	3
2.0. Empiri og metode	7
2.1. Konstruktivisme som analysestrategi	7
2.2. Medietekster som empirisett	7
2.2.1. Reportasjen.....	8
2.3. Tekstutvalg	9
2.4. Utvalg av sitater.....	10
3.0. Teori.....	11
3.1. Overvåkning og straff.....	11
3.2. Straffens formål	14
3.3. Barn og barndom som sosial konstruksjon.....	15
3.4. Barndom forstått som aldersfase	19
4.0. Analysestrategi.....	22
4.1. Narrativ teori	22
4.2. Historie og fortelling	22
4.3. Fokalisering	23
4.4. Fire former for tid.....	24
4.5. Repetitiv frekvensform.....	24
4.6. Fri indirekte stil	24
4.7. Dialogiske og monologiske ytringer og direkte og indirekte karakteristikker	25
4.8. Lingvistiske soner.....	26
4.9. Metaforer og metonymier.....	27
4.10. Greimas' aktantmodell	27
5.0. Reportasjene fra 1970-tallet	30
5.1. Debatten på 70-tallet	30
5.2. Otto (14) stjal 60 biler – sosialt oppgitt FENGSEL ENESTE UTVEI? (VG 29.10.74)	30
5.3. Otto, til fare for andre barn.....	33
5.4. OTTO (14) i fengsel på julaften! (VG 10.12.74)	34
5.5. OTTO (14) RØMTE fra fengslet.....	36
5.6. OTTO (14) I FENGSEL IGJEN.....	38
5.7. Tekstens intensjonalitet	40
5.8. Oppsummering	41

6.0. Reportasjene fra 2000-tallet	42
6.1. Debatten i nåtiden.....	42
6.2. Magnus, et uskyldig barn eller en rasjonell aktør?.....	43
6.2.1. Knivran, dop og trusler	45
6.2.3. Tekstens intensjonalitet	46
6.3. Martin, forhandlingen om uskyld	47
6.3.1. Ytre og biologiske forklaringer	48
6.3.2. Nye muligheter, blanke ark	50
6.3.3. Tekstens intensjonalitet	51
6.4. Torstein, hjelpeløs i møtet med ordensmakten.....	51
6.4.1. Sviktet av myndighetene	52
6.4.2. Mamma	53
6.4.3. Fengselet, en truende arena.	53
6.4.4. Makteløs	55
6.4.5. "PS"	55
6.4.6. Tekstens intensjonalitet	56
6.5. Oppsummering	57
7. 0. Straff av barn, en umulighet?	58
7.1. Innledning.....	58
7.2. Otto i møte med nåtidens gutter	58
7.3. Konstruksjoner av barn og straff	59
7.5. Utelukkelse og tynning.....	60
7.8. Frihet fra og frihet til?	62
7.7. Et aldersparadoks	64
8.0. Avslutning	67
Litteraturliste.....	69
Noter	78

1.0. Innledning

1.1. Bakgrunn for valg av tema

Barn har en enorm symbolsk verdi i samfunnet vårt (Myhre 2003; Sagberg og Steinsholdt 2003), noe som også generer debatter rundt barndom. På midten av 70-tallet foregikk det en debatt i norsk dagspresse rundt fengsling av barn og unge. Daværende justisminister Inger Louise Valle¹ argumenterte for humanisering av kriminalomsorgen. Under hennes tid som justisminister ble ungdomsfengslene avskaffet² og hun foreslo at den kriminelle lavalder skulle heves fra 14 til 15 år. Valles forslag førte til en debatt som var preget av store uenigheter. Flere anså det som uhørt at ungdommer på 14 år ikke kunne straffes med fengsel, da samfunnsvern ble vektlagt som en viktig verdi. Det ble diskutert om man skulle straffe eller behandle og om barn kunne holdes moralsk ansvarlig for kriminelle handlinger (Ericsson 1996). Parallelt med flere intervjuer og leserinnlegg forekom det også innspill til debatten gjennom reportasjer som omhandlet unge kriminelle.

På slutten av 2000-tallet kunne man følge en ny debatt i norske aviser angående fengsling av unge lovbrytere. Denne debatten nådde et høydepunkt i 2008 etter at Justis- og politidepartementet ved justisminister Knut Storberget kom med forslag om å gjenopprette egne fengsler for mindreårige (NOU 2008:15), kalt ungdomstiltak.³ Både politikere, forskere og andre aktører på barne- og ungdomsfeltet skrev avisinnlegg for å fremme sine synspunkter i saken. Også denne debatten inneholdt både debattinnlegg og reportasjer. Ulike aviser trykte reportasjer basert på besøk av barn i fengsel. I disse tekstene frontes det, i likhet med debattinnleggene, at fengsel ikke er en arena for barn. Spørsmålene som ble reist i debatten var mange og man diskuterte blant annet om det er riktig å fengsle mindreårige. Skulle man gjenopprette egne ungdomsfengsler? Skulle hensynet til den unge eller hensynet til samfunnet stå i sentrum? Debattantene har representert ulike syn på hvordan man skal forholde seg til barne- og ungdomskriminaliteten, men det synes å herske stor enighet på et punkt: fengsel er ikke veien å gå.

¹http://www.regjeringen.no/nb/om_regjeringen/tidligere/oversikt/del-iii---alfabetisk-personregister/v.html?id=418022

²VG 09.11.1976 s.17

³ <http://www.kriminalomsorgen.no/like-om-hjoernet.4611637-77856.html>

Nåtidens debatt fanget min interesse på grunn av den nærmest allergiske reaksjonen som oppstod når begrepene barn og straff kom i møte med hverandre. Det slo meg ved første øyekast at begrepene fremsto som motsetninger i tekstene. Jeg ble derfor nysgjerrig på hvordan vi tenker rundt fengsling av barn og hvilke ulike karakteristikk av kriminelle barn som opptrer i media. Hvordan skriver avisene om kriminelle barn? Hvorfor er det slik at begrepet straff ikke virker forenelig med våre konstruksjoner om barndom? Hvilke karakteristikk av kriminelle barn opptrer i dagens aviser og hva kan det fortelle oss om hvordan vi forstår denne gruppen? Jeg begynte å reflektere rundt denne tematikken og kom frem til en problemstilling som jeg nå vil presentere og utdype.

1.2. Problemstilling

Hvordan portretterer norske aviser kriminelle barn i perioden 1974-1975 og 2008-2009 og hva sier portrettene om forståelser av forholdet mellom barndom og straff?

Min interesse er rettet mot hvordan aviser karakteriserer kriminelle barn via reportasjer. Jeg er særlig opptatt av å få tak i hva karakteristikkene kan fortelle om ulike forståelser av barn, kriminalitet og straff i de to periodene. Analysen vil konsentrere seg om reportasjenes karakteristikk fra midten 1970-tallet og slutten av 2000-tallet, det vil si i to perioder da forholdet mellom barn og straff har vært gjenstand for debatt i avisspaltene. De parallelle avisdebattene om barn og kriminalitet er ikke analysens fokus, men vil trekkes inn for å kontekstualisere analysen av reportasjene. Jeg har valgt å konsentrere meg om reportasjene fordi de kan gi en inngang til naturaliserte forestillinger som ikke eksplisitt debatteres, men som er premisser for debattinnleggenes argumenter.

Jeg har flere mål med analysen. Det første målet er empirisk da jeg vil undersøke likheter og forskjeller i syn på barn og straff i reportasjer fra 70-tallet og i vår tid. Avisreportasjenes uttrykksmåter, hva som vektlegges nyhetsverdi og deres måter å fremstille deler av virkeligheten på kan si noe om sentrale mentaliteter og eventuelle holdningsendringer (Lundgren, Ney og Thurén 1999, 39). Er det relativt like karakteristikk og argumenter i de to periodene, eller har det i løpet av 35 år blitt store endringer i synspunktene?

Det andre målet er av mer teoretisk art. Jeg ønsker å belyse forståelser av barn og straff. I stedet for å finne en løsning på hvordan man skal forholde seg til barn som begår kriminalitet,

ønsker jeg å studere de premissene som legges til grunn for forståelser av fenomenet. Ved å se dagens forståelse i lys av en lignende debatt for 35 år siden håper jeg nyanser og betydninger i vår tenkning kan komme bedre frem. Dette ser jeg i samsvar med prinsippene for Foucaults kunnskapsarkeologi. Denne teorien har også blitt referert til som historisk systemkontrastering, eller kritikk (Schaanning 1997; Foucault [1971] 1999; Raffnsøe, Gudmand – Høyer og Thaning 2008). Foucaults arkeologi går ut på å synliggjøre ulike epokers tanke-systemer, som Foucault kalte epistemer. Ut fra disse tanke-systemene kan man få øye på hvilke regelsett som på ulike tidspunkt styrer et felt (Bergström og Boréus 2005). Poenget er ikke å sammenligne ulike perioder, men å sette dem opp mot hverandre slik at de begge trer tydeligere frem. Ved å kontrastere ulike epoker ser man at det vi tar for gitt er historisk skapte fenomener. Foucaults formål med arkeologien er altså å påvise hvordan historien fremstiller verden på bestemte måter (Schaanning 1997). Ved å sette nåtidens forståelser av barn og straff opp mot 70-tallets vil jeg kanskje få øye på at det som oppleves som ”gitt” er historisk skapte fenomener. Det vil kunne virke bevisstgjørende på egen tenkning om man ser at fortidens tenkning er underlagt systemer. Slik kan man også bli mer bevisst systemer i vår egen tid som er med på å strukturere vår forståelse (Schaanning 2000).

I debattene er det snakk om både barn, unge, guttunger og ungdommer. I Norge er myndighetsalder 18 år.⁴ Den kriminelle lavalder er i dag 15 år og dette er aldersgrensen for når barn regnes som gamle nok til å ta konsekvensene av sine kriminelle handlinger (Handlingsplan 2005). Jeg har valgt å bruke betegnelsen barn fremfor ungdom i denne oppgaven fordi man juridisk sett er et barn frem til fylte 18 år i henhold til norsk lov. Jeg vil videre gi en kort oversikt over tidligere forskning på feltet.

1.3. Tidligere forskning

Det finnes mye og variert forskning rundt barn og kriminalitet. Ulike fagfelt, som psykologi, sosiologi, kriminologi og sosialt arbeid har blant annet forsket på hva som kan være årsaker til kriminalitet blant barn og unge, hvilke behandlingsmetoder som ser ut til å hindre ny kriminalitet, samt hvordan man på best mulig måte kan forebygge kriminalitet. Forskningen bygger på både kvantitative og kvalitative data og det finnes flere longitudinelle studier. Det finnes god internasjonal forskning omkring barn og kriminalitet, men jeg vil i denne oppgave nøye meg med å gi en kort presentasjon av nyere nasjonal forskning på området.

⁴ <http://www.lovddata.no/all/nl-19270422-003.html>

Statistisk sentralbyrå kartla i perioden 1991-2001 kriminalitet blant barn og unge i Norge på oppdrag fra Justisdepartementet. Hensikten med prosjektet var å skaffe seg en best mulig oversikt over barn og unges kontakt med rettssystemet. Resultatene ble presentert i tre ulike notater; "Barn og unge i rettssystemet. Kriminalitet blant barn og unge. Del 1." (Stene 2003:13), "Straffereaksjoner mot unge." Kriminalitet blant barn og unge. Del 2" (Haslund 2003:14) og "Ungdommer i norske fengsler. Kriminalitet blant barn og unge. Del 3" (Bergh 2003:15). Resultatene fra undersøkelsen viste at en større andel barn under den kriminelle lavalder er i kontakt med politiet i forbindelse med lovbrudd enn tidligere. Barne- og ungdomskriminaliteten har økt, men de fleste lovbruddene er av mindre alvorlig karakter. De omhandler eksempelvis nasking, graffiti og simpel vinningskriminalitet. I tillegg økte antall voldsanmeldelser innen tiårsperioden (Stene 2003:13). Når det kom til straffereaksjoner mot unge (15-20 år) var antall tilfeller 28500, de fleste i forbindelse med trafikkforseelser, fulgt av vinning- og voldskriminalitet. Det har vært en markant økning innen narkotikaforbrytelser der straffereaksjonene har blitt sjudoblet i løpet av perioden. Andelen av kvinner som begår kriminalitet har også økt i statistikken. Her ser man en større økning hos yngre enn eldre. Av straffetiltak brukes økonomisk straff i stor grad, mens det har vært redusert bruk av fengselsstraff (Haslund 2003:14). Ungdom er overrepresentert når det kommer til etterforskning, siktelser og straffereaksjoner i forhold til andre aldersgrupper. Det er i hovedsakelig gutter fra urbane strøk som fengsles i Norge og de fleste sitter inne for vinningskriminalitet (Bergh 2003:15).

I etterkant av konferansen "Fra gutt til mann - sosial grøft eller karrièreløft" (2008) ble det i regi av Det kriminalitetsforebyggende råd, gitt ut en rapport hvor ulike forskningsprosjekter og erfaringer rundt forebygging av gutters kriminalitet er samlet.⁵ Bengtson, Steinsvåg og Terland (2004) diskuterer i boka "Ungdom bak volden" hvordan man kan behandle voldsproblematikk blant ungdommer. Forfatterne hevder at voldsutøvelse ikke er tilfeldig og at det er ungdommers måte å forsøke å mestre en verden som oppleves uforutsigbar og utrygg. I boka "Mellom straff og behandling" problematiserer Sturla Falck (2006) tvangsplassering i institusjon av ungdommer med alvorlige atferdsvansker. Norsk institutt for by- og regionsforskning (NIBR) evaluerte i samarbeid med Politihøgskolen kriminalitetsforebygging blant barn og unge i storbyer (Egge m.fl. 2008). I denne undersøkelsen tok man for seg den forebyggende praksis innen bysamfunnene Bergen, Stavanger, Kristiansand, Oslo og Trondheim. NIBR har også gitt ut rapportene "Ubegripelig

⁵ <http://www.krad.no/images/stories/kunnskap/publikasjoner/rapport-ok.pdf>

ung. Kriminalitetsforebygging og gjengbekjempelse i innvandringsmiljøene” (Lien 2004:14), ”Voldelige ungdomsgrupper - intervensjon på kommunenivå: Erfaringsrapport fra Kristiansand 2001-2004” (Carlsson og Haaland 2004:20) og ”Tett på gjengen. En evaluering av gjengintervensjonsprosjektet ”Tett på” i Oslo” (Carlsson 2005:14). Uglevik og Rokkan (2006) evaluerte kriminalomsorgens SNU-prosjekt i Trondheim, Bergen og Oslo. SNU-prosjektet har vært en egen innsatsarena ovenfor unge lovbytere for å hindre at kriminaliteten utvikler seg til å bli en løpebane. Barne- og likestillingsdepartementet ga i 2008 ut Erfaringsheftet ”Føre var og etter snar – om ungdom, gjeng og kriminalitet.” Her er det samlet en rekke artikler som presenterer ulike forebyggende tiltak mot barne- og ungdomskriminaliteten.

Jeg har nå presentert et lite, og på ingen måter uttømmende, knippe av forskningskunnskaper som finnes om kriminalitet blant barn og unge i Norge. Mange av disse forskningsprosjektene har fokusert på årsaker, statistikk, tiltak, metoder og forebygging. Intensjonen med denne masteroppgaven er å innta et annet perspektiv for å studere fenomenet barn og kriminalitet. Jeg ønsker å gå bak dagens tilsynelatende enighet om at barn ikke skal sitte i fengsel for å synliggjøre hvilke tenkesett som har preget fenomenet, både på 70-tallet og i dag. Det å stille spørsmålstegn ved tankesettene betyr ikke at jeg nødvendigvis mener de bør endres, men jeg tror det er verdifullt å undres og reflektere over dagens praksis. I stedet for å finne en løsning, eller et riktigere syn på barn og straff, ønsker jeg å studere de premisser som legges til grunn for ulike forståelser av fenomenet. Jeg mener en slik vinkling vil være fruktbar fordi den skiller seg fra den eksisterende normative forskningen. Ved å stille andre spørsmål vil man kunne bidra til å skape en større bevissthet rundt den tenkningen vi har i dag.

I Norge er det foreløpig relativt få lingvistiske studier som undersøker den norske mediediskursen (Raddum og Veum 2006, 138). Jeg er imidlertid ikke i en unik posisjon når det kommer til å gjøre en medieanalyse. Eide og Simonsen (2007) har sett på karakterisering av minoriteter i norsk presse gjennom hundre år. Marianne Gullestad (2002) analyserte hvilke forståelser nordmenn har om Norge, innvandring og rasisme med utgangspunkt i en avisdebatt omkring ordet ”neger”. Kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri for Helseregion Sør-Øst har et pågående forskningsprosjekt hvor de undersøker medias fremstilling av psykiske lidelser i forbindelse med kriminalitet.⁶ Når det kommer til

⁶ http://www.kompetanse-senteret.no/pages/prosjekter.html#prosjekter_fengselspsykiatri

karakteristikkene av kriminelle barn i media finnes det færre studier. Av norske studier kjenner jeg til Sidsel Natland (2009) som analyserte hvilke forestillinger, normer og verdier som ble tematisert av media i forbindelse med en rekke voldssaker hvor unge jenter var utøvere. Hun fant at til tross for det lille omfanget av saker som omhandlet "jentevold" ble de gitt stor nyhetsverdi og spalteplass i media. Kari Telste (2004) har på sin side analysert hvordan Frognerbanden, en ungdomsgjeng som bedrev biltyverier, var i mediens søkelys på 50-tallet. Denne banden var med på å skape debatt rundt ungdomstid, kjønn og kriminalitet i sin samtid. Senere har hun diskutert hvordan nyhetsbildet har endret seg når hun sammenligner medieoppslagene om Frognerbanden med nyhetsbilder av gjengkriminalitet på begynnelsen av 2000-tallet (Telste 2005).

2.0. Empiri og metode

2.1. Konstruktivisme som analysestrategi

I denne oppgave ønsker jeg å stille spørsmålstegn ved, samt diskutere hvordan vi konstruerer, legger mening i og kategoriserer fenomenet barn i fengsel. Jeg inntar et konstruktivistisk perspektiv når jeg stiller spørsmål ved hvordan vi forstår, snakker og skriver om barn i fengsel. Dette innebærer imidlertid ikke at jeg tar stilling det komplekse spørsmålet om forholdet mellom realisme og konstruksjon i vitenskapelige studier generelt. Man kan si at det konstruktivistiske ståstedet nærmest følger av masteroppgavens problemstilling og fokus: det er konstruksjoner jeg vil studere. Mitt ståsted er derfor mer et resultat av kunnskapsinteressen i denne studien enn det er en generell kunnskapsteoretisk posisjon.

Niels Åkerstrøm Andersen (1999, 9-12) peker på at økende forandringer i samfunnet er med på å stimulere til konstruktivistisk forskning. Endringer er med på å forandre forestillinger og livsmønstre, både når det kommer til liv, individualitet, skjebne, ansvar og frihet. Slike endringer i samfunnet er også med på å gjenoppta gamle spørsmål og forestillinger, da vi ikke alltid ligger så langt fra fortiden som vi kanskje skulle tro. Innen konstruktivismen stiller man altså spørsmålstegn ved hvordan man tenker og agerer innen ulike felt. Ved å se på hvordan et område har dannet seg, samt hvilke lukninger og åpninger som finnes på feltet kan man få innblikk i feltets evne til å kommunisere med andre felt, samt dets evne til refleksivitet.

Ofte vil det være vanskelig for forskere å analysere ulike forestillinger uten selv å ta del i dem, eller på den andre siden, stille seg til dommer over dem med bena plantet i en annen forestilling. Det blir derfor viktig at man reflekterer over *hva* man analyserer og *hvordan* man analyserer (Åkerstrøm Andersen 1999, 22-27). Mine analyser vil være preget av min forforståelse og mitt teoretiske ståsted. Dette vil påvirke hvilke nyanser og aspekter jeg vil kunne oppdage gjennom mine analyser. Transparens vil være et viktig element i analysen for å tydeliggjøre for leser hva jeg ser. Til tross for at jeg sannsynligvis vil gå glipp av nyanser i materialet vil mine analyser likevel være viktige fordi de representerer en mulig måte å forstå empirien på.

2.2. Medietekster som empirisett

Det er flere grunner til at jeg har valgt medietekster som utgangspunkt for min studie om

bilder av kriminelle barn. Vi kan på mange måter si at media fungerer som et samfunnsspeil da det kan gi oss tilgang på forståelser av ulike verdier, normer og strømninger som sirkulerer i samfunnet vårt. Nyhetsmedier er i dag en av de viktigste skaperne av offentlig diskurs da de er med på å konstruere og reprodusere forståelser av virkeligheten. Medier formidles blant annet gjennom språk, noe som gjør tekstanalyse til en relevant metode for å få tak i ulike forståelser i media. Det er flere interessante aspekter ved å se på nyhetstekster. For det første innebærer mediehistorier at mottakerne har en forforståelse. For det andre skapes, utbredes og reproduseres forståelser gjennom media. Til sist er medietekster interessante fordi de påpeker normbrudd. Noe blir først en nyhetssak når det bryter med våre forståelser og sosiale regler (Arnoldi 2005, 255-273).

Avistekster er en del av mediestrømmen. De informerer oss om hva som skjer innenlands og utenlands, de underholder oss, viser hvordan hverdagslivet kan påvirkes av endringer, gir oss kjennskap til ulike personer og setter nyheter i sammenheng (Lundgren, Ney og Thurén 1999, 38-39). Aviser peker på, reproduserer og viderefører sentrale verdier i samfunnet. Vi kan både finne underliggende ideologier og moraliserende budskap i avistekster. Når ulike tematikk behandles i en avis forutsetter journalistene en norm for hva som er vanlig i samfunnet, for å skille ut hva som er en nyhet. Slik vil avistekster være med på å opprettholde vår forståelse av normalitet når de peker på historier som avviker fra normen og derfor blir ansett for å være i grenseland (Benestad 2007, 52). Slik kan avistekster vise til ”brudd på normalen”.

Avisredaksjoner er avhengige av å formidle nyheter som gjør at folk ønsker å kjøpe og lese nettopp deres avis. Gode nyhetssaker følger ofte KVISA regelen som står for Konflikt, Vesentlighet, Identifikasjon, Sensasjon og Aktualitet. Man har funnet ut at lesere, i tillegg til informasjonsbiten, vektlegger adspredelse, underholdning, samt det å ha noe å snakke om som viktige aspekter ved avislesning (Benestad 2007, 47-53). Tekster kan også ha ulike modellesere, det vil si ulike personer teksten indirekte retter seg spesielt mot. Forfatter forutsetter da en viss kompetanse hos leser og teksten vil vekke ulike reaksjoner underveis som modelleser orienterer seg i teksten (Benestad 2007, 47-53). Reportasjer er valgt ut som empirisk materiale for denne oppgaven og jeg vil videre si litt mer om denne sjangeren.

2.2.1. Reportasjen

”Ordet reportasje stammer fra det latinske verbet *reportare*, som betyr 'melde'” (Askeland m.fl. 2003, 189). Journalister søker via reportasjer å formidle nyheter og aktualiteter for

lesere. Det finnes ulike typer reportasjer, som også kan inneha ulike elementer. De kan være preget av nyheter, intervju eller være referataktige. De kan variere i lengde og i reporters tilstedeværelse, men de krever alle et kildemateriale. Andre fellestrekk ved reportasjer er at de ofte har fengende overskrifter etterfulgt av inngresser som er toneangivende for innholdet i teksten. Featurereportasjen er en utgave innen samlebetegnelsen reportasjer. I disse tekstene søker journalisten ofte å fremme ulike verdier, holdninger og stemninger ved ulike saker (Askeland m.fl. 2003, 189-90).

Bruk av detaljer er med på å skape troverdighet i en tekst. Dette kan kalles for realismeeffekten. Sammen med fakta og intervjureplikker får reportasjen et personlig preg gjennom skildringer som viser at journalisten selv har vært tilstede (Benestad 2007, 64-98). I en reportasje økes ofte troverdigheten når journalisten beskriver for leseren noe han eller hun har sett med sine egne øyne. Reportasjer spiller gjerne på følelser når de tar leser med på en reise basert på en sann historie. Ved å skape identifikasjon med, og empati for, personen som skildres i reportasjen knyttes leserne nærmere til historien. Slik får teksten et mer personlig preg og man holder på interessen til leser (Benestad 2007, 92-103). Nyhetsreportasjen er i kontrast til featurereportasjen mer strukturert i forhold til å informere om aktualiteter (Askeland m.fl. 2003, 189-90).

2.3. Tekstutvalg

Debatten om barn i fengsel ble jeg først oppmerksom på gjennom Dagsavisen. Jeg fattet interesse for debatten og fant innlegg også i andre aviser som VG, Dagbladet og Aftenposten. Jeg ble nysgjerrig på om det hadde eksistert en lignende debatt tidligere og begynte å søke meg tilbake i tid. Slik ble jeg oppmerksom på 70-tallets debatt rundt heving av den kriminelle lavalder. Disse debattene ble en utsiktspost mot avisenes reportasjer om barn i fengsel. Siden jeg hadde kjennskap til debatten på 70-tallet og nåtidsdebatten søkte jeg etter reportasjer innen disse to tidsperiodene. Dette er selvfølgelig langt fra de eneste debattene om barn og straff som har funnet sted i pressen i løpet av de siste 35 årene. De to periodene er valgt blant flere mulige. Avstanden i tid og god tilgang til empiri gjør imidlertid at de to periodene er godt egnet til å se på endringer i forestillinger.

De utvalgte tekstene til empirisettet har jeg fått kjennskap til via gjennomgang av trykte dagsaviser og via nettaviser (Dagsavisen, Dagbladet, VG). Jeg har også brukt søkemotorene

Kvasir, Google og søkt på A-tekst, som er en digital database med oversikt over de største papiravisene. Søkeordene har vært ”unge lovbrøyttere”, ”barn og fengsel”, ”barn og straff” og ”ungdom og kriminalitet”. Barn og straff var den kombinasjonen hvor jeg fikk flest treff; 2,100000 i Google, 20400 på Kvasir og 9666 i A-tekst. “Unge lovbrøyttere” ga færrest treff; 29 000 i Google, 2000 på Kvasir og 1332 på A-tekst. Relevansen i treffene har variert og det var som ventet i A-tekst jeg fant flest relevante treff.

Jeg valgte ut 1974-1975 og 2008-2009 som perioder da disse hadde stor tetthet i antall treff. Ut fra treffene gjorde jeg et videre utvalg av reportasjer. Jeg har valgt ut en reportasjeserie fra 70-tallet hvor VG følger en karakter over tid, 14-åringen “Otto”. Disse reportasjene analyseres kronologisk da historien om gutten og karakteriseringen av ham utvikler seg over tid. Fra nåtidsmaterialet har jeg valgt ut tre ulike portretter fra rikspresen. Slik vil ikke materialet fra de to periodene være “identisk”, da føljetongen fra 70-tallet skiller seg fra nåtiden hvor det synes å være en tendens til at avisene presenterer portretter av kriminelle barn i fengsel. Forskjellene mellom de to empirisettene kan imidlertid være et tegn på en mulig endring i sjanger. Otto fremsto i søkene på 70-tallet som en såpass fremtredende karakter at jeg valgte å følge karakteriseringen av ham over tid og se ham i lys av og i forhold til nåtidens portretter.

2.4. Utvalg av sitater

Jeg har i mine analyser tatt utgangspunkt i syv tekster. På 70-tallet analyserer jeg fire nyhetsreportasjer om Otto, hver av disse er omtrent en halv side lange. De tre portrettene fra nåtiden finnes i tekster som har en lengde på fire til seks sider. Ettersom mitt fokus er på karakteristikk krever dette nærlesning. Det innebærer at jeg ikke har mulighet til å presentere hele teksten i analysen. Jeg har derfor valgt ut sitater og tekstutdrag jeg mener er relevante for oppgavens problemstilling. Tekstutdragene er strategisk valgt ut med hensyn til om de forteller noe om konstruksjoner og kategorisering av barn, kriminalitet og straff (Eneroth 1987). Målet med utvalget har vært å få frem variasjon (Miles og Hubermann 1994). Jeg har valgt tekst som speiler likheter og ulikheter, både mellom periodene, men også innad i den tidsperioden teksten tilhører. Tekstutdragene vil stå i kursiv i analysen slik at det kommer tydelig frem at den er hentet fra empirisettet. Jeg vil videre redegjøre for de teoretiske perspektiver som settes som rammeverk rundt studien.

3.0. Teori

I dette kapittelet vil jeg presentere overordnet teori som vil danne bakteppe for drøfting av analysefunnene. Jeg vil begynne med Michel Foucaults teorier om disiplinering og straff. Boka "Overvåkning og straff" ("Surveiller et punir") ble første gang utgitt i 1975. Siden jeg analyserer reportasjer fra en annen kontekst og fra perioder som ikke omfattes av Foucaults studie vil jeg supplere med teorier om straffens formål i Norge i dag. Siden oppgaven omhandler straff og barn i sammenheng vil jeg også presentere ulike forståelser av barn, barndom og alder. Foucault fokuserte ikke på straff av barn spesielt, men på straff av mennesket generelt. I dagens samfunn er barn utskilt som en egen kategori som står i motsetning til det voksne mennesket (Haldar 2009). For å undersøke hvordan straff forstås i relasjon til barnet må vi derfor først ha innsikt i forståelsen av denne kategorien. La oss imidlertid begynne med Foucault.

3.1. Overvåkning og straff

Foucault mente det er en misforståelse å tenke at mennesket er fritt, fornuftig og løsrevet fra disiplinering og overordnede tankesystemer. I følge Foucault er det moderne mennesket i større grad enn noe menneske tidligere, normalisert og disiplinert inn i maktstrukturer som virker på oss uten at vi selv reflekterer over det (Aakvaag 2008, 303).

Disse påstandene argumenterer Foucault blant annet for i boka "Overvåkning og straff" [1975] (2008). Her beskriver Foucault hvordan vi har beveget oss fra å straffe forbrytelser med tortur og kroppslige pinsler til å straffe sjelen. Mens man frem til rundt midten av 1800-tallet torturerte forbryteren for et offentlig skue, har man i dag gått bort fra å pine den fysiske kroppen. Denne endringen fant sted fordi man skjønnte at torturen og grusomhetene som i utgangspunktet var ment å skulle virke preventivt på folkemassene, snarere ga medlidenhet med den kriminelle, hevder Foucault. For tilskuerne ble også grusomhetene mer dagligdagse og slik kunne den tas opp og utøves av samfunnsmedlemmene i en styrket og herdet form. Makten i samfunnet endret seg fra adel til borgerskap og slik gikk også straffen fra å dreie seg om herskerens refselse av sine undersåtter til å omhandle likemenn. Kriminaliteten var også i endring, voldsforbrytelser avtok og tyverier økte i omfang. Dette dempet herskerens behov for hevn, samtidig som behovet for samfunnsvern økte (Foucault [1975] 2008).

Man innså i følge Foucault at det fremfor å fokusere på en passende straff, ville være fornuftig å fokusere på endring av den kriminelle. Slik gikk man fra hevnmotivert over til ”gode intensjoner”. Man søkte ”(...) å kontrollere individet, nøytralisere dets farlige sinnstilstand, å endre dets forbryterske tilbøyeligheter” (Foucault [1975] 2008, 21). Straffen kunne lettere legitimeres, som Foucault poengterer, når den kunne forsvares: ”Når vi som dømmer påfører de skyldige lidelse, må man ikke tro det hovedsakelig er for å straffe dem. Nei, det er for å forsøke å forbedre, forvandle, ”helbrede” dem” (Foucault [1975] 2008, 15). Slik fremstår straffen som et nødvendig onde som må til for å omvende sjelen til forbryteren slik at han eller hun kan internaliseres tilbake til samfunnet (Foucault [1975] 2008, 9-32).

I tillegg til den konkrete fengselsstraffen mener Foucault [1975] (2008) at samfunnet som helhet har blitt mer ”fengselsaktig”. Kontrollen og tvangen er vevd inn i ulike institusjoner som familien, hæren, fabrikken, skolen og religionen. Mennesker dresseres og sanksjoneres innen disse arenaene og påføres større og mindre straffer og behandles med mildhet og strenghet. Siden det innføres kontroll i alle ledd legitimeres og naturaliseres straffeelementet:

At fengselet ikke danner midtpunkt alene, men er knyttet til en rekke andre fengselsaktige instanser, som tilsynelatende er klart forskjellige – siden de tilsikter å lindre, helbrede og hjelpe – men alle som én, i likhet med fengselet, tenderer mot å utøve en moraliserende myndighet.

(Foucault [1975] 2008, 263).

Vi kan merke oss Foucaults vektlegging av den ”moraliserende myndighet” som utøves ved at sanksjonene og disiplineringen i samfunnet oppleves som naturlig og gitt da det fengselsaktige er representert på nesten alle arenaer. Fengselet blir ikke det eneste, men bare det siste leddet i den fengselsaktige veven som bres ut over samfunnet. Mennesket legger ikke merke til denne omfattende disiplinen fordi den veves inn og nærmest usynliggjøres i samfunnet. Foucault [1975] (2008, 151-152) skriver:

Disiplinens suksess skyldes utvilsomt at dens virkemidler er så enkle: Det hierarkiske blikk, den normaliserende sanksjon og deres kombinasjon til en særskilt metode, nemlig eksaminasjonen. For å holde disiplin må man kunne tvinge med blikket. Man trenger et apparat hvor muligheten for å se seg selv utgjør en maktfaktor, og hvor de som tvinges, er klart synlige.

Mennesket styres altså inn i ønskede atferdsmønstre, ikke gjennom tvang eller ved at individet påføres lidelse, men gjennom et observerende blikk. Foucault legger i den sammenhengen vekt på hvordan vitenskapen har en særlig disiplinerende effekt. Behandlende vitenskaper som medisin, psykologi eller pedagogikk kan fungere spesielt disiplinerte ved at de

observerer og kartlegger menneskets atferd for deretter å behandle uønskede avvik, samt gi trening i den atferden som er ønsket eller normal (Foucault [1975] 2008).

Foucaults teorier om samfunnets fengselsaktige disiplinering hviler på hans idé om diskursen orden. Diskursen – det som er tenkbart og talbart i et samfunn – er en form for internalisert makt som styrer vår atferd og våre tilbøyeligheter. Diskursproduksjonen kanaliseres og kontrolleres av bestemte regler eller ”formasjoner” (Foucault [1971] 1999). Disse reglene er vi i liten grad bevisste da de er kulturelt og historisk innleiret. Gjennom inkluderende og ekskluderende prosesser blir noe gjeldende i diskursen, mens andre måter å tenke, tale og handle på faller på utsiden (Langergaard, Rasmussen og Sørensen 2006).

I ”Diskursens orden” [1971] (1999) trekker Foucault frem to ulike mekanismer som kan virke styrende på diskursproduksjonen i samfunnet; utelukkelse og tynning. Begge disse mekanismene er virksomme i det fengselsaktige samfunnet. Foucault [1971] (1999, 9-11) kommer frem til at utelukkelse som mekanisme kan deles inn i tre prosedyrer; forbudet, motsetningen mellom fornuft og galskap, og mellom sant og falskt. Disse prosedyrene er eksempler på moraliserende myndigheter som kategoriserer visse typer atferd som uønsket, og utestenger denne negative atferden fra samfunnet via utelukkelse. Tynning kan man på sin side kalle for en ”oppmuntrende” form for disiplin. Her foregår disiplineringen på motsatt vis, fremfor å utestenge det negative blir positive egenskaper fremelsket og dyrket (Foucault [1971] 1999). Tynning kan slik forstås i lys av hvordan en plante tynnes slik at de sterkeste skuddene skal få bedre vekstvilkår. Man kan si at disiplinering gjennom utskillelse kan gå på bekostning av individers frihet, mens tynning er en form for disiplinering som snarere dyrker frihet og autonomi. Innen tynning ligger det likevel elementer av kontroll og disiplinering, man dyrkes frem til å bli frie og autonome individer innenfor de rammene som defineres gjennom moraliserende myndighet.

Analysen vil gi grunnlag for å drøfte hvordan Foucaults utlegging av forestillinger om fengselsstraff spesielt og det fengselsaktige samfunnet generelt preger karakteristikk og holdninger til unge lovbyrtere. Hvilke disiplineringsmekanismer er legitime og hvilke er illegitime i materialet mitt? Finnes det situasjoner der straff av barn er akseptabelt? Hva slags moraliserende myndighet kan utøves i forhold til barn? Hva er forholdet mellom straff og frihet slik det utlegges i reportasjene? Dette er spørsmål jeg vil ta opp i drøftingen av mine analysefunn.

Mitt materiale er hentet fra perioder som etterfølger Foucaults studie. Samfunnet har ikke stått stille og sannsynligvis heller ikke holdningen til straff. Min studie kan slik utvide Foucaults undersøkelse med nyere data. Foucault problematiserer heller ikke eksplisitt forholdet mellom straff og barndom. Denne studien vil derfor kunne tilføre nye aspekter til Foucaults teorier ved å ta opp denne problemstillingen. Før jeg går nærmere inn på barndomskonstruksjoner, kan det være nyttig å se nærmere på hvordan Foucaults teorier om straff forholder seg til hvilke formål man tenker at straff har i Norge i dag.

3.2. Straffens formål

Straff kan defineres som påførelse av et onde (Hauge 1996, 15; Skog 2006). Ovenfor mennesker som begår kriminalitet representerer dette ondet, innen et norsk rettsystem, bøter, samfunnsstraff og i ytterste konsekvens fengselstraff (Hauge 1996). Espen Schaanning (2009, 5-6) skriver at det er vanlig å tenke at fengselstraff er "(...) en naturlig reaksjon på at en person har villet begå en ugjerning og derfor "fortjener" straff."

Innen dagens strafferett i Norge er straffen tiltenkt å oppfylle tre formål. For det første er den tenkt å fungere som allmennpreventiv avskrekking. Ved at lovbrudd straffes viser man at uønsket atferd får konsekvenser. Siden det er likhet for loven vil disse konsekvensene gjelde for alle. Ved å straffe lovbrutere statuerer man eksempler som virker avskrekkende på befolkningen. Slik er straff tenkt å ha en kriminalitetsforebyggende effekt. Det andre formålet er individualpreventiv avskrekkingen. Fengselstraff er ment å skulle disiplinere mennesker til ikke å begå ny kriminalitet. Ved at forbryteren blir gitt en lærepenge håper man at den tidligere kriminelle avstår fra å begå ny kriminalitet, vel vitende om konsekvensene det kan ha om man blir tatt. Det siste aspektet ved straffen er gjengjeldelse. Dette bygger på en tankegang om hevn. Det synes altså rettferdig at den som forvolder andre skade selv skal bli påført et onde. Ved at myndighetene tar ansvaret for straffen forhindrer man at borgerne tar loven i egne hender (Schaanning 2002, 2009).

Ut fra Foucaults teori om utelukkelse og tynning kan man si at straffemotivene er uttrykk for moraliserende myndighet. Man utelukker uønsket atferd i samfunnet med fengselsstraff. Samtidig som individer utelukkes oppnår man også tynning av samfunnet som bieffekt. Ved å straffe signaliserer man at det skal lønne seg å oppføre seg positivt, samt følge de normer og regler som gjelder. Slik dyrkes det normale frem, man får ha sin frihet og autonomi så lenge man følger lov og rett i samfunnet.

Når man dømmer mennesker til fengselstraff har man innen norsk strafferett som utgangspunkt at ugjerningene har vært ”villet”. Straffen legitimeres når handlingene har vært intenderte. Intenderte handlinger forutsetter at aktøren har vært bevisst handlende og at man har handlet ut fra en målsetting. Man kan snakke om rasjonelle valg når man har hatt ulike handlingsalternativer og handlingene har vært gjennomtenkte i forhold til konsekvenser (Skog 2006). Tankegangen er at forbryteren fortjener sin straff når man begår handlinger man kunne latt være å gjøre. Er man sinnssyk skal man behandles, er man ond skal man straffes (Schaanning 2002, 2009). Dette kan knyttes tilbake til Foucaults teorier om tynning og utelukkelse. Ved fengselsstraff sanksjonerer man negativ atferd ved å utelukke mennesker fra samfunnet for en periode. Dette er en negativ form for disiplinering, mens behandling av sinnssyke kan forstås som tynning. Her forsøker man å dyrke frem det ”gode” i personen gjennom behandling.

Denne oppgavens problemstilling handler imidlertid ikke bare om straff og kriminalitet, men også om holdninger til barn og barndom. Hvordan forstås forholdet mellom barn og straff i de to empirisettene? Som et utgangspunkt for analysen vil jeg presentere ulike forståelser av barndom som kan ha betydning for reportasjenes forståelser av disiplinering- og straffespørsmål.

3.3. Barn og barndom som sosial konstruksjon

Barndom har vært forstått på forskjellig vis innen ulike tider og innen ulike kulturer. Innen barndomsforskningen var Philippe Aries først ute med å hevde at barndommen var et sosialt konstruert fenomen (James og James 2004; Prout 2008, 23). I boka ”Barndommens historie” [1960] (1980) hevdet han at det hadde vært et historisk skifte fra middelalderen mot 1500- og 1600-tallet i synet på barn. Før denne perioden hadde ikke barn, i følge Aries, hatt en spesiell sosial status. Man kan med Aries teorier om barndom si at det såkalt vestlige barnet er en relativt ny konstruksjon.

Barndomsforskeren Cunningham definerer barndom som ”eit knippe av idear og førestellingar som omgir barnet”. Ideene om barndom er altså kulturelt innleiret og danner en ramme som avgrensar barnets leveste og definerer hvordan man skal oppføre seg for å tilhøre barnekategorien, samt hvordan andre kategorier bør forholde seg i forhold til barnet. Barnet er på sin side ”det konkrete mennesket som er omkransa av ideane om barndom”. Slik kan man si at ”barnet er barndomens realitet” (Schrumpf 2007, 10-11). Vi ser altså at barndom og barn

er to begreper som gir meningsfylde til hverandre. Uten barn ingen barndom, uten barndom, ingen barn.

Endring i oppfatningen rundt barn og barndom gjør at vi i dag tenker annerledes rundt rettigheter og plikter, forventninger, belønning og straff (Myhre 2003). Om man forstår barndom som sosialt konstruert vil det si at voksne sosialiserer barn innen de rammene vår forståelse av barndom gir. Hvis barndom er et sosialt og kulturelt produkt, impliserer dette at ulike kulturer setter ulike rammer for hvilken barndom barn sosialiseres inn i (James og Prout 1997; James og James 2004; Gulbrandsen 2006).

Sosialpolitiske interesser gir ulik meningsfylde til barnekategorien og man kan se ulike prioriteringer innen barne- og familiepolitikk ut fra hvilken forståelse man har av barndom (Goldson 1997; Steinsholdt 2000). I Norge seilte beskyttelse av barn opp som en viktig politisk verdi mot slutten av 1800-tallet. Med Vergerådsloven av 1896 var Norge et av de første landene i verden som satte barnevern i fokus. Vergerådsloven ble videre fulgt opp med de Castbergske barneloverlovene i 1915 (Halvorsen og Stjernø 2008). Begge disse lovene befestet barns verdi og viste en offentlig vilje til å ta mer ansvar for barn og barndom. Et viktig politisk bidrag til barns rettigheter kom med FNs barnekonvensjon av 1989 (Skevik 2003). Barnekonvensjonen ble opprettet fordi man mente barn har behov for særlig beskyttelse (Sølvberg 2008). Barnet er i barnekonvensjonen forstått som ”Ethvert menneske under 18 år, hvis barnet ikke blir myndig tidligere etter den lovgiving som gjelder for barnet.”⁷ FNs barnekonvensjon har markert et endret syn på barn og barndom. Aldri før har barndom blitt vektlagt større verdi og man kan snakke om ”barnets århundre” (James og Prout 1997). Hva innebærer imidlertid dette økte fokuset på barn og barndom?

Det mest fremtredene med den moderne forståelsen av barndommen er det tydelige skillet mellom voksne og barn. Barnet forstås som motsetningen til voksne, de er uskyldige, sårbare og inkompetente, med behov for beskyttelse (Prout 2008, 23). Marit Haldar (2009, 273-276) diskuterer hvorfor vi har ”barndom” men ikke ”voksenom”. Hun påpeker hvordan voksne defineres som mennesker, mens blant annet barn og eldre skilles ut som særegne kategorier. Hun viser ved å gå til synonymordboka at barn ses i lys av voksne. Barn er avleggere, etterkommere, og umyndige i kontrast til voksne som forstås som modne, uavhengige og

⁷ <http://www.barneombudet.no/barnekonvensjonen/helekonvensjonen/#1>

myndige. Slik er barndommen rettet mot det voksne livet, som ses som standarden, høydepunktet og målet med livet.

Innen kulturpsykologien vektlegger man at barnet sosialiseres inn i kulturelle rammer som ligger befestet i samfunnet gjennom historien. Barnets utvikling preges av føringer som penser barn inn på samfunnets foretrukne utviklingsveier. Gjennom "appropriering" overføres og tilegner barnet seg normer og regler i samfunnet, godt veiledet av omsorgspersoner og sosialiseringsarenaer. Man kan si at barnet får en assistert utvikling hvor det støttes inn i livsmønstre og arenaer som oppfattes som naturlige og relevante for barnet (Hundeide 2006, 272-277). Barns assisterte utvikling kan som diskutert over ses i lys av politiske interesser i samfunnet. Haldar (2009) har som tidligere nevnt påpekt at en måte å forstå barndom på er som en forberedelse til voksenlivet. Barnet kan altså ses på som en blivende ressurs i samfunnet. Gjennom oppveksten kan man forme barnet inn i ønskelige kategorier som også gagnar samfunnet (Markussen og Telste 2005). Anne Skevik (2003, 426) skriver at barn kan representere en trussel for samfunnet om de opptrer med avvikende atferd; "Such children, it is feared, grow up to become uncivilised little monsters and may pose a treath to other children as well as to their communities". Med dette utgangspunktet vil det være en viktig sosialpolitisk oppgave å forebygge kriminalitet slik at barn og unge blir en investering for fremtiden fremfor en trussel. Kjørholdt (2002, 63-82) fant at man innen prosjekter som omhandlet barns deltakelse i Norge nettopp var opptatt av barnet som senere samfunnsborger:

Terms such as 'construction of political awareness', 'responsibility for one's owns future' and 'democratic attitudes' are often mentioned as important aims in participatory projects. The socialization paradigm emphasizing children's developement towards becoming mature human beings in the future (...).

Vi ser at man ved å forme barnet via oppdragelsen kan sikre seg at det tar opp kulturens normer og verdier slik at de blir gode samfunnsborgere, snarere enn trusler i samfunnet. Slik er ikke en god oppvekst viktig bare for barnets del, men også for samfunnet som helhet. Dette kan knyttes til Foucaults teori om tynning og utelukkelse. Man kan si at barn disiplineres inn i normale kategorier hvor det gjennom tynning tilrettelegges for at de skal utvikle seg i en positiv retning. Man kan snakke om et fokus på barn som "becomings" i stedet for "beeings". Det vil si at man anser barnet som et formbart produkt som gjennom oppveksten blir dyrket på en slik måte at resultatet er et voksent og autonomt individ som er til nytte for både seg selv og samfunnet. Denne forståelsen av barndom har imidlertid blitt kritisert da noen mener

den marginaliserer barnets egne forståelser rundt barndom og oppvekst (Markussen og Telste 2005; Prout 2008).

Anne Helene Utgaard (2002) påpeker hvordan man innen atferdspsykologien tenkte man kunne påvirke og manipulere menneskers handlinger. Ved å gjøre atferd lystbetont, eventuelt ignorere uønsket atferd, kunne man pense mennesker inn i ulike atferdsmønstre. Innen barneoppdragelse ble dette kalt ”shaping”. Her påvirker man barnet slik at det ble formet inn i ønskelige kategorier. Man tar avstand fra fysiske avstraffelse, men via annen ulik påvirkning jobber man med barnets sjel slik at det utvikler seg i retninger man anser som fornuftige. Vi ser at ”shaping” ligner på tankegangen om barn som ”becomings” da barnet i begge tilfeller anses som å være formbart.

I Norge har sentrale forståelser av barnet den siste halvdel av det tyvende århundret vært preget av ”familiemodellen” og ”modernitetsperspektivet”. I den førstnevnte modellen anses familien som barnets viktigste omsorgs- og sosialiseringsagent, med mors rolle som særlig vektlagt. Stabilitet har vært et viktig stikkord inne denne forståelsen av oppvekst (Midjo 1994). I norsk kultur vektlegges biologisk slektskap stor verdi og særlig vektlegges relasjonen mellom barn og foreldre. Distanse i barn - foreldre forhold ses på som svært negativt for barnets utvikling. Barnet tenkes å skulle beskyttes fra farer og leve i en bekymringsløs og trygg tilværelse. Denne tilværelse sikres barnet innen familiens rammer. Nicole Hennem (2002, 67-68) mener denne forståelsen av barndom er en vestlig konstruksjon som kan ses i sammenheng med den vestlige rettighetstankegang

Forståelsen av det vestlige barnet har sine røtter i romantikken og Rousseaus tanker om barnet som uskyldig. Det er her snakk om en kulturskapt barndom, hvor man tenker at barn er født uskyldige og gode (Selmer-Olsen 2000, 36-55; Thuen 2008, 58-59). Med en slik tankegang vil barn som begår kriminalitet kunne skrives inn i en offerrolle. Om barn er gode blir det vanskelig å tenke at de kan gjøre ”onde” handlinger. Innen en slik forståelse vil man kunne si at kriminelle barn har vært uheldige, urasjonelle, påvirket av ytre faktorer, eller har hatt en vanskelig oppvekst. Slik blir barna forstås som offer for sin egen kriminalitet.

Innen modernitetsperspektivet forstås barnet som et autonomt individ med ulike behov, rettigheter og interesser (Midjo 1994). Innen dette perspektivet forstås barn som deltakende - og kompetente, forhandlende og fristilte aktører (Glaser 2008; Hougaard 2008; Nordahl og Sunnevåg 2008). Selvstendighet er vektlagt som en viktig verdi i Norge. Gjennom

barneoppdragelsen er idealet at barnet skal bli selvstendig, forstått som selvhjulpent, autonomt, enestående og unikt. Denne selvstendigheten kommer ikke av seg selv, barn er ikke født slik, men sosialiseres inn i handlingsmåter som samsvarer med idealet. Det er særlig voksne som tilrettelegger for barns selvstendighet (Hennum 2002, 69). Dette perspektivet vil det være interessant å drøfte når det kommer til diskusjonen rundt hvorvidt barn kan forstås som frie og selvstendige. Forstås barn som selvstendige også når de begår kriminalitet?

3.4. Barndom forstått som aldersfase

Vi har sett at begrepet barndom rommer mange ulike forståelser. Barndom kan også forstås som en egen aldersfase og fremtrer slik som en stabil faktor som kan knyttes til biologi (James og James 2004). Barndom er i Norge definert som tidperioden mellom 0-18 år i menneskers liv. Alder vil være relevant for analysen av empirien da den deler barndom inn i ulike underkategorier. Er det slik at alle barn mellom 0-18 år kan forstås ut fra samme forutsetning? Utviklingspsykologiens stadietenkning, representert ved blant andre Freud og Erikson, knytter barn nært opp mot biologi og alder. Her forstås man barndom som en fase hvor man stadig utvikler seg for til slutt å ende opp som et voksent og rasjonelt individ (Høstmark Nielsen og Binder 2006). Fokuset er både på hva barn er og kan ut fra sin alder, men også på hva de burde være og kunne. Alder kan slik forstås som et organiserende prinsipp, hvor barn vurderes ut fra hvilken alderskategori de er innenfor. Innen stadietenkning kan man altså spørre seg hva det er normalt å forvente seg av en treåring eller av en 13-åring. Disse forventningene må imidlertid ses i lys av de kulturelle rammene som er satt rundt barnet, aldersfaser kan ha ulike forventninger i forskjellige land og innen forskjellige kulturer (Gulbrandsen 2006, 268-270).

Rettighetstenkningen i Norge har hatt en tradisjon for å skille mellom voksne og barn (Myhre 2003). Tenkningen rundt barn og barndom har imidlertid gjennomgått store forandring fra begynnelsen av 1900-tallet og frem til i dag. Freeman og Veerman (1992, 3) skriver: "The emphasis shifted from protection to autonomy, from nurturance to self – determination, from welfare to justice". Norges velferdsmodell bærer i dag preg av å ha et individuelt, fremfor kollektivt fokus (Skevik 2003). Det vil si at også barn i større grad enn tidligere anerkjennes som et individ med klare rettigheter i egenskap av å være barn. Gir denne økende individualiseringen imidlertid også et større ansvar til det enkelte barn?

I Norge er myndighetsalder 18 år.⁸ Juridisk regnes man altså å tilhøre barndomskategorien frem til attenårsdagen. Å kategorisere mennesket innen ulike aldersgrupper er viktig for å kunne formalisere ulike målgrupper for politiske tiltak. Det er lett å tenke seg at det innenfor lovverket ville være vanskelig å skulle forholde seg til omtrentlige kategorier. Jan Eivind Myhre (2003, 71) peker på dilemmaer knyttet til å se på alderskategorien 0-18 år som en samlet gruppe:

Når vi definerer barn som ”personer under 18 år”, betyr det at en ettåring er like mye barn som en femåring, en tiåring og en syttenåring... Et prototypisk barn er et lite, sårbart og avhengig menneske, ikke en stor person, langt på vei ansvarlig for egne handlinger, som 17-åringer bør være.

Her ser vi at Myhre påpeker skiller innefor alderskategorien. Er det slik at alle barn har de samme forutsetningene uansett alder? Ut fra stadietenkning har vi sett at man mener barn modnes og utvikler økt forståelse ved økt alder. Dette gjør at man skiller mellom babyer, småbarn, barn og ungdom. I Norge er den kriminelle lavalder satt til 15 år. Lavalderen tilsier at man oppfatter femtenåringer som gamle nok til å kunne ta konsekvensen av eventuelle kriminelle handlinger. Sturla Falck (1994, 7) argumenterer på sin side for at det er ulike oppfatninger rundt hva en femtenåring kan forstås som:

Svaret er avhengig av hvem du spør, samfunnsform, kulturelt syn på barn og av den enkelte unges modenhetsnivå (...) Noen er modne for alderen, noen er veslevoksne, mens andre er uhyre barnslige. Foreldrene regner dem som store barn, og i alle fall ikke som voksne.

Historisk sett har barn som begår kriminalitet blitt eldre enn de var for femti år siden. På 1950 og 60-tallet var det 14- og senere 15-åringene som hadde den høyeste registrerte kriminalitetsfrekvensen. På 1970-tallet overtok 15–16-åringene, før 16-17 åringene kom på banen i 1980-årene. I 1990-årene steg alderen til 18–19-år. I 2000 er det denne alderskategorien som klart har den høyeste kriminalitetsfrekvensen (Falck 2003). Vi ser altså at kriminelle barn har blitt eldre. Dette samsvarer også med min empiri, mens Otto er 14 år gammel er guttene i nåtidens reportasjer fra femten til sytten år gamle. Kommer alderen til guttene til uttrykk i reportasjene og hva sier det i så fall noe om?

⁸ <http://www.lovddata.no/all/nl-19270422-003.html>

I forhold til mine analyser vil det være interessant å se på hvilke barndomskonstruksjoner som ligger til grunn i reportasjene. Hvilke forståelser av barndom som er fremtredende i materialet? Hvordan forstås forholdet mellom barn og straff i debattene? Forstås barna som uskyldige offer eller som rasjonelle aktører? Ser vi ulike resonnementer i reportasjen som støtter ulike former for disiplinering av kriminelle barn? Er det snakk om tynning eller utelukkelse? Hvordan forstås barns frihet i reportasjene? Disse spørsmålene vil jeg komme tilbake til når analysefunnene drøftes. Jeg har nå presentert et knippe overordnede teorier som vil danne grunnlag for drøftingen av analysefunnene. I neste kapittel presenteres min analysestrategi og de medfølgende verktøy som vil benyttes i analysen.

4.0. Analysestrategi

Denne oppgavens analytiske tilnærming er påvirket av narrativ teori, særlig slik den er utviklet innenfor litteraturvitenskap og humaniora. Etter en generell redegjørelse for narrativ teori vil jeg presentere analytiske begreper hentet fra blant andre Gérard Genette, Mikhail Bakhtin og Algridas Julien Greimas som jeg vil gjøre aktivt bruk av i analysen.

4.1. Narrativ teori

Det er flere måter man kan forstå et narrativ på og det finnes mange definisjoner. Narrativ kan forstås å romme all form for menneskelig kommunikasjon, men man kan også ha andre og strengere definisjoner. Lingvisten Propp la grunnlaget for å forstå narrativ formalistisk, med ulike deler (begynnelse, midtdel, slutt), funksjoner (helt, offer, hjelper og motstander) og med en identifiserbar fortellerstemme (Haldar og Engebretsen 2009, 62). Narratologi kan kort defineres som læren om fortellende teksters struktur (Aaslestad 2001, 7). Teorien hadde sitt utspring i fransk strukturalisme på 1960 tallet. Innen narratologi er verket "Discours du récit" (Fortellingens diskurs 1972) av Gérard Genette, særlig anerkjent. Her presenterer Genette teori om det fortellende i tekster (Aaslestad 2001, 7-11).

Mennesker kommuniserer og formidler historier overalt i samfunnet. Man kan si at dette er et grunnleggende behov hos mennesket da fortellinger er med på å skape mening i livene våre (Lothe 1996). Narrativ teori som metode kan brukes til å stille spørsmålstegn ved, og diskutere menneskers ulike fremstillinger av virkeligheten. Hvordan forteller presenterer og tolker hendelser og personer i tekster kan nemlig fortelle oss noe om den kontekst tekstene er produsert inn i (Lothe 1994). Narrativ er ofte fremstillinger som inneholder mange ulike elementer. Innen narrativ teori finnes det ulike analytiske verktøy man kan benytte for å belyse tekstsignal. Videre vil jeg redegjøre for de verktøyene jeg vil nyttegjøre meg i mine analyser.

4.2. Historie og fortelling

Siden språket byr på uendelig mange muligheter vil man aldri kunne oppnå en endelig sannhet ved å analysere tekster. Man kan likevel få tak i noen av de normer, verdier og tenkemåter som preger samfunnet i den perioden man undersøker (Lundgren, Ney og Thurén 1999, 39-40). Petter Aaslestad (2001, 23-25) argumenterer for viktigheten av å se distinksjonen mellom hvordan begivenhetene fremkommer i teksten og hvordan de fremstår i

virkeligheten. Han påpeker at målet med narrativ teori er å “(...) se på “hvordan” en tekst betyr (...) og ikke hva denne teksten betyr.” I denne oppgaven forstår jeg narrativ som kunnskapsteori hvor fortellinger speiler ulike representasjoner av virkeligheten (Kjus 2007, 28). Målet med analysene er ikke å få tak i *selve* virkeligheten, men å se på hvilke kulturelle strømninger og kontekster som påvirker tekstens meningsinnhold. Formålet med mitt prosjekt er altså ikke å si noe om virkeligheten bak tekstene, eller hva som egentlig hendte, men å få tak i *fortellingene* om barn i fengsel. Med Genette kan man si at det er fortellingen, den løpende teksten, som er studieobjektet mitt, ikke historien, det vil si hendelsene fortellingen omhandler (Aaslestad 2001). Hendelsene er altså utenfor min rekkevidde, da det kun er tekstene jeg har tilgang på. Følgelig vil for eksempel ikke oppgavens fokus være på *hvem* Otto er, men *hvordan* han karakteriseres i reportasjetekstene. De ulike fortellingene kan speile noen av de holdninger, forståelser og oppfatninger som omkranser kriminelle barn i samfunnet.

Det er altså ikke synspunktene til den enkelte forfatter som er av interesse i denne oppgaven. Det er hvordan strukturene i tekstene viser til oppfatninger og holdninger i samfunnet som står i fokus. For å distansere analysen fra den enkelte forfatter velger jeg derfor å bruke betegnelsen ”forteller”. Fortelleren er ikke en person, men den instans som fører ordet i tekstene. Fortellerbegrepet henspiller på tekstens overordnede stemme eller blikk (Engebretsen 2006, 17; Haldar og Engebretsen 2009, 63). Personen utenfor teksten – det vil si den enkelte journalist – har jeg ingen forutsetning for å kunne uttale meg om. Det er kun fortellerinstansen jeg har tilgang på gjennom tekstene.

4.3. Fokalisering

Fokalisering omhandler hvilken synsvinkel man har i en tekst. Man kan si at man leter etter hvilken stemme som taler i teksten. Det er ikke nok å se på fortellerstemmen, man må også finne ut av hvilken synsvinkel fortellerstemmen inntar til enhver tid. Hvilke karakterer ses historien ut fra? Man kan skille mellom intern, ekstern, og nullfokalisering. Ved interfokalisering menes det at synsvinkelen er sammenfallende med en av karakterene i historien. Hvordan sanser subjektet? Hvordan oppleves historien for den enkelte karakter? Interfokalisering kan for eksempel illustreres ved en indre monolog. Ved ekstern fokalisering ligger sansingen på utsiden av karakterene. Dette gjør at man ikke kan tilegne seg informasjon om karakterenes indre tanker og følelser. Ved nullfokalisering er det ingen begrensninger i fortellers viten om karakterer og hendelser. Det kommer imidlertid ikke tydelig frem i teksten

hvor disse iakttagelsene kommer fra (Aaslestad 2001, 83-87). Fokalisering vil være et viktig begrep i min analyse fordi det kan si noe om tekstens intensjoner. Hvem er det vi ser historien ut fra? Hva fokuseres det på? Fortelles historiene via guttene som sitter i fengsel, via politi, fengselsvesen eller barnevern? Kommer guttenes indre følelser til syne? Ved å undersøke dette kan man oppdage ulike argumentasjonslinjer i tekstene.

4.4. Fire former for tid

Tiden i en fortelling kan forklares ut fra fire ulike former som til sammen danner en hurtighetskoeffisient. Hurtighet kan både bremses og økes i en tekst, perioder kan hoppes over eller følges kronologisk. Aaslestad (2001, 56-67) definerer de fire formene for tid som ”pause”, ”ellipse”, ”scene” og ”referat”. Når tiden i en historie stopper og oppleves uendelig taler man om en ”pause”. Innen ”ellipsen” hopper man over et tidsrom, og slik utelates det noe fra fortellingen. Innen ”scenen” dominerer replikkvekslinger. Dette gjør at historiens tid fremstår som like lang som dialogens tid. Innen ”referatet” oppleves tiden i teksten som kortere enn den egentlige historien. Jeg vil undersøke hvordan tid brukes i reportasjene da dette kan være med på å si noe om hvordan man forstår fengselsoppholdet til guttene. Hvordan presenteres straffen i forhold til tid?

4.5. Repetitiv frekvensform

Frekvens omhandler ”forholdet mellom repetisjon av begivenheter i fortellingen og i historien” (Aaslestad 2001, 71). I en fortelling er det som regel vanlig å fortelle om en hendelse en gang. Ved repetitiv frekvensform gjentas samme begivenhet mange ganger. At samme hendelse gjentas er ikke så vanlig i de fleste typer tekster. Dette er imidlertid et nødvendig grep innen media da man er avhengig av å inkludere nye lesere i saker som spenner over tid. Repetitiv frekvensform vil være relevant å undersøke i forhold til reportasjene om Otto. Siden fortellingen om Otto er en føljetong i avisen må hendelser gjentas for å inkludere nye lesere. Hvordan fungerer denne formen i reportasjene? Har repetisjonene andre funksjoner enn å inkludere lesere?

4.6. Fri indirekte stil

I en reportasje er det interessant å se hvem som kommer til ordet, men ikke minst like interessant å se hvem som *ikke* kommer til ordet (Benestad 2007, 87). Det finnes ulike måter personer kan komme til ordet på i en reportasjetekst. Direkte tale gir oss en nærhet til den personen saken omhandler. Det er imidlertid viktig å merke seg er at man ofte kan få inntrykk

av at personen er direkte sitert, mens utsagnet egentlig er omformulert av journalisten. Bruk av anførselstegn markerer direkte tale. Er det replikkstrek foran utsagnet kan man regne med at det er noe omskrevet, men det er krav om at meningsinnholdet i det som er sagt ikke skal endres. Ved bruk av indirekte tale gjengis noe den intervjuede har sagt uten replikkstrek. Indirekte tale vil ofte gjøre at leser føler seg fjernere til situasjonen, selv om det ikke nødvendigvis er store endringer i innholdet (Benestad 2007, 87-91). Eksempel på direkte tale kan være: ”jeg er så glad i dag”, mens det indirekte kunne stått: ”Han sa at han var glad denne dagen”.

Ved direkte tale kommer skillet mellom forteller og personen som taler i teksten tydelig frem. Et eksempel på dette kan være: ”Han sa: Jeg hater å sitte i fengsel”. Ved indirekte tale er det også et tydelig skille mellom forteller og karakter: ”Han sa at han hater å sitte i fengsel”. Blandingsformen mellom disse to talegjengivelsene, fri indirekte stil, er det ofte noe vanskeligere å få tak på i tekster. Her kan forholdet mellom personens stemme og fortellerstemmen være utvasket slik at det ikke kommer tydelig frem hvem det er som taler i tekstene. Det foregående eksempelet kan ved fri indirekte stil se slik ut: ”Han hater å sitte i fengsel”.

Formålet med å se på direkte og indirekte tale er å få oversikt over hvem som kommer til ordet i tekstene. Siteres guttene direkte, eller formidles deres opplevelse av forteller? Ser man et tydelig skille mellom hvem som taler i teksten eller glir personene og fortellerens stemme over i hverandre? Valg av talegjengivelser kan si noe om fortellers holdninger til personene via hva man velger å fokusere på.

4.7. Dialogiske og monologiske ytringer og direkte og indirekte karakteristikk

Mikhail Bakthin baserer sin språketeori på det dialogiske prinsipp. Det vil si at han forstår tekster som dialogiske hvor ulike stemmer kan opptre. Teksten adresserer seg mot noe og forventer seg også svar. Det vil si at Bakthin oppfatter tekster som dynamiske hvor det foregår vekselvirkninger og et samspill mellom minimum to poler. Når forteller inntar en dialogisk tilnærming tas det hensyn til andre stemmer og slik virker teksten åpen for andre kategorier og oppfatninger. Motsatsen til dialoger forstår Bakthin som monologer. Ved monologiske ytringer tas det ikke hensyn til andre aspekter eller sannheter. Forteller taler i slike tilfeller med full autoritet om saksforholdet. Ved å bruke monologiske ytringer fremstår en ytring som

sann, mens andre mulige forståelser skyves til side (Møller Andersen 2002, 34-36; Engebretsen 2007, 17).

I overensstemmelse med skillet mellom monolog og dialog opererer Bakhtin også med begrepene ”position interpréative” og ”réalité caractéristique”, forenklet oversatt til person og portrett (Engebretsen 2006, 141). Dette er to ulike måter en forfatter kan presentere karakterer på. I den første formen for karakterisering, person, kommer individet til syne ved at karakteren fremstilles gjennom ord og handling. Personen blir et aktivt handlende subjekt i fortellingen, og denne formen for karakteristikk er i følge Bakhtin et uttrykk for dialog. Den andre formen for karakterisering, portrettering, danner et bilde på en mer indirekte måte. Her kommer individene til syne gjennom fortellerens karakterisering. Det er altså fortellerens vurderinger av karakteren, fortellerens monolog, som er fremtredende og individet blir slik et passivt objekt (Engebretsen 2006, 141-142). De to karakteriseringsformene kan også betegnes som direkte (portrettet) eller indirekte (personen) presentasjon. Ofte vil disse måtene å karakterisere et individ på være blandet og via ulike tekstsIGNAL får leser gradvis bedre kjennskap til karakteren (Lothe 1994, 94-97). Det er imidlertid sjeldent at typene opptrer i ren form, men man kan se spor etter dem. Det vil være interessant å se hvordan empirien møter disse begrepene. Brukes de i ren form, eller endres de i møtet med teksten?

For meg vil ikke den ene presentasjonsmåten gi meg større tilgang til karakterene enn den andre, det er heller i et samspill mellom de to formene jeg kan få tak i forståelser og holdninger i empirisettene. Det er ikke slik at den ene formen er *sannere* enn den andre, dette fordi teksten er et resultat av hva forteller har valgt å ta med. Poenget med analysene er som sagt ikke å finne ut *hvem* guttene *er*, men å se på *hvordan* de fremstilles. Fortellers veksling mellom person og portrett kan bidra til å avdekke ulike forståelser av fenomenet via valg av, og veksling mellom fremstillingsmåter.

4.8. Lingvistiske soner

Lingvistiske soner er et uttrykk Bakhtin bruker når han snakker om hvordan forteller trer inn i personenes talemåter. Lingvistiske soner henger sammen med Bakhtin dialogiske prinsipp. Forteller kan orientere sitt språk mot karakterenes sosiale språk slik at det oppstår en samklang mellom dem (Møller Andersen 2002, 112-113). Når forteller trer inn i personenes talemåter oppstår det lingvistiske soner. Personens språk smitter over på fortellerens og det kan til tider bli uklart å orientere seg om hvem som taler i teksten. Forteller kan også tre inn i

det miljøet, den arena, som ligger rundt personen ved å bruke spesielle ord, uttrykk, eller vendinger som kjennetegner dette miljøet (Aaslestad 2001, 100). Jeg vil undersøke lingvistiske soner for å skille mellom forteller og personer i reportasjene. Hvem er det som kommer til ordet? Tas det i bruk språklige virkemidler i teksten som skaper ulike bilder eller stemninger?

4.9. Metaforer og metonymier

Metaforer og metonymier er begreper som har sitt utgangspunkt i den klassiske retorikken, men som senere har blitt gjenopptatt og tatt i bruk blant annet innenfor narrativ analyse. Metaforer kjenner de fleste av oss til som språklige bilder. Ved metaforbruk forklarer man begreper uttrykt gjennom andre begreper som kan ha overført betydning (Eide 1999, 92-93). Vi kan altså forstå et aspekt ved å se det i lys av andre aspekter eller begreper. Det er mange metaforer i språket vårt, noen er inkorporert, mens andre er mer synlige for oss. Metaforiske uttrykk er med på å danne begrepssystemer vi forstår vår virkelighet ut fra (Lakoff og Johnson 2003, 7-9). Metaforer kan være en nyttig inngang til å forstå tilgrunnliggende tankesystemer, som er denne oppgavens anliggende.

Forskjellen mellom en metafor og en metonymi er ikke alltid like klar. Metonymier skiller seg likevel fra metaforer ved at de har en mer konkret forbindelse, mens metaforer ofte står i en åpnere, mer overført betydning (Eide 1999, 95). Man kan si at metonymier er deler som til sammen er med på å danne et helhetlig bilde (Lakoff og Johnson 2003, 36-41). Begge disse begrepene vil være sentrale i min analyse av karakteristikkene i reportasjene.

4.10. Greimas' aktantmodell

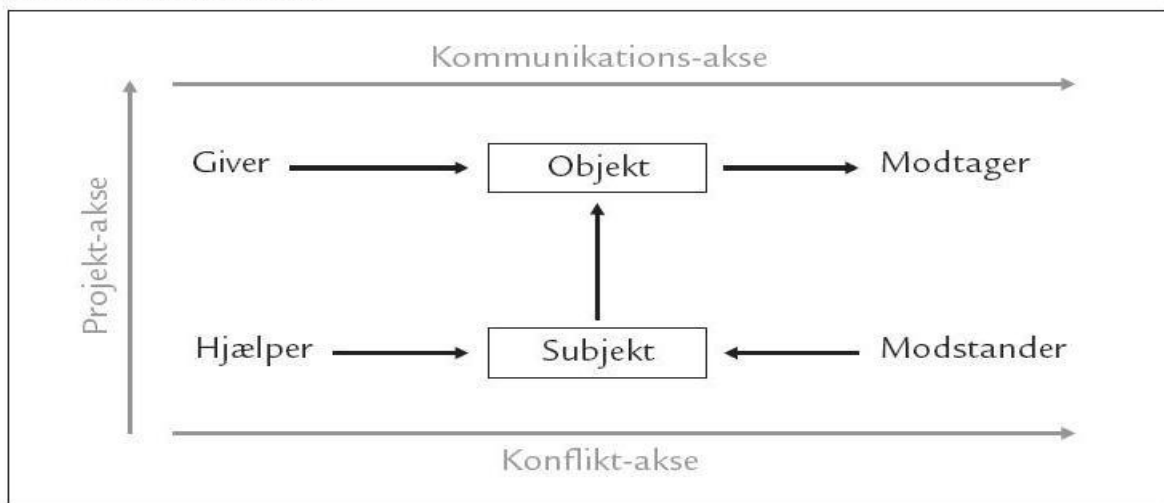
Strukturalisten Algirdas Julien Greimas var influert av og videreutviklet Propps teorier om handlingskomponenter i eventyr. Greimas utviklet aktantmodellen som kan gi et overordnet bilde på strukturer i tekster da den brukes til å beskrive relasjoner mellom ulike aktører i et narrativ. Når man utvider modellen til å gjelde andre tekster enn eventyrsjangeren kan aktantene ikke bare opptre som subjekter og objekter, men også som mer abstrakte størrelser (Aaslestad 2001, 126). I mitt tilfelle kan modellen være til hjelp for å få en oversikt over relasjonene mellom de fengslede barna, fengselsvesenet, barnevern, familie, politikere og eventuelle andre aktører. Denne oversikten vil være til hjelp for å se på tekstens intensjonalitet. Intensjonalitet betegner her ikke intensjonen bak teksten, men intensjonen i teksten, tekstens målrettethet (Fay 1996, 140). Greimas' s modell vil slik kunne være med på å

avdekke tekstene ”rettethet” eller argumentasjonslinjer. Jeg vil videre gi et forenklet eksempel på hvordan man kan bruke modellen.

Aktanter er posisjoner i fortellingen som er representert av aktører. I Greimas’ modell er det alltid et subjekt som streber etter å oppnå et mål (Øvrebø 1993, 56). Dette subjektet kalles aktantsubjektet og kan være representert av en person eller en enhet. Subjektet har et prosjekt rettet mot et mål som kalles aktantobjektet. Dette objektet kan på sin side være både en person eller en tilstand (Bal 1997, 197-198).

Man kan bruke eventyrsjangeren som et klassisk eksempel: Askeladden streber etter å vinne prinsessen og halve kongeriket. Askeladden er da aktantsubjektet, mens aktantobjektet er representert ved halve kongeriket og prinsessen. Ser vi på kommunikasjonsaksen vil det være en mottaker som oppnår objektet om målet nås. Denne mottakeren kan være en person eller enhet og kan også representeres av aktantsubjektet selv (Bal 1997, 196-199). I eksempelet med Askeladden vil han selv motta objektet om han vinner prinsessen og halve kongeriket.

AKTANTMODELLEN

9

Til tross for subjektets vilje til å oppnå objektet vil det kunne være maktstrukturer som både kan oppfylle eller hindrer prosjektet til aktantsubjektet. Makten kan representeres ved en person, men er ofte knyttet til samfunnsstrukturer, skjebne, menneskelig vidd, eller tid. På veien mot målet kan aktantsubjektet møte både hjelpere og motstandere. Disse er illustrert i figuren ved konfliktaksen. Disse aktørene eller enhetene, har med sin besittelse av kompetanse, større eller mindre evne til å hjelpe eller hindre subjektets mål (Bal 1997, 198-

⁹ <http://www.eventyranalyse.dk/Eventyr%20Indre%20komposition.php#Aktantmodellen>

202). I Askeladdens tilfelle er prinsessens evne til ikke å la seg målbinde et hinder i å vinne henne og kongeriket. Langs Askeladdens tur til kongsgården har han blant annet funnet en død skjæreunge, en vidjespenne, et krokett bukkehorn og en utgått skosåle. Vi kan si at skjebnen ved å finne disse tingene, samt Askeladdens vidd blir hjelpere på veien til å oppnå objektet.

Aktører i fortellingene kan representere ulike gyldighet. Hva de synes å hige etter og deres egentlige agenda stemmer til tider ikke alltid overens. Vi møter da på uærlige aktører. En hjelper som egentlig viser seg å være en motstander for aktantsubjektet vil for eksempel kunne ses på som en sviker (Bal 1997, 203-207). Greimas' aktantmodell viser altså til relasjoner mellom ulike aktører i fortellinger. I analysen vil modellen bli brukt i for å illustrere tekstenes intensjonalitet. Ved å sette de ulike aktantene i relasjon til hverandre kan man få en oversikt over hva som er satt i fokus og hvordan teksten retter seg inn mot debatten.

5.0. Reportasjene fra 1970-tallet

5.1. Debatten på 70-tallet

På 70-tallet ble barn i fengsel satt på dagsorden (Ericsson 1996, 38, 2002:163). Dette var et resultat av at barne- og ungdomskriminaliteten hadde økt i omfang fra 1950-tallet og opp mot 1970-tallet. Parallelt med den økende kriminaliteten ble det også trykt flere avisoppslag om kriminelle barn (Thuen 2008, 199-202). Det var misnøye i samfunnet rundt barn og unges oppførsel angående normal folkeskikk, manglende ansvarlighet, utsvevende seksualitet, dårlige arbeidsmoral og rusmisbruk. Til tross for at noen foreldre hadde stor tiltro til såkalt "fri oppdragelse" ble grensesetting et viktig stikkord i barneoppdragelsen på 70-tallet (Thuen 2008, 222). Samtidig var det en dreining i fokus fra "hva barn gjorde til hva som ble gjort mot barn". Datidens justisminister Inger Louise Valle mente det var en skam at ungdom satt i fengsel og det ble nedsatt en arbeidsgruppe i departementet som skulle se på en eventuell heving av den kriminelle lavalder (Ericsson 1996, 38-43).

Det vokste frem en debatt preget av store uenigheter rundt heving av den kriminelle lavalder. Flere anså det som uhørt at ungdommer på 14 år ikke kunne straffes med fengsel, da samfunnsvern ble vektlagt som en viktig verdi. Grenseoppgangen mellom straff og behandling ble diskutert, samt om barn kunne holdes moralsk ansvarlig for gjerningene sine (Ericsson 1996, 38-62). Barn og ungdom ble ansett som noe annet enn voksne kriminelle. Deres evne til å handle rasjonelt var omdiskutert og straff ble derfor problematisk. Slik sinnssyke ikke kunne straffes på grunn av manglende rasjonell tenkning ble det også betenkelig å straffe barn og unge. At det siste ungdomsfengselet ble nedlagt i 1975 viste til en ideologisk endring i tenkning omkring barndom (Ericsson 2002, 90). Samtidig som debatten om den kriminelle lavalder pågikk i media, kunne man lese om fjorten år gamle Otto i en rekke reportasjer i VG i 1974-75. Otto var en ung gutt som gjentatte ganger stjal biler og han opptrådte som en slags føljetong i VG.

5.2 Otto (14) stjal 60 biler – sosialt oppgitt FENGSEL ENESTE UTVEI? (VG 29.10.74)

"I går ble Otto (14) puttet bak lås og slå. På to år har han stjålet og råkjørt ca. 60 biler. Som ved et under er han ennå ikke blitt drapsmann eller drept bak rattet. Sosialapparatet har nesten gitt opp gutten. I øyeblikket er fengsel eneste utvei. Asker og Bærum forhørsrett gav

Otto tre ukers varetekt.”

Det er gjennomgående i tekstene om Otto at de brytes mellom to fokus; underholdning og alvor. Dette ser vi allerede i den første overskriften. Den første delen ”Otto (14) stjal 60 biler” søker å fange lesernes interesse. At en gutt i den unge alder av 14 år er i konflikt med loven og har stjålet et stort antall biler er en sjokkerende sensasjon. Overskriften skaper slik en interesse og inviterer leserne til å la seg underholde og overraskes av historien. Mens den første delen søker å underholde, har den siste delen et sosialt fokus. Her stiller forteller spørsmålsteget til om fengsel er den eneste utveien for Otto. Presentasjonen av saken gir Otto en underholdende funksjon i media, samtidig som han også blir et bilde på en sosialt avvikende karakter.

I tekstutdraget kan man lese at Otto puttes bak ”lås og slå”. Låsen og slåen leser jeg som en metonymi på fengselet. Som redegjort for i teorien kan man forklare en metonymi med deler som erstatter helheten. Noe løftes frem, mens annet skyves til siden. Fengselet beskrives ikke gjennom isolasjon og ensomhet, men gjennom låsen og slåen. Dette er med på å bringe skjermingen av Otto i fokus. Han avsondres fra det samfunnet man er redd han kan gjøre skade på. Slik fokuseres det ikke på Ottos følelser ved fengslingen, men på samfunnets behov for sikring fra gutten. Forteller hevder at det er et ”under” at gutten ikke har blitt drapsmann eller drept under kjøreturene sine. At gutten er til fare for både seg selv og for andre er med på å legitimere fengslingen av ham. Man kan også lese at sosialapparatet “nesten” har gitt opp Otto. “Nesten” innebærer at de har strukket seg langt og er villige til å strekke seg enda lengre. Det er altså ikke den manglende viljen fra hjelpeapparatet det står på i denne saken, det er Ottos tyvaktighet som er problemet. I slutten av tekstutdraget ser man at tittelens spørsmål går over til å bli en påstand når forteller konkluderer ”I øyeblikket er fengsel eneste utvei”. Dermed dobbeltsignerer fortelleren beslutningen om fengsling av Otto. Videre kan vi lese:

“Den pur unge gutten er hverken narkoman eller belastet med alvorlige psykiske lidelser. Men han har vist en uhyggelig interesse for hasardiøse kjøreturer i stjalne biler. Statens senter for barne- og ungdomspsykiatri vil ikke lengre ha noe med gutten å gjøre. Noen egnet lukket anstalt finnes ikke.”

Til tross for guttens unge alder, viser han en ”uhyggelig interesse” for hasardiøse kjøreturer i

stjålne biler. Det er Ottos *interesse*, ikke kjøreturene, som er det uhyggelige elementet i historien. Denne interessen kan hverken forklares med narkomani eller psykiske lidelser. Siden det ikke er ytre faktorer eller sykdom som spiller inn, tegner forteller et bilde av en indre rasjonell drivkraft i gutten. At statens senter for barne- og ungdomspsykiatri ikke vil ha noe med Otto å gjøre, er med på å understreke at Otto ikke er syk. I henhold til straffelovens forståelse av den enkeltes straffeansvar ser vi at Otto forstås som en tilregnelig og rasjonell aktør da det ikke er noe fysisk eller psykisk galt med ham. Han vet hva han gjør og handler ut fra “interesse”.

Pur betyr å være ren.¹⁰ At gutten er ”pur ung”, men har slike ”uhyggelige interesser” fremstår som kontrastfylt og kan virke sjokkerende på leserne. Ut fra Ottos tilhørighet til barnekategorien gjennom hans alder, kan man tenke at han burde hatt en iboende renhet. Hans kriminelle handlinger samsvarer imidlertid ikke med forestillingene om barnet som rent og uskyldig. Jeg mener teksten kommuniserer at gutten, til tross for sin unge alder, er alt annet enn ren og uskyldig. Otto er noe annet enn et barn, selv om han er pur ung. Man kan si at teksten signaliserer at det unntaksvis er mulig å være ung, uten å være ren og uskyldig. Slik videreutvikler og underbygger forteller sin påstand om at fengsel er eneste utvei for Otto.

Forteller fastslår ved en monologisk ytring at det ikke finnes noen egnet lukket anstalt for Otto. Her kan man legge merke til at det er snakk om en *lukket* anstalt. Tankegangen om å holde Otto bak lås og slå lever videre i teksten. Erkjennelsen om at Otto bør låses inne hverken beklages eller problematiseres. Det er Otto det er noe i veien med, han er unntaket, det avvikende barnet. Denne argumentasjonen autoriseres også i neste tekstutdrag:

“Politiet som hittil har vist all mulig samarbeidsvilje med sosialkontoret for å unngå langvarig fengsling av Otto, kunne ikke se noen annen utvei. Det kunne heller ikke dommeren, Ottos verge eller sosialvesenets representanter i rettsmøtet. Ottos tilfelle er en tankevekker for alle som går inn for å heve den kriminelle lavalder i Norge.”

Gjennom fri indirekte stil hevder forteller at hverken politi, dommeren, vergen eller sosialvesenet kan ”se noen annen utvei” enn fengsel for Otto. Teksten viser ikke til sitater eller utsagn fra disse instansene, det er fortelleren som informerer leser om dette. Ved å vise

¹⁰<http://www.dokpro.uio.no/perl/ordboksoek/ordbok.cgi?OPP=pur&ordbok=nynorsk&alfabet=n&renset=j>

til denne enigheten blir fortellers tidligere påstand om fengsel som eneste utvei styrket. Utsagnene til forteller styrkes i dette utdraget ikke bare gjennom bruk fri indirekte stil, men også via fokalisering. Vi får inntrykk av at vi ser Otto via politi, dommer, verge og sosialvesenets øyne. Dette gjør at tekstens troverdighet økes, det er ikke bare forteller som oppfatter Otto på denne måten, det fremstilles som en generell oppfatning i hele det offentlige hjelpesystemet.

Velvilligheten og samarbeidsviljen til myndighetene understrekes også i dette utdraget. Til tross for all mulig samarbeidsvilje blir de maktesløse ovenfor Otto. Slik blir det gutten, og ikke politi og sosialvesen, det er noe galt med. Det at systemet har lett etter andre utveier enn å fengsle Otto kan vise til en tankegang om at det er naturstridig å fengsle et barn. Med unntak av alder kommer det gjennom karakterisering tydelig frem at Otto anses som å være noe annet enn et barn, han karakteriseres som voksen og rasjonell, fanget i en barnekropp. Ottos kriminelle handlinger gjør at han avviker fra barndomskategorien. På grunn av sitt avvik fremstilles han som en trussel i teksten. Videre kan man merke seg hvordan forteller bruker portrettering av gutten til å understreke at "Ottos tilfelle er en tankevekker for alle som vil heve den kriminelle lavalder". Her går forteller i direkte dialog med justisminister Valles forslag om heving av lavalderen. Otto blir her brukt som et eksempel på at avvik kan forekomme. Man kan si at tekstens intensjonalitet er å argumentere for at man bør beholde 14 år som lavalder, slik at man kan verge seg mot Otto og lignende tilfeller.

5.3. Otto, til fare for andre barn

"Da han var på lukket avdeling på Statens senter, fikk han være med på kino sammen med en vokter. Under forestillingen stjal han vokterens nøkler, løp tilbake til institusjonen og låste ut alle sine jevnaldrende på avdelingen. Et annet glimt fra Ottos to år på skråplanet: Han har ved flere anledninger lurt jevnaldrende med på sine biltyveri-turnéer. En gang fikk han med seg en 11-åring. Gutten fikk noen klær å sitte på så han skulle rekke opp til rattet"

I dette tekstutdraget blir Otto et underholdningsmoment. Forteller tegner et bilde av en luring som til tross for vokteren greier å stjele nøkler, for så å løpe og slippe løs andre ungdommer. Otto karakteriseres i dette tekstutdraget som en som bedriver guttestreker og leker med systemet. Parallelt med underholdningselementet formidler teksten samtidig at episoden har noe foruroligende ved seg. Ved at Otto er i stand til å unnsnippe voktere og slippe løs

avvikende ungdommer i gatene portretteres han som et faremoment. Det kan virke som et paradoks at Otto er på kino når han er på en lukket avdeling. Dette kan imidlertid vise til systemets velvilje ovenfor gutten. Fremfor å sette pris på å gå på kino, tegnes det et bilde av en utakknemlig gutt som heller velger utgang. Man kan merke seg at det er en ”vokter” og ikke en miljøterapeut som er med Otto på kino. Her kommer igjen sikringen av gutten i fokus.

Videre kan vi lese om et annet “glimt” fra Ottos liv på skråplanet. Her ser vi et eksempel på at tiden opptrer ved en ”ellipser”. Som redegjort for i teorien utelates noe av historien ved at man hopper over et tidsrom innen ”ellipsen”. Ved å kalle det et “glimt” gis leserne inntrykk av at eksemplene bare er noen av Ottos utallige røverstreker. Forteller anfører at Otto lurert med seg jevnaldrende på sine biltyveriturnéer. Slår man opp ordet turné i ordboken ser man at det betyr yrkesreiser, og kan assosieres med yrker med underholdningskarakter,¹¹ som for eksempel dans, musikk og drama. Ved å skrive at Otto drar på turné fremstår han både som underholdende og profesjonell. Fra å dreie seg om underholdning tar teksten også her en dreining inn i alvoret. Å ha arbeid innebærer for de fleste å ta del i det voksne hverdagslivet. Ved å profesjonalisere guttens kriminalitet skrives Otto ut av guttestrekene og kategorien barn, og inn i kategorien som en profesjonell voksen kriminell. Den 11 år gamle gutten som er med Otto får noen klær å sitte på så han skal nå opp til rattet. Informasjonen om at han er for liten til å rekke opp til rattet er med på å understreke det faktum at han er et barn og at bilkjøring er en voksenaktivitet. Man kan si at teksten insinuerer at Otto tilrettelegger for 11-åringens kriminalitet. I begge disse eksemplene, både hvor Otto slipper ut ungdommer løs og tar med seg 11-åringen, anfører forteller at gutten er en trussel i form av å ha “smitteeffekt.” Otto fremstår slik som en voksen rasjonell aktør som påvirker, utnytter og voksengjør andre barn.

5.4. OTTO (14) i fengsel på julaften! (VG 10.12.74)

“Fjorten-årige Otto må sitte i Oslo kretsfengsel på julaften. Han skal holdes bak lås og slå til 6. januar. Da har Otto vært 11 uker bak murene. Eidsivating lagmannsrett mener gutten ikke kan slippes løs. Otto er et av de vanskeligste tilfeller sosialvesenet i Bærum har hatt å stri med.”

Påstanden om at “Otto er et av de vanskeligste tilfeller sosialvesenet i Bærum har hatt å stri

¹¹<http://www.ordnett.no/ordbok.html>

med” underbygges ved bruk av fri indirekte stil i dette utdraget. Det er uklart om det er forteller eller sosialvesenets som ytrer seg. I teksten gjengis også lagmannsretten uten at det skilles tydelig mellom forteller og rettens stemme. Retten mener i følge forteller at Otto ikke kan slippes løs. Dette blir en sannhet som ikke betviles. Denne monologiske ytringen er med på å underbygge påstanden om at gutten er et av de vanskeligste tilfeller. I tekstutdraget reduseres Otto fra å være en gutt til å bli et faremoment og et ”tilfelle”.

“Politiet har bygd sine fengslingsbegjæringer på den opplagte fare som er til stede for at Otto skal begå nye straffbare handlinger (...) Nå sitter han altså i Oslo kretsfengsel, og man tar neppe sjansen på å slippe ham ut, - ikke en gang på julaften. Han vil trolig benytte enhver mulighet til å stikke unna.”

I følge forteller mener politiet det er en opplagt fare for at Otto skal begå ny kriminalitet. Forteller skriver videre at man neppe tar sjansen på å slippe gutten ut av fengsel. Med innskuddet “neppe” dobbeltsignerer forteller politiets utsagn. Det er rasjonelt ikke å ta sjansen på grunn av den opplagte fare Otto representerer. Han vil prøve å unnsnippe, til og med på julaften. Her kan vi som lesere la oss sjokkere. Otto er virkelig ikke til å stole på! Han er ikke et barn som harmonisk innretter seg familiehøytiden, men en som ville utnyttet systemets velvilje til å stikke av om han fikk muligheten. I dette tekstutdraget understrekes Ottos manglende tilpasning til barndomskategorien nok en gang. Mens andre barn hører hjemme hos foreldrene sine på julaften, blir det nesten naturlig at Otto hører hjemme i fengsel. Teksten fremmer på mange måter at Otto har valgt fengselet selv, og julaften kan leses som et moment som fremfor å skape sympati med gutten, er med på å understreke hvilket avvik Otto representerer.

“- En meget vanskelig sak bekrefter avdelingsleder (...) ved Bærum sosialkontor. - Vi har gjort utallige forsøk på å finne en annen og bedre egnet plass for Otto enn fengselet, men uten hell. Vi har imidlertid klart tilsagn fra en åpen institusjon om at de kan ta ham inn 6. januar. Det skal bli spennende å se om dette opplegget lykkes. Hvis det skulle ryke har vi alternative planer klare. Men jeg håper for guttens skyld at han holder sin sti ren i månedene og årene som kommer(...)”

I tekstutdraget kan man se et eksempel på en slags form for ”scene”. Vi husker fra teorien at replikkvekslinger dominerer inn ”scenen”. Det virker som om avdelingsleder ved Bærum

sosialkontor går i dialog med forteller. Utsagnet bekrefter for så vidt ikke noe nytt, men underbygger fortellers påstand om Ottos umulighet. Avdelingslederen gir sin støtte: ”- En meget vanskelig sak”. Man kan merke seg at sitatet er gjengitt med replikkstrek. Vi husker fra tidligere at denne formen for sitering kan bety at sitatet er noe omformulert, selv om meningsinnholdet skal tilsvare utsagnet. Det er interessant å merke seg at dette er det eneste tilfellet i reportasjene om Otto hvor noen andre enn forteller mer eller mindre kommer direkte til ordet. Jeg har tidligere vist at både politi, dommer, verge og sosialvesen har blitt gjengitt i fri indirekte stil. Det er interessant at hverken Otto selv, eller hans familie kommer til ordet i reportasjene. Dette bidrar til å bringe systemets opplevelse av Otto og de problemene han skaper for samfunnet i fokus, mens Ottos perspektiv og hans private sfære skyves i bakgrunnen.

Videre kan man lese at det blir spennende å se om opplegget går eller om det skulle ”ryke”. At det kan ”ryke” leser jeg som en metafor på at Otto henger i en tynn tråd. Problemet er ikke at systemet ikke kan finne en egnet plass for Otto, de ønsker at han skal greie å ”holde sin sti ren”. Igjen understrekes systemets velvilje, de ønsker det beste for Otto. At Otto bør holde sin ”sti ren” kan leses som en metaforen som signaliserer at det er fare for at Otto kan ødelegge og skitne til sosialkontorets gode hensikter. Denne metaforen gir også assosiasjoner til synd og skyld og kan knyttes opp mot kristne verdier. I Norge har vi en lang tradisjon med kristen luthersk statskirke og kristne verdier er dypt forankret i velferdsstatens normsett (Stjernø 1995, 2008). Å holde seg på den smale sti er innen kristendom knyttet til å følge kristne verdier (Rong 2009). Slik kan ”å holde sin sti ren” ses på som en metafor som påpeker at Otto burde gjøre nye valg som samsvarer med samfunnets overordnede verdier, samt fri seg fra sine synder.

5.5. OTTO (14) RØMTE fra fengslet (VG 18.01.75)

“Nå har 14-årige Otto vært på forbryterturné igjen. Gutten slapp ut av fengselet 6. januar etter 11 uker i varetekt. Søndag rømte han fra en åpen institusjon i Trøndelag. Den notoriske biltyv rakk å stjele minst fem biler før han ble tatt i Kongsberg. Og der brøt han seg ut av fengselet og stakk..”

At Otto har vært på forbryterturnée ”igjen”, understreker det repetitive ved Ottos handlinger. Her kan man si at den repetitive frekvensen har en funksjon utover å informere nye lesere.

Otto karakteriseres som statisk i sin tyvaktighet, med et ubrytelig mønster. ”Igjen” kan også vise til en oppgittethet, gutten er håpløs, han stakk av *igjen*. Til sist i tekstutdraget står det at Otto ”brøt seg ut av fengselet og stakk..” Her er det to punktum etter hverandre. Dette kan både analyseres som en oppgittethet fra fortellers side, men også som en ledetråd om at det ikke er siste gang man leser om Otto. Gutten havner stadig i nye situasjoner og i teksten ligger det nærmest en lovnad til leserne om at vi snart skal få lese om Otto igjen, han vil gjøre mer.

Velviljen fra systemets side understrekes også i dette utdraget ved at de slapp ham ut av fengsel. Umuligheten til Otto understrekes på sin side ved at han utnytter denne velviljen ved å rømme fra en åpen institusjon. Jeg har tidligere vist hvordan forteller anfører at anstaltene som brukes til å oppbevare Otto bør være lukkede. Når Otto rømmer fra en åpen institusjon er dette med på å underbygge argumentasjonen om at gutten må holdes bak lås og slå. Otto har tidligere blitt karakterisert som både et tilfelle og en sak. I dette utdraget portretteres han som en notorisk biltyv. Her har man å gjøre med det rene portrett. Otto er ikke en gutt, han *er* en kriminell. Videre kan vi lese at han også er et problem:

“Ottos ubehendige trang til å råkøre i stjålne biler har gjort ham til et problem for politi og sosialvesen. Gutten har aldri gjort seg til voldsmann og holder seg vekk fra både narkotika og alkohol. Men bilkjøringen hans er livsfarlig. Det er et under at han enda ikke har kjørt ned andre eller drept seg selv på de siste to års tallrike hasardiøse manøvrer på veiene.”

Både politi og sosialvesen strir med Otto som i dette utdraget karakteriseres som et ”problem.” På den ene siden kan man si at gutten fremstilles som en rasjonell aktør når det påpekes at han holder seg unna vold og narkotika. På den andre siden fremstilles gutten som avhengig gjennom sin ”trang til å råkøre”. Otto er ikke ruset på narkotika, men på fart og spenning. Forteller understreker videre trusselen ved denne ”rusen” ved å hevde at det kun er et spørsmål om tid før Otto dreper seg selv eller andre på veiene.

“Men Otto har altså “sprukket” igjen. Sist søndag stakk han fra institusjonen sammen med en 16-åring fra Kongsberg. De stjal en bil som de satte fra seg i Trondheim. Natt til mandag brøt de seg inn på en bensinstasjon og stjal penger. Mandag tok de toget til Oslo, der de ankom om kvelden. Ved Majorstua stjal de en ny bil og kjørte mot Drammen. På motorveien kjørte de utenfor og ødela bilen, men ble selv ikke skadd. Nok en bil ble stjålet og raidet fortsatte til Kongsberg. Her begikk de et nytt innbrudd tirsdag og stjal enda en bil som de dro til Larvik

med. Her ble de imidlertid arrestert og satt i ventecelle i Kongsberg. Men Otto lot seg ikke stoppe. Han brakk seg ut av cellen med et jern, stjal nøkler og låste seg ut. I Kongsberg stjal de enda en bil.”

Her ser man hvordan det spilles videre på Ottos ”rusmisbruk” av biler. Når noen ”sprekker” assosieres det ofte ved at man går tilbake til noe man prøver å slutte med, som for eksempel sigaretter, alkohol eller narkotika. At Otto har “sprukket” viser til hans indre demon; biltyven. Han styres av drifter man ikke får bukt med. Hverken sosiale tiltak eller fengsling synes å ha noen virkning på ham, da han er utenfor enhver kontroll. Otto portretteres her som en biltyv som kommer til å stjele biler *uansett*.

Utdraget bærer preg av å ha en referataktig stil hvor tjuvraidet til Otto oppsummeres av forteller. Samtidig virker også teksten som om den er satt i en uendelig ”pause”. De detaljerte beskrivelsene av ukedagene, søndag – natt til mandag – mandag og tirsdag er med på å skape et bilde av det uendelige i Ottos atferd. Det vil alltid komme en mandag etter en søndag og i teksten anføres det at Otto vil stjele “*enda en bil*”. Slik skaper teksten et bilde av at Ottos tyverier aldri vil opphøre. I tillegg til tiden spiller også geografien en sentral rolle i denne historien. Otto forflytter seg fra Trondheim til Oslo og Majorstuen, siden til Drammen, Kongsberg og Larvik før han tilbake i Kongsberg stikker av på nytt. Otto har altså et stort territorium. Slik skriver teksten gutten inn i en rolle som et nasjonalt problem. Det er ikke bare oslofolket som bør være bekymret. Otto forflytter seg og man står i fare for å bli frastjålet eller nedkjørt så langt nord som til Trondheim. Til tross for at politiet får tak i ham lykkes de ikke med å holde ham fanget, han bryter seg ut av celler, ødelegger, raider og stikker av. Portrettet av en rampete fjortenårig gutt har utviklet seg til å bli et portrett av en hardbarket kriminell.

5.6. OTTO (14) I FENGSEL IGJEN (VG 22.04.75)

“Otto (14) er i fengsel igjen. Ethvert behandlingsopplegg for den unge biltyven har hittil feilet. Otto er siktet for 30 bilbrukstyverier og 22 andre forhold, vesentlig grove tyverier. Politiet i Steinkjer venter flere anmeldelser etter guttens siste operasjoner. Otto er foreløpig varetektsfengslet i fire uker.”

Siden fortellingen om Otto utspiller seg i en avis kontekstualiseres nødvendigvis historien om gutten hver gang. Denne kontekstualiseringen blir viktig for å inkludere eventuelle nye lesere. Mange av formuleringene går derfor igjen i materialet. Den repetitive frekvensformen er imidlertid også med på å understreke det gjentakende mønsteret i Ottos handlinger. Som vi har sett viser forteller at Otto stjeler biler og havner i fengsel *igjen og igjen og igjen*.

Forteller formidler i dette tekstutdraget at ”Ethvert behandlingsopplegg for den unge biltyven har hittil feilet”. Behandling nytter ikke ovenfor gutten siden han ikke er syk, han stjeler biler ut fra lyst. Slik fremstilles Ottos kriminelle handlinger igjen som rasjonelle valg. Man kan merke seg at behandlingen ikke har fungert ”hittil”. Nok en gang kan velviljen fra systemet spores i teksten, gutten er enda ikke gitt opp. Forteller autoriserer sin historie ved bruk av eksakte tall som ”30 bilbrukstyverier og 22 andre forhold”. Slik gis Ottos handlinger en symbolfunksjon ved at det understrekes hvor mye det er. At forteller påstår at gutten har begått grove tyverier, samtidig som han ikke har gjort seg til voldsmann kan på den andre side virke noe selvmotsigende. Det kan se ut som forteller ønsker å skrive Otto inn i et portrett som farlig kriminell. Dette følges videre opp med å informere om at det trolig ventes ”flere anmeldelser etter gutten siste operasjoner”. Når Ottos kriminalitet beskrives som ”operasjoner” intenderes det at det er villet og planlagt fra gutten side. Det er gjennomgående i reportasjene om Otto at forteller trer inn i en formell lingvistisk sone. Språket speiler et politi- og saksbehandlingsspråk. Forteller beskriver ”behandlingsopplegg”, ”siktelser”, ”bilbrukstyverier”, ”forhold” og ”operasjoner”. Denne språkbruken er med på å autorisere fortellers påstander, da de synes å samsvare med de offentlige instansers lingvistiske sone. Videre kan man lese:

“(…) politiet i samarbeid med ledelsen på Romstad ble enig om at fengsel er den eneste utvei for Otto. Politiet vil etter alt å dømme be om at Otto får en kort betinget og en lengre ubetinget dom. Deretter vil muligens Romstad gi gutten en ny sjanse. Det blir i så fall hans siste. Hvis ikke Otto oppgir sine eventyr på skråplanet kan han ende som fengselsfugl – knapt 15 år gammel. Otto har gebursdag 23.mai. Alt tyder på at han må feire den bak lås og slå. Han satt også inne på julaften, men da i Oslo kretsfengsel.”

I dette tekstutdraget ser man nok en gang velviljen fra systemets side. Behandlingshjemmet Romstad vil ”muligens” gi Otto en ny sjanse, men tålmodigheten begynner å holde hardt, nå er det på nåde. Videre fastslås det at om Otto ikke gir opp ”sine eventyr på skråplanet” kan

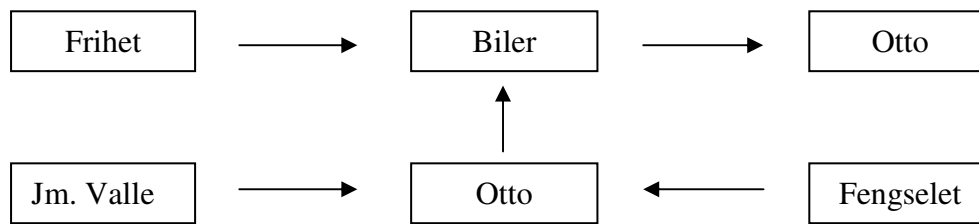
han ende opp som ”fengselsfugl”. Otto karakteriseres her som en rasjonell aktør, han har selv valgt dette livet og han kan selv velge å avslutte den kriminelle løpebanen. At gutten må feire bursdagen i fengsel fungerer her på samme vis som elementet ”julaften” gjorde tidligere. Fremfor å skape sympati med gutten sjokkeres leser over Ottos misstilpasning innen barnekategorien. Det er ikke systemet som gjør ham til fengselsfugl, det fremstilles som et rasjonelt valg fra Ottos side. Metaforen ”fengselsfugl” er med på å underbygge fortellers tidligere karakteriseringer av en gutt som er uhåndterlig, som stikker av og unnslipper. Han må holdes bak lås og slå, som en fugl i bur, hvis ikke flyr han sin vei.

“Heller ikke denne gang har Otto rotet seg bort i narkotika, og han har holdt seg unna voldsforbrytelser. Han har imidlertid rappet biler over hele Østlandet, og har også rukket å ta seg en tur over grensen til Sverige siden nyttår. Svenskene har oversendt 6) anmeldelser på gutten. 14-åringen tilstår forholdene etter hvert som politiet presenterer dem for ham. Otto har hele tiden vært villig til å forklare seg om sine bravader.”

Otto har altså ”heller ikke denne gangen” brukt narkotika eller utøvd vold. Det tegnes et bilde av en gutt som drives av kløkt. Slik blir Ottos hensikter onde, da handlingene er villet og rasjonelle. Han har også utvidet sitt territorium, nå er heller ikke svenskene trygge. Videre får man vite at Otto forklarer og tilstår etter hvert for politiet konfronterer ham med saker. Han tilstår forbrytelsene, men han slutter ikke med dem. Slik antyder teksten at det ikke finnes noen skyldfølelse i Otto som får ham til å slutte. Han drives av sin egen egoisme, sitt eget ønske om å kjøre bil og tar ikke hensyn til hvem som blir ofre for hans tyverier. Her portretterer forteller Otto som en tyv som ikke eier ikke skam i livet.

5.7. Tekstens intensjonalitet

Man kan bruke Greimas aktantteori på reportasjene om Otto for å danne seg et bilde av tekstenes intensjonalitet inn mot debatten i samtiden. Otto er i fortellingene aktantsubjektet som strever etter å stjele biler. Bilene kan ses som Ottos aktantobjekt. For å kunne stjele disse bilene trenger Otto frihet. Slik kan frihet settes opp som en giver av aktantobjektet. Mottakeren av objektet blir følgelig Otto selv. Justisminister Valle blir en indirekte hjelper for Otto hvis hun får gjennomslag for at 14-åringer ikke skal sitte i fengsel. Motstanderen er for øyeblikket fengselet og som holder ham innesperret. Settes dette resonnementet inn i modellen vil det se slik ut:

Man kan si at reportasjenes rettethet fungerer som innlegg i debatten om den kriminelle lavalder. Det ligger argumentasjoner i teksten som forespeiler at å løslate Otto vil resultere i flere biltyverier og slik kan uskyldige liv settes i fare. Karakteriseringen av Otto virker dermed til støtte for de debattantene som mener samfunnsvernet bør vektlegges størst verdi. Teksten henvender seg direkte til forkjemperne for heving av lavalderen gjennom utsagnet ”Ottos tilfelle er en tankevekker for alle som går inn for å heve den kriminelle lavalder i Norge.” Dette kan leses som et direkte spark mot Justisminister Valle som fremmet forslaget. Argumentasjonslinjen i tekstene skriver justisministeren inn i en hjelperolle ovenfor Otto. Om lavalderen heves er det som om Valle selv kapper tøylene på den umulige Otto og slik setter samfunnsborgerne i fare. Den opplagte motstander mot Ottos aktantobjekt er fengselet som gjennom låsen og slåen holder ham avsondret fra samfunnet. Vi har sett hvordan reportasjene har argumentert for at fengsling er den eneste utveien i avvikende tilfeller som det Otto representerer. På grunn av de klare argumentasjonslinjene mot heving av den kriminelle lavalder som ligger i reportasjene leser jeg dem som innlegg i debatten.

5.8. Oppsummering

Det som er interessant ved reportasjene er at det er spenningen rundt hva Otto *gjør* og ikke hvem han *er* som blir det interessante. Gutten fungerer nærmest som en litterær karakter som leserne både kan følge, sjokkeres over og underholdes av. Portrettet av den unge gutten broderes ut og endrer seg fra å omhandle guttestreker til å dreie seg om hardbarket og rasjonell kriminalitet. Man kan merke hvordan systemet strekker på seg og er i bevegelse, mens guttens tyvaktighet står stille. Tekstene fremmer at Otto er et avvik og en trussel. I analysen har jeg vist hvordan teksten argumenterer for at den eneste måten man kan sikre samfunnet fra avvikere som Otto er å beholde lavalderen på 14 år. Otto bryter med forestillingene om barndom og blir truende på et grunnleggende nivå, mer enn fordi han bryter lover og regler; Otto truer barndommen. Hva kan demoniseringen av Otto si om barndomsforståelsen på 70-tallet? Hvorfor problematiseres det ikke i større grad at gutten settes i fengsel når han er 14 år gammel? Jeg vil videre se på nåtidens reportasjer før jeg i drøftingen sammenligner funnene fra 70-tallet med nåtidens forståelser av barn og straff.

6.0. Reportasjene fra 2000-tallet

6.1. Debatten i nåtiden

Mot slutten av 2000-tallet blomstret det på ny opp en debatt om barn i fengsel i Norge. Debatten omhandlet hvorvidt man skulle fengsle kriminelle barn og den tok for alvor fart etter at Justisdepartementet ved justisminister Knut Storberget kom med forslag om å gjenopprette egne fengsler for unge lovbyrtere (NOU 2008:15). Det er interessant å merke seg at mens justisministeren på 70-tallet avskaffet ungdomsfengslene foreslås dette på nytt i dagens debatt. Denne nye ordningen kalles for ungdomstiltaket og er en prøveordning i Oslo og Bergen. Tiltaket har ifølge Knut Storberget ingen ting med de gamle ungdomsfengslene å gjøre bortsett fra at de skal fungere som en straffereaksjon ovenfor kriminelle barn. Lovbryterne skal bo i hus med hage og bygningene skal være skjermet fra fengselet, men samtidig ha en tilknytning til det.¹² Norge har vært kritisert for å bryte FNs barnekonvensjon (1989) paragraf 37 c). I konvensjonen står det eksplisitt at barn som soner i fengsel skal holdes atskilt fra voksne (Høstmælingen, Saga Kjørholdt og Sandberg 2008). Dette er ikke tilfelle i dagens praksis da det til enhver tid er mellom to til ti barn som soner sammen med voksne i norske fengsler (Handlingsplan 2005). Regjeringen har forsvart bruddet på konvensjonen med at omfanget av kriminelle barn i Norge er såpass lite at det ville føre til en tilnærmet isolasjon om barna skulle sone alene (Høstmælingen, Saga Kjørholdt og Sandberg 2008). Forslaget om egne straffeinstitusjoner for mindreårige kan imidlertid forstås som ett svar på denne kritikken.

Lik debatten på 70-tallet ble riksavisene også denne gang en arena for debatten. Både politikere, forskere og andre aktører på barne- og ungdomsfeltet skrev inn til avisene for å fremme sine synspunkter. Journalister fra ulike aviser skrev reportasjer basert på barn de hadde besøkt i fengsel. Som på 70-tallet kan også disse reportasjene ses som en del av avisdebatten. Som tidligere påpekt var det i debatten et særlig engasjement rundt straff av barn da dette ikke synes å være forenelig. Fellesorganisasjonens (FO) nestleder Kjetil A. Ostling og nestformann i Sosialpædagogernes Landsforbund, Benny Andersen skrev i et større innlegg trykket i VG: "Når barn har begått grove kriminelle handlinger, er det å bli innelåst på et lite rom det siste barnet har behov for."¹³ Forbundsleder i FO Randi Reese skrev i et debattinnlegg i Dagsavisen at "Barn skal ikke ha sin oppvekst i fengsel. Det strider mot

¹²<http://www.dagsavisen.no/meninger/article426582.ece>

¹³[Http://www.fo.no/kriminalomsorgen/nordisk-opproer-mot-barn-i-fengsel-article1252-215.html](http://www.fo.no/kriminalomsorgen/nordisk-opproer-mot-barn-i-fengsel-article1252-215.html)

det vi vet er utviklende for barn og det strider mot Barnekonvensjonen.”¹⁴ Justisminister Knut Storberget skriver i et innlegg hvor han argumenterer for ungdomsfengsler som et bedre alternativ enn dagens løsning at ”(...) ensomhet og isolasjon i et lukket fengsel er det siste de har behov for. Vi må fortsette å søke etter de beste løsningene for barn og unge som trenger hjelp.”¹⁵

Debattantene har representert ulike syn på hvordan man skal forholde seg til barne- og ungdomskriminaliteten, men det synes å herske stor enighet på et punkt: fengsel er ikke er en god løsning (VG, Dagbladet, Aftenposten, Dagsavisen 2008-2009). Gjennom å se på ulike personkarakteristikker av unge kriminelle kan man få innblikk i hvordan vi på ulike måter kategoriserer, konstruerer og tenker omkring barn i fengsel. Hvordan forstås barn og straff i reportasjene? I dette kapittelet vil jeg analysere tre reportasjer fra nåtiden hvor vi blir kjent med karakterene ”Magnus”, ”Martin” og ”Torstein”. Hvilke forestillinger av unge kriminelle manifesterer seg i fremstillingen av disse karakterene?

6.2. Magnus, et uskyldig barn eller en rasjonell aktør?

Vi kan lese om 17 år gamle ”Magnus” i en reportasje gjort av VG Helg lørdag 15.08.09.¹⁶

”Muren rundt Bergen fengsel er 1,2 kilometer lang. Den snor seg oppover fjellsiden og rundt de enorme bygningene. Bergen fengsel er et av Norges største, med plass til 279 fanger. 17-årige Magnus, som vi kaller ham, er én av dem.”

I dette tekstutdraget kan det ved første øyekast virke som om vi får lite kjennskap til karakteristika ved gutten. Ved nærmere lesning ser man imidlertid hvordan beskrivelsene av Bergen fengsel bidrar til å karakterisere Magnus. Det er fengselet som presenteres og beskrives direkte ved den lange muren, de enorme bygningene og fjellsiden. Det rommer et stort antall innsatte hvor Magnus kun er en av 279 fanger. Gjennom beskrivelser av omgivelsene til gutten, trer et indirekte bilde av gutten frem. I møtet med et av Norges største fengsel, blir Magnus på 17 år både liten og maktesløs. Kontrastene mellom det store og det lille, det mektige og det maktesløse og alle mot én, kommer tydelig frem.

¹⁴[Http://www.dagsavisen.no/meninger/article37496.ece](http://www.dagsavisen.no/meninger/article37496.ece)

¹⁵[Http://www.dagsavisen.no/meninger/article426582.ece](http://www.dagsavisen.no/meninger/article426582.ece)

¹⁶<http://retweb01.int.retriever.no/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=0550162009081535552691&serviceId=2>

”17 åringen viser frem cella. Den lille gluggen han kan tittle ut av når jerndøra låses kvart over ni. Den tomme korktavlen på veggene. Pornobladet på skrivepulten.”

Image not shown

I reportasjen er det trykt et bilde¹⁷ hvor vi kan se at Magnus vindu til omverdenen er en liten glugge han har i døra på cella si. Den gir begrenset med lys og er kun et lite vindu ut til livet. Gluggen kan leses som en metafor på hvordan fengselsstraffen frarøver Magnus forutsetninger for en god oppvekst. Barndom har ofte vært knyttet opp mot vekstmetaforer. Slike metaforer har røtter i opplysningstidens syn på barn som naturlige og uskyldige. Innen en slik forståelse av barndom ble det de voksnes oppgave å sikre gunstige vekstbetingelser for barn (Tingstad 2006, 53-54). Kjersti Ericsson (1996, 53-54) diskuterer gartnerstatens fremvekst i etterkrigstiden i Norge. Her ble barndommen bundet opp mot metaforer om hagebruk. Mens blomster trenger lys, vann og godt jordsmonn for å vokse, trenger barn varme, omsorg og nettverk. Ved en slik lesning blir gluggen Magnus' vindu ut til den verden han helst burde leve i for å sikre seg gode vekstforhold. Magnus portretteres som er en gutt i fangenskap, uten lys, næring og de muligheter han trenger for å kunne folde seg ut i full blomst. Utdraget kan slik leses som et argument mot fengsling av barn. Bildet er på sin side ytterligere med på å forsterke tekstens budskap om en gutt i fangenskap.

Den tomme korktavla kan også representere Magnus avstand til hverdagslivet. Korktavler

¹⁷<http://ret-web01.int.retriever.no/services/archive.html?method=displayPDF&pdfUrl=https://www.retriever-info.com/proxyTest/id=055016200908153b63Sv4orEwm4a52M73cbPtb100203010g1s&x=4280dce55e9b655e4189122b37475bdc&documentId=0550162009081535552691&serviceId=2&pdf.doResize=false>

fylles vanligvis opp med timeplaner, tannlegetimer, postkort fra utlandet og bilder av smilende familiemedlemmer. At korktavlen er tom kan leses som en metonymi som representerer Magnus' tomhet, manglende aktivitet og kontakt med omverdenen. Slik skapes det, gjennom beskrivelsene av fengselet og fengselscellen, et bilde av en gutt i isolasjon og ensomhet. På pulten til Magnus ligger det et pornoblad. Et pornoblad i en fengselscelle kan for mange kanskje være et klassisk bilde på et fengselsopphold. Her sitter voksne menn, adskilt fra det andre kjønn, med papirkvinner som en mager trøst. Pornografi assosieres for de fleste med voksenaktivitet og kan oppfattes som en snuskete og kanskje noe lyssky aktivitet. Det er normer og regler som søker å skjerme barndommen fra denne arenaen. Pornografisk materiale tenkes å kunne være både støtende, samt ha en negativ påvirkning på barn og unge (Wold 2008, 105-124). Pornobladet kan slik representere en voksenverden Magnus tar del i gjennom sitt nye miljø i fengselet. Man kan si at bladet blir et element som er med på å underbygge argumentasjonslinjen om at fengsel ikke er en passende oppvekstarena for barn.

Er det imidlertid slik at Magnus ikke ville ha vært eksponert for pornografi på en normal oppvekstarena? Via økende bruk av internett er det lett å tenke seg at tilgangen til og bruk av pornografisk materiale også øker blant ungdommer. Man kan med dette utgangspunktet si at pornobladet også kan speile en normal tenåringstid for Magnus. Opptatthet av jenter, kjærester, flørt og økende seksuell aktivitet ligger nært opp til en 17 år gammel gutts hverdag (Hennum 2002, 73; Häggström 2005). Magnus sitter imidlertid kun igjen med et blad. Slik kan pornobladet virke som et element som understøtter tidligere argument om gutt som går glipp av livet grunnet fengselsoppholdet.

6.2.1. Knivran, dop og trusler

Frem til nå har teksten karakterisert Magnus på en måte som gjør at leser kan få sympati med ham. Gutten er innesperret, avgrenset fra en normal barndom, ensom og alene. Så får vi kjennskap til en ny side ved gutten i fengselscella:

”Magnus har sittet i fengsel i to måneder nå. Ran, knivran, dop, trusler.”

Her knyttes gutten for første gang opp mot kriminelle handlinger, som både er mange og alvorlige. Det som er interessant ved dette tekstutdraget er imidlertid at gjerningene står for seg selv, fristilt fra subjektet. På denne måten virker det som om gjerningene lever sitt eget liv, de har på den måten ikke nødvendigvis noe med gutten å gjøre. I dagens samfunn tenker man

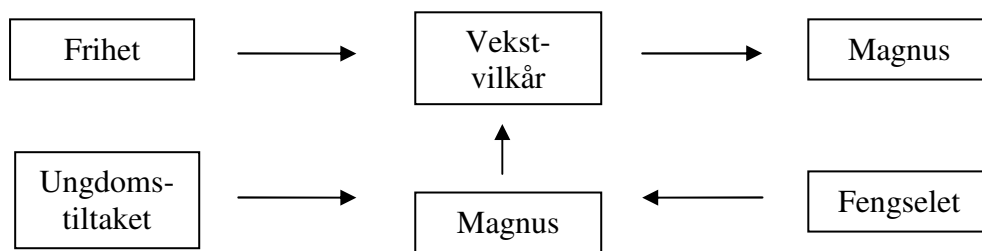
at barn har rett til en bekymringsløs barndom hvor omsorg, oppdragelse og rom for vekst og lykke er sentralt (Markussen og Telste 2005, 13-15). En slik oppvekst tenker mange, omfatter kjærlige foreldre, skolegang, jevnaldrene og trygge rammer. I egenskap av å være 17 år tilhører Magnus fortsatt kategorien barn. Kriminell atferd passer ikke inn i forestillingene vi har av den vestlige barndommen. Slik passer Magnus heller ikke til å assosieres med knivran, dop og trusler. Dette er handlinger som ikke er i overensstemmelse med en sunn og god oppvekst for en 17 år gammel gutt. Det kan se ut til at en strategi for å unngå ubehaget ved at barn begår kriminalitet er å fristille handlingene fra subjektet (Søftestad m.fl. 2007). Forteller har frem til nå tegnet et bilde av en liten og innesperret gutt. I det neste tekstutdraget kan man merke seg en overgang hvor en mer aktiv og medbestemmende person trer frem:

”Magnus har kommet med innspill til hvordan det nye ungdomstiltaket skal se ut. Sannsynligvis skal han bo der selv. Internett, selvstudier og treningsmuligheter er viktige elementer for ham. Skolegangen har han aldri kommet riktig i gang med.”

I dette tekstutdraget presenteres Magnus ønsker for det nye ungdomstiltaket gjennom fri indirekte stil. Ønskene ligger nært opp til hva mange ungdommer bedriver fritiden sin med. Både internett, selvstudier og treningsmuligheter representerer egne valg og kan bidra til å gi Magnus en følelse av frihet og muligheter for utvikling, til tross for at han er en fange. Magnus trer i dette tekstutdraget ut av rollen som et avhengig lite barn og inntar en mer fristilt posisjon, hvor han forhandler om sin egen hverdag. Man kan merke seg at Magnus aktivt går inn i forhandlinger for å oppnå elementer som speiler forventinger til en vanlig ungdomstid. I dette tekstutdraget skjer det en endring i den lingvistiske sonen. Det snakkes om både tiltak, elementer og skolegang. Dette tekstlige grepet er med på å løfte Magnus ut av posisjonen som et uskyldig barn og er med på å underbygge inntrykk av Magnus som en kompetent og rasjonell aktør.

6.2.3. Tekstens intensjonalitet

Greimas aktantmodell kan benyttes også på denne reportasjen for å se hvordan teksten skriver seg inn mot debatten om barn i fengsel.

I denne fortellingen er aktantsubjektet Magnus. Hans aktantobjekt er best mulige vekstvilkår. Disse vilkårene argumenterer teksten for at gutten kun kan oppnå om han løslates fra fengselet. Slik kan man sette frihet som giver av aktantobjektet. Mottakeren av oppvekstvilkårene er gutten selv. Det kommer tydelig frem at det er fengselet som representerer motstanden i denne fortellingen. Med sine murer, fjellsider og fengselsceller holder den Magnus avsondret fra den oppvekstsarenaen han helst skulle ha vokst opp på. Det fremkommer i teksten at Magnus ikke burde sitte i fengslet fordi han er et barn. Dette speiler en barndomsforståelse hvor man tenker at alle barn har rett til en best mulig oppvekst, noe fengsler som arenaer ikke kan tilby. En hjelper for Magnus er ungdomstiltaket. Til tross for at dette også er en fengselsaktig institusjon kan den sikre Magnus bedre vekstvilkår enn det ordinære fengselet. Vi kan ut fra analysen si at det er gjennomgående i reportasjen om Magnus at teksten argumenterer for at barn ikke skal straffes innen fengselets rammer.

6.3. Martin, forhandlingen om uskyld

Martin kan vi lese om i Magasinet til Dagbladet lørdag 21.11.2009.¹⁸

”Du visste kanskje at du må pisse i en krok. At en sliten madrass er ditt eneste selskap, foruten kvalmen da, og kloa i magen og de tusen spørsmålene som sliter hodet langsom i stykker. Men visste du at de vekker deg hver halvtime? At det knøttlille rommet er uten vinduer? At lysstoffrørene står på døgnnet rundt? Kjenner du følelsen av å miste grepet om dag og natt? Hadde du noen anelse om hvor vanskelig det er å ringe mamma, som du savner mest av alle, men som bare gråter og gråter fordi ingen vet hva som egentlig skjedde, og ingen vil fortelle hva som skjer? Visste du det? Vil du vite det? Det ville ikke ”Martin” heller. Men 15 år og to dager gammel ble han låst inn på glattcelle i tre døgn.”

¹⁸<http://ret-web01.int.retriever.no/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=05500720091121923A07EB995EC3E25C38E831D0462D10&serviceId=>

I reportasjen settes stemningen med en gang. Teksten henvender seg direkte til oss som lesere. Er vi egentlig klar over hvilke forhold barn i varetekt settes under? Forteller har ikledd seg en ungdommelig talemåte, ”du må pisse i en krok og kjenner kloa i magen”. Den lingvistiske sonen blir et tekstlig grep som gjør at det virker som om gutten snakker direkte til oss fra glattcella. Slik virker fokaliseringen sammenfallende med Martins opplevelse. Dette grepet gjør at man opplever å se fengselet gjennom Martins egne øyne.

Teksten tegner et bilde av et barn under et uutholdelig press: han er alene, vekkes hver halvtime og må oppholde seg i et knøttlite rom. Lyset står på og man mister grepet om dag og natt, mens hodet slites langsomt i stykker. Her ser vi hvordan tiden fremstilles gjennom en ”pause”. De tre døgnene stoppes opp og fremstilles som en opplevd uendelighet. Teksten beskriver nærmest umenneskelige forhold som kan gi assosiasjoner til tortur. Tekstens argumentasjonslinje tydeliggjøres helt fra begynnelsen av i reportasjen: Innesperring er ikke egnet for en femten og to dager gammel gutt.

6.3.1. Ytre og biologiske forklaringer

”Martin var 15 år og hadde akkurat sluttet med ADHD-medisinene. Det var kanskje for tidlig? Var det ungdomsopprør? Hormoner? Martin vet ikke. I hvert fall fikk gutten trøbbel på skolen. Han klarte ikke følge med, han fikk dårlige venner, han begynte å lage bråk. Andre elever var redde. Men selv om det var mye uro på skolen, var det fredelig hjemme.”

Hvorfor havner Martin i fengsel? I historien får man gjennom fri indirekte stil vite at ”Martin vet ikke”. Dette tekstlige grepet er med på å portrettere gutten som et passivt objekt som ikke vet hvorfor ting ble som det ble. Det referataktige utdraget er preget av å årsaksforklare guttens atferd. Gjennom monologiske ytringer fastslår at Martin ikke klarte å følge med på skolen, han ”fikk” trøbbel og dårlige venner. Dette gjorde at gutten ”begynte å lage bråk” til tross for at han oppførte seg fint hjemme. Biologiske innvirkninger som ADHD eller hormoner nevnes også som mulige forklaringer. Via monologiske ytringer autoriseres denne årsakskjeden som den eneste sanne. Dette er med på å fremme tanken om det uskyldige barnet i teksten. Vi husker at en ideologisk måte å forstå oppvekst og barndom på er å forstå barnet som rent og uskyldig fra fødselen av. I teksten stilles det ikke spørsmålsteget ved Martins uskyldighet som barn. Dette kan tyde på en forståelse av at Martins kriminalitet ikke er iboende, det er ytre årsaker og biologiske innvirkninger som gjør at han begår kriminalitet.

”Jeg stjal en bil i fylla, jeg prøvde å stikke av. Og jeg slo til en av de ansatte, sier Martin.”

Her trer Martin aktivt inn i reportasjen. Han siteres direkte og handlingene hans beskrives aktivt. Han stjal, prøvde å stikke av og slo til en ansatt. Man kan imidlertid merke seg at guttens handlinger først nevnes etter en lang oppramsing av eventuelle bakenforliggende ytre og biologiske årsaker. Dette er med på å løsrive de kriminelle handlingene fra gutten. Handlingene tilhører på denne måten ikke Martin, de er kun en konsekvens av årsaker. Elementene hormoner, ADHD og alkohol trer frem som ontologiske metaforer, de personifiseres og menneskeligjøres (Lakoff og Johnson 2003, 27-35). Martin er ikke en rasjonell aktør, det er kroppen som har tatt kontrollen. Det er *de*; hormonene, ADHD'en og alkoholen som bestemmer. Martin ikke hvorfor det skjedde da han har vært overstyrt av ytre faktorer. Slik kan man si at teksten forhandler om Martins uskyld. Fremfor å være kriminell karakteriseres gutten som uforskyldt, han gis en rolle som uskyldig og underlagt mekanismer han ikke har kontroll over. I tillegg til å uskyldiggjøre gutten kan dette utdraget også leses som et argument for at gutten burde ha medisinsk behandling snarere enn straff. Historien om Martin tegner et bilde av en skolesvak gutt som ganske uforskyldt styres av hormoner, får dårlige venner, havner i trøbbel og videre ender opp i fengsel. Dette er med på å skrive Martin inn i en offerrolle, han overstyres av ytre og biologiske faktorer og havner i fengsel uten at han selv har hatt mulighet til å forhindre det.

Øyvind Kvello (2008, 172) skriver at det er en tendens til å fremstille ungdommer som underlagt sine hormoner, hvor de mister styring og kontroll over seg selv i en turbulent tid. Til tross for at ungdomstiden innebærer brytninger og er en overgang fra barndom til ungdomstid, går denne perioden likevel greit for de aller fleste. Kvello peker på at bildet av den hormonelt forstyrrede ungdommen likevel lever videre grunnet historier fra ungdomspsykiatri, generell manglende kunnskap om hormoner, allmenne oppfatninger og skjønnlitterære historier. Det kan se ut til at reportasjen om Martin skriver seg inn i en slik tradisjon. Videre kan vi lese:

”For Martin ble fengselsoppholdet et sjokk. Han var 16 år og den yngste på avdelingen. Den første han møtte var en drapsmann (...) han spurte hva jeg hadde gjort. Og så sa han at han hadde drept to stykker (...) Jeg tenkte at dette kanskje ikke er det beste stedet å være.”

Ved at forteller velger å skrive ”avdelingen” fremfor ”fengselet” kan man se tegn på at teksten holder seg innenfor en tankegang om behandling for Martin. Ved å skildre en drapsmann og

hans ugjerninger skaper teksten også grader av skyld. Guttens ugjerninger er mindre alvorlige enn drapsmannens, noe som er med på å uskyldiggjøre Martin. I møtet med drapsmannen tegnes det et bilde av en voksen og farlig person som også blir truende for Martin. Dette argumentet underbygges av Martins egne refleksjoner når han gjengis i direkte tale: ”Jeg tenkte at dette kanskje ikke er det beste stedet å være”. Her ser man hvordan reportasjen om Martin, i liket med reportasjen om Magnus, skriver seg opp inn mot debattens enighet om at barn ikke skal sitte i fengsel. Leser man videre i reportasjen oppdager man imidlertid at det skjer en endring i forhold til den tidligere argumentasjonslinjen.

6.3.2. Nye muligheter, blanke ark

”I ni måneder satt han inne. På den tida klarte han å ta igjen mye tapt skolegang. Det er han glad for. Nå har mora flyttet til et annet sted i Norge, langt fra de dårlige vennene han brøt kontakten med da han havnet i fengsel. Han har flyttet etter, begynt på videregående, begynt et nytt liv.”

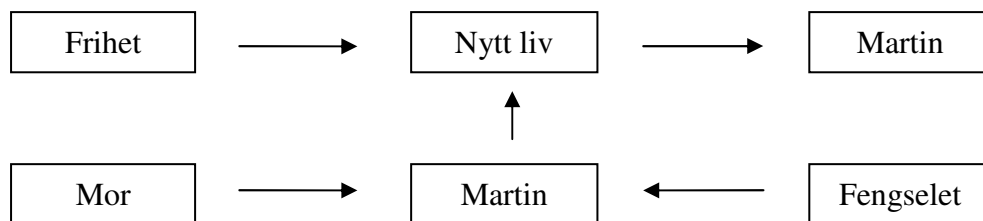
Her oppsummeres Martins fengselsopphold gjennom et ”referat”. Offeret Martin som settes i fengsel står i kontrast til den ressurssterke gutten som frisettes ni måneder senere. De ni månedene gutten har sittet i fengsel kan leses som en metafor på et svangerskap. Et svangerskap representerer nytt liv og med det, nye muligheter. Slik kan fengselsoppholdet også ha skapt nye muligheter for Martin. Leser man teksten på denne måten står avslutningen i sterk kontrast til introduksjonen. Her argumenterte man mot varetekt og fengsling av barn. I en reportasje som så tydelig skriver seg inn i debatten som et motinnlegg mot fengsling, blir det et paradoks at man ender opp med en metafor om at fengselsoppholdet har gitt grøde for Martin. På den andre siden kan teksten også vise til Martins iboende ressurser *til tross for* omgivelsene. Det er Martin *selv* som har tatt igjen skolegang, brutt med vennene og påbegynt videregående. Slik ser man at æren tilskrives gutten og ikke fengselet. Martin har tatt et nytt veivalg, godt hjulpet av sin mor. Gutten har med andre ord selv ”kommet på rett kjøp”. Ved å fokusere på Martins indre ressurser skriver forteller gutten ut av både stigma og determinisme.

Hverken guttens ADHD, hormoner eller rusproblematikk er problematisert i avslutningen. Til tross for at dette var sterkt vektlagt som årsaker i begynnelsen av reportasjen er de nå uteblitt. Skylden for Martins uføre er lagt over på de tidligere dårlige vennene hans. Her er det interessant å merke seg at Martin ikke fremstilles som å ha vært en ”dårlige venn” for andre.

Dette er med på å tegne et bilde av en grei gutt som har vært under negativ innflytelse i møtet med de andre ungdommene. Det er altså ikke noe galt med Martin i seg selv. Martin har gått fra å være et offer i begynnelsen av reportasjen til å tilskrives ressurser som gjør at man tenker han skal greie seg i livet. Slik får reportasjen også en lykkelig slutt.

6.3.3. Tekstens intensjonalitet

Settes dette resonnementet inn i Greimas aktantmodell vil det se slik ut:

I reportasjen er Martin aktantsubjektet som higer etter aktantobjektet; et nytt liv. Giveren av det nye livet er frihet slik at han kan delta i et nytt sosialt miljø. Mottakeren er følgelig Martin selv. Mor blir en viktig hjelper ved at hun flytter fra de dårlige vennene til Martin. Fengselet har opptrådt som en motstander i teksten. Martin har greid å overvinne fengselet når han frisettes og kan slik påbegynne sitt nye liv i frihet. Det er det imidlertid ikke fengselsvesenet som kan ta æren for dette, det er guttens iboende ressurser og morens innsats som gjør at han kan begynne med "blanke ark". Vi ser at mens det i forrige reportasje ble argumentert for en bedring av vekstvilkårene til Magnus, argumenterer denne teksten for Martins rett til å starte på nytt. Her er det altså ikke bare endring, men blanke ark som står i fokus. Man kan merke seg at det i begge reportasjene er fengselet som fremtrer som motstander. Slik viser begge tekstene til en forståelse av at det er straffen som forhindrer guttene i å utvikle seg. At fengselsstraffen er en konsekvens av deres kriminelle handlinger vektlegges ikke i reportasjene.

6.4. Torstein, hjelpeløs i møtet med ordensmakten

"Torstein" får vi møte fredag 27.06.08 i Aftenpostens Amagasin¹⁹.

¹⁹<http://ret-web01.int.retriever.no/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=0550042706086145&serviceId=2>

”Det er 22 timer siden ”Torstein” sist var ute av cellen. Det er ti dager siden han ble satt i varetekt for en alvorlig voldshandling mot en kvinne. Det er fire måneder siden han fylte 16 år. Det er ikke et eneste menneske som har besøkt ham i fengsel. Ikke forsvareren. Ikke barnevernet i hjembygda, som har ansvaret for ham. Fengselet, der han satt på glattcelle de tre første dagene, glemte å sende med ham medisiner da han flyttet til nytt fengsel. Risperdal, som skal holde psykosen på avstand. Concerta, som skal dempe hyperaktiviteten. Nå har han vært uten medisin en uke.”

Introduksjonen i denne teksten ligner på reportasjen om Martin. Vi blir kjent med Torsteins fengsling gjennom beskrivelser av tid, dager, uker, måneder og år. Til tross for at denne oppramsingen av tid minner mer om et ”referat” skapes det samtidig et inntrykk av at Torstein har sittet en evighet i fengsel, slik kan man også si at ”pausen” er fremtredende i utdraget. Vi kan nærmest kalle det et bilde på en fenomenologisk tid, altså Torsteins selvopplevde tid.

Den lingvistiske sonen er referataktig, nærmest som et telegram. Oppramsingen av fakta er et eksempel på monologiske ytringer fra forteller. Dette tekstlige grepet gjør at det festes lit til at man blir presentert for sannheten. At vi får vite hvilke medisiner Torstein bruker og hva de skal brukes til gjør også at vi tror mer på teksten. Mange av oss har tiltro til medisinsk kunnskap og ved å vise til medisinske elementer befester forteller sin status som troverdig. Lik Martin skrives også Torstein inn i biologien og behandlingsdiskursen. Ved å fokusere på Torsteins hyperaktivitet og behov for medisiner blir voldshandlingen årsaksforklart. På denne måten blir Torstein, i likhet med Magnus og Martin, fratatt noe av ansvaret for kriminaliteten.

6.4.1. Sviktet av myndighetene

I teksten kan vi lese at ingen har tatt ansvar for Torstein, hverken forsvarer, barnevern eller fengsel. I tillegg har fengselet forsømt gutten ved ikke å sende med medisin. Man kan merke seg at gutten på 16 år ikke selv ansvarliggjøres i forhold til å ta medisiner sine. Dette speiler en tankegang hvor det er de voksne som skal ta ansvaret og ivareta barna. Det er interessant å merke seg at familien ikke tas med i fordelingen av hvem som har skyld og ansvar for gutten. Dette kan henge sammen med den økende institusjonaliseringen av barndommen. Den skandinaviske velferdsmodellen har i større grad overtatt mye av ansvaret og omsorgen for barn. Man ser en tendens til defamilialisering og institusjonalisering. Defamilialisering vil si at ansvaret for barnet flyttes fra familien til det offentlige (Ellingsæter og Leira 2004). I dette tilfelle påpeker forteller at det offentlige har sviktet Torstein. Ingen har tatt ansvaret og gutten

er både glemt og forsømt. Dette er med på å karakterisere Torstein som en avhengig gutt som trenger oppfølging og omsorg. Forteller vektlegger at fengselet og det offentlige ikke har greid å gi gutten god nok omsorg. Vektleggingen av familien kan vise til en forståelse av at barnet hører hjemme i familien. I neste tekstutdrag skal vi se hvordan denne forståelsen følges opp ved å påpeke mors betydning for Torstein.

6.4.2. Mamma

”Langt fra mamma. Nå har Torstein tatt madrassen ut av sengen. Han setter den mot veggen og slår, slår og slår. Uten medisiner får han lite søvn og ingen ro. Han slår igjen, i timevis. Så tenker han på mamma.”

Til tross for økende defamilialisering, er familien fortsatt en viktig del av dagens barndom. Foreldre legger i dag stor vekt på å trygge barnets oppvekst, samt legge til rette for en god utvikling. Dette kan være en trend som svarer på at verden oppleves mer utrygg og uforutsigbar enn før. Nye farer i samfunnet gjør at mange foreldre i dag er mer opptatt av å skjerme sine barn enn tidligere (Frønes 1998, 43-44). I teksten vektlegges det at Torstein er ”langt fra mamma”, i et miljø som føles utrygt og ukjent. Utryggheten og fortvilelsen til gutten understrekes gjennom repetitiv frekvens: han *slår, slår og slår*. ”Så tenker han på mamma.” ”Den gode mor” har historisk sett vært den viktigste omsorgsyter for barn i dere oppvekst. Hennem (2004, 151-154) har undersøkt hvordan mødre og fedre formidler seg selv som kjærlige foreldre i en norsk kontekst. I undersøkelsen kom det blant annet frem at en mor ofte tilrettelegger for sine barn og at hun søker å alltid være tilgjengelig for dem. I tekstutdraget ser vi at det argumenteres for at Torstein ville hatt det best hjemme hos sin mor. Hun kan trygge hans hverdag, gi ham ro og tilrettelegge dagen hans ut fra Torsteins egne behov.

6.4.3. Fengselet, en truende arena.

”Redd for medfangene. Torstein sitter i et av landets største fengsler, på en av de tyngste avdelingene. Han er den eneste under 18 år. Når han annenhver dag låses ut av cellen for fellesskap med andre fanger, så er det voksne, tunge kriminelle han har samvær med. Han er redd dem. Han vet at to av dem har drept. Den ene har fortalt ham i detalj om hvordan ugjerningen ble utført. Mange av medfangene vil ha Torsteins telefonnummer, sånn at de kan møtes når de kommer ut.”

I likhet med både Magnus og Martin blir Torstein liten i kontrast til landets største fengsler. Utsagnet "Han er redd dem" står i fri indirekte stil. Det er uklart om det er forteller eller Torstein selv som uttaler at han er redd for medfangene. Utsagnet er imidlertid med på å argumentere for at fengsel ikke er en god oppvekstarena for barn. Ved å beskrive hvordan Torstein, "den eneste under 18 år", har fellesskap og samvær med voksne og tunge kriminelle skapes det et bilde av en utrygg tilværelse for gutten. Det understrekes at Torstein er i et utrygt miljø, omgitt av drapsmenn som er interessert i å kontakte ham også utenfor fengselsmurene. Fengsel er altså ikke bare negativt for gutten mens han sitter inne, det vil også forfølge ham senere og kanskje være til fare for ham, eller ende som en skole i kriminalitet. Slik argumenterer teksten for at fengsel ikke er en god plassering for en sårbar gutt. Videre forteller Torstein selv om de andre innsatte;

"De andre er greie med meg. Han ene morderen sier at om jeg får problemer, må jeg si fra. Men jeg tør ikke snakke noe særlig med ham. Den eneste jeg snakker med, er en kar som sitter for en del småting. Mange har spurt om telefonnummeret mitt, og vil ha meg med på ting når jeg kommer ut. Det er alt det handler om her, det er bare kriminelt prat hele tiden. Torstein har ikke fortalt om den alvorlige voldshandlingen han utførte mot en kvinne. Han tør ikke. Han skammer seg."

Torsteins egne utsagn underbygger tekstens argumentasjon om risikoen han løper ved å snakke med drapsmenn. Vi får vite at Torstein snakker mest med en som sitter inne for "småting". Ved å dra en parallell mellom Torsteins vold, og kriminalitet av mindre alvorlig karakter, reduseres alvorlighetsgraden rundt guttens voldshandlinger. Slik kan man si at tekstutdraget er med på å forhandle om skyldspørsmålet rundt Torsteins handlinger. At Torsteins handlinger sammenlignes med småting står likevel som en kontrast til at han sitter inne på en de tyngste avdelingene i fengselet.

Videre kan vi lese at Torstein ikke har fortalt hva som er grunnen for at han sitter inne. Det er interessant å merke seg at situatene går over til en gjenfortelling når samtalen omhandler voldshandlingene. Som vist i analysen fristilles både Magnus og Martin fra deres kriminelle handlinger. Den samme strategien kommer også til uttrykk i reportasjen om Torstein. Det er gjennom fri indirekte stil leserne får kjennskap til at gutten skammer seg over det han har gjort. Å skamme seg er en måte å vise anger på. At teksten vektlegger skam og anger kan bidra til å fremme sympati for gutten. Skammen fjerner Torstein fra de voksne kriminelle

drapsmennene som forklarer i detalj om hvordan de har begått drap. Mens drapsmannen skryter av ugjerningen sin tier Torstein stille og unngår ”kriminelt prat”. Slik skapes det et skille i teksten mellom Torstein og de voksne kriminelle. Gutten er ikke av den samme ulla, hans nærmeste sammenligning blir mannen som sitter inne for småting.

6.4.4. Maktesløs

”Torstein tenker mye på hva barnevernet holder på med, hva slags planer de har for ham. – Jeg forsøkte å ringe dem en gang, men de var opptatt i møte. Forsvareren vet ikke. Hvem vet noe om Torstein i det hele tatt? Forsvareren vet ikke all verden. Han tror at Torstein sitter i en egen ungdomsavdeling.”

Siden Torstein er under 18 år er det barnevernet som er ansvarlig for gutten. Forteller stiller spørsmålstegn til hva barnevernet holder på med: ”Hvem vet noe om Torstein i det hele tatt?”. Barnevernet er i følge Torsteins ene forsøk på å ringe dem utilgjengelige, og de informerer heller ikke gutten om planene de har for ham. Det kan virke som om forteller insinuerer at barnevernet ikke har noen plan for Torstein. I boka ”Barnevern - medier og juss” (Figenschow, Ringberg og Ekanger 2006, 23-26) diskuter forfatterne forholdet mellom barnevern og media. Dette er til tider preget av frustrasjon på grunn av barnevernets taushetsplikt i kontrast til medias opptatthet av å fremme ulike aktørers syn i saker. Denne reportasjeteksten er et eksempel på at media understreker at barnevernet ikke følger opp slik de burde. Videre kan man lese at heller ikke forsvareren til gutten ”vet all verden” og Torstein er overlatt til seg selv. Den manglende hjelpen fra de som er ansvarlige for gutten er med på å forsterke guttens offerposisjon. Slik karakteriseres Torstein som et barn som blir maktesløs i møtet med det offentlige. Teksten har tegnet et bilde av en gutt som uforskyldt har havnet i fengsel og som ikke har fått den hjelpen han har krav på og rett til.

6.4.5. ”PS”

”PS: Noe går som det skal, for Torstein: Neste dag kommer mamma på besøk. Og saken hans kommer opp i lynfart. Fordi han er under 18 år, har myndighetene kortere frist på seg til å få saken til doms. Torstein tilsto sin forbrytelse straks han ble avhørt, og bare en måned senere sto han i tingretten.”

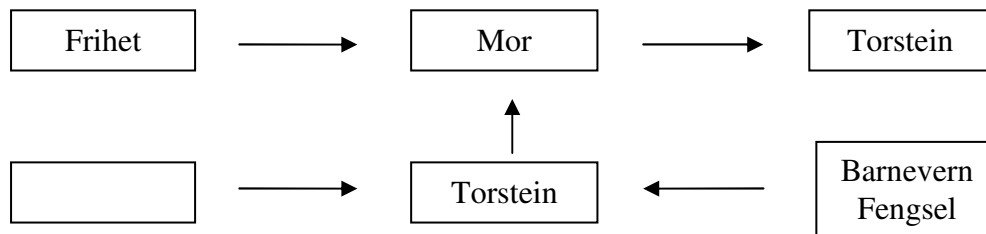
Vi får et lite “ps” på slutten av reportasjen som står i stor kontrast til begynnelsen på

reportasjen. Mens timene snegler seg av sted i begynnelsen av fortellingen settes tempoet betraktelig opp i denne lille avslutningen. Moren til Torstein kommer allerede dagen etter, saken tar ”lynfart” og myndighetene får ”korte frister”. Gutten tilsto ”straks” han ble avhørt og ”bare en måned senere” var han i tingretten. Ser man avslutningen om Torstein i lys av teorier om tid kan man kalle dette for et eksempel på en ”ellipse”. Fra å skildre en gutt som sitter en evighet i fengsel, hoppes det over tidsrom, tempoet settes opp, og ”snipp snapp, snute, så er eventyret ute”.

Lik fortellingen om Martin ender et brennende innlegg om at barn ikke skal sitte i fengsel opp med å miste litt av styrken. På bakgrunn av skiftene i teksten ser det ut til at bildet av barn i fengsel er noe mer nyansert enn reportasjene i utgangpunktet ønsker å formidle at de er. Teksten har motstridene argumentasjonslinjer og motsier seg selv underveis. De samme vanskelighetene ser man også i debattinnleggene fra samme periode. Til tross for enigheten om at barn ikke skal sitte i fengsel er det likevel en debatt. Dette kan tyde på at det finnes nyanser som ikke er så lett løselige.

6.4.6. Tekstens intensjonalitet

Med Greimas modell kan Torsteins situasjon se slik ut:

Torstein er i dette tekstutdraget både aktantsubjekt og mottaker. Aktantobjektet er Torsteins mor. Hadde gutten blitt gitt frihet kunne han ha kommet hjem til henne. Motstandere av at Torstein skal oppnå denne friheten tegnes som både barnevernet og fengselsvesenet i teksten. Torstein har ingen synlige hjelpere og fremstår slik alene og maktesløs i møtet med myndighetene. Lik reportasjene om Magnus og Martin, vektlegges det også i denne reportasjen at barn ikke burde vokse opp i fengsel. Fremfor å fokusere på familien er det i denne teksten lagt en særlig vekt på viktigheten av mor. Dette kan bety at moren anses som den viktigste omsorgsyter for Torstein. Slik debatterer reportasjen ikke bare om barn skal sitte i fengsel. Den tar også opp det biologiske prinsipp ved å vektlegge viktigheten av Torsteins

mor, samtidig som den påpeker barnevernets svikt av gutten.

6.5. Oppsummering

Hvordan skriver reportasjene om Magnus, Martin og Torstein seg inn i debatten? I reportasjen om Magnus argumenteres det for at straff ikke er forenelig med en god barndom. Via ulike tekstsinal argumenterer teksten for at gutten burde ha andre rammer og oppvekstvilkår, slik at han kan sikre seg en best mulig utvikling. Fengselet, representert ved sine fengselsmurer og celler kan i følge argumentasjonen i teksten ikke sikre gutten en god oppvekst. Teksten ser ut til å være preget av en tankegang om at Magnus ikke straffes med fengsel *fordi han er et barn*. I historien om Martin er det på den andre siden spørsmålet om skyld og uskyld som tas opp. Martin karakteriseres som et offer, han sitter i fengsel fordi han har vært uheldig. Biologiske faktorer og dårlige venner har sørget for at Martin havnet i en uønsket situasjon. At Martin har vært uheldig er også *fordi han er et barn*. Det lå ikke noe rasjonelt bak handlingene hans ”det bare ble sånn”. I reportasjen vektlegges Martins iboende muligheter for å starte et nytt liv med blanke ark. Torstein karakteriseres på sin side som en gutt som blir hjelpeløs i møtet med ordensmakten. Det vektlegges at Torstein er psykisk syk og at han snarere burde vært behandlet enn straffet. I denne teksten er også morens rolle vektlagt stor verdi. Det argumenteres for at det er moren som har den største kompetansen for å gi Torstein trøst og hjelp.

Nåtidens reportasjer har det til felles at de alle bærer preg av å fokusere på at guttene vi møter i tekstene er barn. Til tross for at Magnus, Martin og Torstein er over den kriminelle lavalder tilhører de barnekategorien ved at de ikke har nådd myndighetsalder. Barn symboliserer ofte naivitet, ærlighet og uskyld. Uskyld er et av de mest fremtredende varemerkene ved barnet (Selmer-Olsen 2000, 50; Steinsholdt 2000, 18). Magnus, Martin og Torstein er barn som sitter i fengsel på grunn av grove kriminelle handlinger. Som analysene har vist synes ikke deres kriminalitet forenelig med barndomsforståelsene i reportasjene. Det ser ut til at en strategi for å unngå ubehaget ved guttenes brudd med barndomskonstruksjonen er å skrive dem ut av sin kriminalitet og inn i barndommens uskyld.

7. 0. Straff av barn, en umulighet?

7.1. Innledning

Jeg har i det foregående presentert analyser av reportasjer som omhandler barn i fengsel i to ulike tidsperioder. På 70-tallet har jeg sett på en føljetong om 14-åringen Otto, mens jeg har analysert karakterisering av tre gutter i fengsel fra vår egen samtid. Jeg vil i det følgende gå nærmere inn på likheter og forskjeller i synet på barn og straff i de to empirisettene. Med utgangspunkt i sammenligningen vil jeg gripe tilbake til Foucault og drøfte hva slags disiplin som regnes som legitim og hvordan ulike barndomskonstruksjoner åpner og stenger for ulike disiplineringstiltak. Jeg vil også drøfte hvordan synet på barn og straff kan ses i lys av straffens formål. Jeg vil videre drøfte hvilke frihetsforståelser som er fremtredende i materialet før jeg avrunder med å drøfte forståelser av alder.

7.2. Otto i møte med nåtidens gutter

Det er klare forskjeller mellom empirisettene fra 70-tallet og i dag. Jeg synes å se et skille mellom nyhetsreportasjen og featurereportasjen i de to periodene tekstene er hentet fra. Tekstene om Otto bærer preg av å være en nyhetsreportasje. Her informeres leser om guttens kriminelle handlinger og hvilke følger disse handlingene får. I tillegg til nyhetselementet fremtrer samtidig Otto som en slags underholdende karakter. At Otto fungerer som en føljetong gjør ham til en karakter man stadig kan la seg sjokkeres over og underholdes av. I analysen har jeg vist hvordan historien om Otto utvikler seg fra å handle om guttestreker til å bli en fortelling om en rasjonell, utspekulert og farlig aktør.

Mens reportasjene fra 1970-tallet følger en karakter over tid, møter vi enkeltstående reportasjer av ulike kriminelle gutter i nåtidens tekster. Portrettene om Magnus, Martin og Torstein er representert i tre ulike aviser, VG, Dagbladet og Aftenposten. Til tross for dette møter man relativt like fremstillinger og portretter. I nåtidens reportasjer ser man en annen nyhetsforståelse enn på 70-tallet. Her er underholdningselementet og kriminalitetsbeskrivelsene satt til side for følelser og stemningsbilder. Det er guttenes opplevelse av å være i fengsel, isolasjonen og fortvilelsen som vektlegges i tekstene. De tre tekstene argumenterer for at fengsel ikke er en egnet arena for barn. Fokuset ligger på at fengsling avskjærer guttene fra å ha en normal oppvekst. Her er det altså ikke kriminaliteten, men fengslingen og straffen som er i fokus. Denne vinklingen står i en sterk kontrast til

tekstene om Otto, hvor fengselsoppholdet ikke i noen særlig grad er problematisert. Kort oppsummert kan man si at det er de kriminelle handlingene det fokuseres på i reportasjene om Otto, mens det er fengsling og straff som står i fokus i nåtidens reportasjer.

7.3. Konstruksjoner av barn og straff

I begge de to empirisettene ligger det bestemte forståelser av barndom til grunn for karakteriseringen av Otto, Magnus, Martin og Torstein. Tekstene fra 70-tallet viser til en forståelse av barndom hvor tilpassingsdyktige barn innordner seg normer og regler, og hører hjemme i familien. Ottos handlinger samsvarer imidlertid ikke med denne forståelsen, noe som medfører at gutten skrives ut av barndomskategorien. Vi har blant annet sett at han velger å stjele biler fremfor å nyte en kinofilm. Hans kriminalitet gjør at han sitter inne på julaften fremfor å feire jul og bursdag slik andre barn gjør. I Ottos tilfelle har systemet strukket seg langt for å unngå fengsling. Forteller har påpekt velviljen til politi og sosialtjeneste opp til flere ganger. Otto karakteriseres som en rasjonell aktør, hans kriminalitet profesjonaliseres og dette er med på å danne et bilde av Otto som en voksen og potensielt farlig kriminell. Man kan si at Otto karakteriseres som en kriminell forkledd i en barnekropp. Slik skrives den 14 år gamle gutten ut av barndommen og inn i en voksenrolle.

70-tallet representerer en brytningstid når det kom til oppfatninger rundt barn og straff (Thuen 2002, 113). Reportasjene om Otto ligger tidsmessig midt i denne brytningstiden.

Justisministeren uttaler at det er en skam at barn straffes og mange er enig med henne. Samtidig eksisterer det oppfatninger i samfunnet som ser straff av barn som naturlig. I reportasjene oppfattes ikke fengselstraff av barn generelt som legitimt. Både politi og sosialvesen har gjort en ekstra innsats ovenfor Otto på grunn av hans unge alder. Ved at han ikke møter hjelpen fra det offentlige og fortsetter å stjele biler oppfattes han imidlertid som rasjonell og tvers igjennom kriminell. Otto blir et bevis på at det finnes avvikere fra barnekategorien. Fengsling og straff kan legitimeres siden gutten er på utsiden av barndomskategorien. Han er et avvik og fremstår mer som et monster enn som et barn. Otto karakteriseres altså i reportasjene som unntaket som bekrefter regelen og blir slik et argument inn i debatten om heving av den kriminelle lavalder.

Nåtidsanalysene står i sterk kontrast til reportasjene om Otto ved at guttenes tilhørighet til barndomskategorien vektlegges. Magnus, Martin og Torstein er alt annet enn monstre, de

fremstilles og karakteriseres som uskyldige barn. Tekstene beskriver fortvilelse, savn og ensomhet. Guttenes behov for beskyttelse fra fengslene er tydelig vektlagt. Fremfor å hjelpe guttene til å begynne med blanke ark stenger murer, celler og fengselsstraffer for guttenes potensial for endring. Guttenes tilhørighet til barnekategorien vektlegges gjennom fokus på oppvekstvilkår, familie og jevnaldrende. Jeg mener å se at guttene i nåtidsmaterialet skrives inn i barndommens uskyld og naivitet. Ved å fristille kriminaliteten fra individet og ved å skrive guttene inn i barndommen argumenterer reportasjene for at guttene ikke bør straffes eller sperres inne fordi de er *barn*. Denne argumentasjonslinjen samsvarer med debattene hvor det også argumenteres for at fengsel ikke er en god oppvekstarena for et barn. Slik argumenterer tekstene for familiens rolle og viktigheten av barnets omgivelser.

Felles for begge perioder er at det eksisterer en oppfatning om at barndom ikke er forenelig med kriminalitet. Det er imidlertid ulike strategier i de to empirisettene for hvordan denne konflikten løses. Analysene har vist at 70-tallets reportasjer om Otto skriver gutten ut av barndommen da hans handlinger ikke samsvarer med forståelsen av barndom. Guttene i nåtidsmaterialet skrives på sin side inn i barndommens uskyld og naivitet. Denne uskylden gir guttene rett på en lykkelig, beskyttet og bekymringsløs barndom. Litt forenklet kan man si at mens skylden til Otto legitimerer fengsling, blir uskylden i nåtidsreportasjene et argument mot fengsling. Hvordan kan disse funnene ses i lys av Foucaults teori om utelukkelse og tynning?

7.5. Utelukkelse og tynning

Fra teorikapittelet husker man at utelukkelse og tynning er to disiplineringsformer som virker på ulikt vis. Mens utelukkelse søker å disiplinere på en negativ måte ved å avsondre individet, virker tynning positivt ved å fremelske ønsket atferd. Både på 70-tallet og i nåtidens reportasjer fokuseres det på guttenes potensial for endring. Jeg synes å se at både Otto og nåtidens gutter er utsatt for disiplineringsmekanismer, men på ulikt vis. La meg videre utdype hva jeg mener med dette.

I Ottos tilfelle har ulike behandlingsopplegg vært forsøkt i flere runder, men ingen ting har fungert i forhold til å stagge lysten hans til å stjele. Siden man ikke lyktes med ”tynning” ovenfor Otto legitimeres disiplineringsformen utelukkelse. Utelukkelse via fengselstraff anses som legitimt når arbeidet med guttens utvikling via andre tiltak ikke har fungert. Den fysiske avsondringen gjennom fengselsstraff muliggjøres av en annen og mer abstrakt utelukkelse:

Otto utelukkes fra barndommen. Vi husker at straff anses å være rettferdig ovenfor rasjonelle aktører som har begått ”villet” kriminalitet. Ottos utelukkelse fra samfunnet har i reportasjene vært fremtildt som Ottos valg da han har motsatt seg ethvert forsøk på hjelp eller tynning fra systemet. Ved at han bevisst har fortsatt med biltyveriene kan man si at han ikke fortjener bedre.

Vi husker at Foucault hevdet at hevnmotivet ble avløst av argumentasjon om gode intensjoner ovenfor kriminelle. Ved å kontrollere den kriminelle kunne man endre deres kriminelle tilbøyeligheter. Slik kan fengslingen av Otto også forstås som godhet fra myndighetenes side. Ved å utelukke Otto fratras han muligheten til å fortsette sin negative atferd. Slik kan man si at Ottos beskyttes fra sin egen destruktivitet. Vi ser at det skjer en dobbel disiplinering gjennom fengsling av gutten. For det første beskyttes Otto fra sine egne destruktive krefter. For det andre skjermer man også samfunnet fra Otto.

Med vekstmetaforer kan man si at tekstene om Otto tegner et bilde av en ustyrlig plante. Gartnerstaten (Ericsson 1996) har ikke lyktes med å forme planten slik at den passer inn i hagen. Gutten er fremfor en prydblomst blitt til et ugress. Dette ugresset fryktes å spre seg om man ikke får bukt med det. Den eneste utveien blir derfor å ta planten ut av hagen. Slik blir fengslingen av Otto ikke bare legitim med tanke på samfunnsvern, men også i forholdt til å forebygge smitteeffekt. Her kommer også straffens formål om generell forebygging inn. Ved å statuere et eksempel ovenfor Otto sier man samtidig til andre på samme alder at man ikke aksepterer en oppførsel som er på utsiden av hva som forventes av barn. Slik kan man ved å utelukke Otto, også sikre seg at andre barn avskrekkes fra å begå kriminalitet og slik disiplineres til å bli lovlige samfunnsborgere.

Mens det i reportasjene om Otto blir legitimt å avsondre gutten fra samfunnet taler nåtidens reportasjer sterkt mot en slik utelukkelse. Jeg mener imidlertid at man også i disse tekstene ser ideer om disiplinering. Forståelsen av at kriminelle barn bør ”tynnes” lever i største grad i nåtidens reportasjer. Tekstene argumenterer for at guttene har rett til gode oppvekst - og utviklingsforhold. Tekstene viser til at det skal legges til rette for guttene potensial for endring gjennom ”appropriering” og ”shaping” i familie, skole og i Ungdomstiltaket. Med Foucault kan man påstå at guttene disiplineres gjennom ”assistert utvikling”. Tekstene viser til forståelser av at man skal formes i barndommen. Hvilke disiplineringstiltak blir legitime i de to periodene?

I Ottos tilfelle har ulike institusjoner, sosialtjeneste og politi forsøkt å rettlede gutten. Siden Otto ikke har endret seg til tross for ulike tiltak blir fengsling en legitim reaksjonsform. I Magnus tilfelle er planen at han skal overføres til ungdomstiltaket. Dette er en lukket institusjon med miljøterapeutisk kompetanse, hus og hage. Ungdomstiltaket kan ses på som et drivhus, hvor gartnerne (miljøterapeutene) skal arbeide med Magnus' sjel slik at han kan tilbakeføres til samfunnet. Martin og Torstein bør i følge reportasjene på sin side tynnes gjennom oppdragelse i hjemmet og i skolen. Slik kan man si at man fremfor å utelukke guttene fra samfunnet søker å disiplinere dem gjennom metoder hvor man dyrker frem deres positive sider. Hvilke forestillinger om frihet ligger så til grunn for forståelsen av disiplinering i de to empirisettene?

7.8. Frihet fra og frihet til?

I reportasjene om Magnus, Martin og Torstein forstås guttene som ufrie fordi de sitter i fengsel. De er innesperret, sanksjonert og disiplinert. Fengselet frarøver dem muligheten til en god oppvekst og utvikling. De er adskilt fra familie og venner og oppholdet fremstilles som høyst ufrivillig. Som vist ved bruk av Greimas' aktantmodell streber guttene etter gode vekstvilkår, et nytt liv og etter å komme tilbake til mor. Giveren av guttenes aktantobjekter er friheten. Tekstene argumenterer for at guttene burde få frihet til å utvikle seg og vokse i positive retninger. Frihet knyttes til selvrealisering og selvutfoldelse. Denne friheten frarøves guttene ved at de settes i fengsel. Reportasjene fra 70-tallet viser imidlertid en annen forståelse av frihet.

Otto kan ut fra sine kriminelle drifter forstås som ufri da han ikke greier overvinne lysten til å stjele. Han "sprekker" og stjeler biler *igjen og igjen*. Det har blitt gjort utallige forsøk på å endre guttens løpebane, men systemet har mislykkes med å styre Ottos indre lyster. Hans tilbøyelighet til kriminelle handlinger gjør at han hindres innpass i samfunnet og at han ikke passer inn i barnekategorien. At Otto er underlagt disse driftene gjør derfor at man kan forstå ham som ufri. Fengslingen av Otto kan slik forstås motsatt av den forståelsen man har i nåtidens empiri. Ved å fengsle gutten skjærer man ham fra hans egne iboende destruktive krefter. Fengsel kan slik gi Otto *frihet fra seg selv*.

Man kan dele frihetsbegrepet inn i to hovedkategorier (Bostad 2010), som begge kommer til uttrykk i materialet mitt: På den ene siden et positivt frihetsbegrep som er en frihet *til* å

realisere seg selv, dekke behov og virkeliggjøre ulike intensjoner. Det er denne frihetsforståelsen som spilles ut i nåtidsmaterialet. På den andre siden, et negativt frihetsbegrep, altså frihet *fra* tvang og undertrykkelse. Det er denne frihetsforestillingen vi ser i reportasjen om Otto, men i en noe modifisert form. Tvangen og undertrykkelsen kommer ikke utenfra, men innenfra Ottos egne tilbøyeligheter.

Vi ser også en motsetning i materialet mellom en forestilling om en relativ og en ideell uavhengighet (Bostad 2010). Relativ uavhengighet innebærer at mennesket er fritt i perioder, mens man i andre tilfeller vil være avhengig av mennesker og institusjoner i samfunnet. Ideell uavhengighet peker på en absolutt frihetstilstand der man er selvstyrt og autonom til en hver tid. Reportasjene fra de to periodene har ulike ambisjoner for guttenes uavhengighet: Mens fremstillingen av Otto bærer preg av at han alltid i større eller mindre grad vil være avhengig av samfunnets overvåkning for å holdes i kontroll, er målet for de tre guttene i nåtidsreportasjen absolutt uavhengighet.

I begge empirisettene forstås likevel frihet gitt innenfor rammer av kontroll. Reportasjene om Otto argumenterer for at gutten bør bli gitt frihet fra seg selv, mens nåtidsreportasjene argumenterer for frihet til vekst og utvikling. Denne friheten nødvendiggjør imidlertid også kontroll, nemlig "vekstkontroll". Barnet har rett til å være fritt og autonomt, men det settes rammer rundt hvordan denne friheten skal utøves. Det ligger et krav i samfunnet om at man skal vokse, utvikle og realisere seg selv. Slik kan utvikling forstås som en prosess hvor man søker å foredle planten. Gjennom frihet til selvskaping skal man være til nytte både for seg selv og for samfunnet. Med den absolutte uavhengigheten følger også en forventning om produktivitet og nytte (Bostad 2010). Det er en implisitt forventning til de tre guttene i nåtidsreportasjene om at de skal vokse seg til nyttige samfunnsmedlemmer og klare seg selv. Reportasjene opererer altså med et nokså endimensjonalt frihetsbegrep. Det åpnes kun opp for én måte å være fri på, nemlig den nyttige og produktive. For Otto har reportasjene langt mindre ambisjoner. Tekstene har lave forventninger til guttens produktivitet og nytte for samfunnet. Det meste man kan oppnå med Otto er at han beskyttes fra seg selv og at samfunnet beskyttes fra ham.

I reportasjene fra 70-tallet forstås disiplinering av sjelen primært gjennom utelukkelse av det negative. I nåtidsreportasjene fremtrer disiplineringen gjennom tynning og dyrking av det positive. Ut fra Foucaults perspektiv kan vi hevde at det ligger diskursive føringer til grunn

for hvordan et menneske kan forstås som ”fritt”. Vi kan si at barn gis frihet til å utvikle seg, til vekst, innenfor de rammer barndomskonstruksjonene setter. Avvik lukes bort gjennom moraliserende myndigheter.

Som jeg har vært inne på tidligere ser det ut til at barndom og kriminalitet ikke kan sammenfalle på noe punkt. Kriminalitet anses i samfunnet som et avvik i seg selv (Skog 2006), mens det kan se ut som kriminalitet forstås som et dobbelt avvik når det begås av barn. For å unngå ubehaget ved at barn avviker fra normsettene og barndomskategorien blir det legitimt å iverksette tynnende eller utelukkende disiplineringer ovenfor unge lovbrytere. Skog (2006, 303) oppsummerer denne disiplineringen slik; ”En viktig mekanisme som begrenser mengden avvik i samfunnet, er skyld- og skamfølelse. En vellykket sosialisering medfører at aktørene internaliserer samfunnets normer og gjør dem til sine egne.” Med Foucaults perspektiver om det fengselsaktige samfunnet ser vi hvordan sosialiseringen nettopp er disiplinerende. Det er blant annet gjennom skyld og skamfølelse man skal avstå fra å begå kriminalitet. Videre vil jeg drøfte oppfatninger av barns ansvarlighet for egne kriminelle handlinger i lys av alder.

7.7. Et aldersparadoks

Som jeg har vært inne på tidligere oppfattes ikke straffeutmåling overfor barn som legitimt da de ikke forstås som rasjonelle aktører med kompetanse til fullt ut å se konsekvensene av sine handlinger. Den kriminelle lavalder var i Ottos tid 14 år og er i dag hevet til 15 år. Analysen har vist at til tross for at guttene i nåtidsmaterialet er eldre enn Otto, fremstår de som yngre i tekstene. Mens Otto karakteriseres som rasjonell, portretteres Magnus, Martin og Torstein som uskyldige i forhold til sine kriminelle handlinger. Ottos kriminalitet blir altså karakterisert som ”villet” og intendert, mens reportasjene fra nåtiden karakteriserer handlingene som et resultat av ytre faktorer. Dette er med på å fristille og uskyldiggjøre guttene i nåtiden. Siden myndighetsalderen er 18 år i Norge kan man si at både Otto, Magnus, Martin og Torstein kan kategoriseres som barn. Noen vil kanskje argumentere for at til tross for tilhørighet til barnekategorien er de mer å forstå som ungdom med evne til rasjonell tenkning.

Når man setter begrepet barn som en merkelapp på alle i alderen 0-18 år vil det i følge stadietenkning være store variasjoner innen gruppen (Høstmark, Nilsen og Binder 2006). Er det ikke slik at en femtenåring ser konsekvensene av sine handlinger på en annen måte enn en

femåring? Går vi til andre land finnes det en rekke eksempler hvor svært unge barn har blitt straffeforfulgt på lik linje med voksne. I USA kan for eksempel mennesker dømmes til døden for kriminalitet de begikk mens de var mindreårige.²⁰ To konkrete saker kan imidlertid bidra til å kaste lys over empirien:

I 1993 ble den to år gamle britiske gutten James Bulger bortført, torturert og drept av to ti år gamle gutter som i etterkant ble stilt for retten. Retten mente drapet var planlagt og intendert og guttene ble idømt fengsel.²¹ Saken fikk stor internasjonal oppmerksomhet og utløste debatt angående barns rasjonalitet og eventuell iboende ondskap. Debatten har i dag blusset opp igjen ved at en av gjerningsmennene er tilbake i fengsel.²² I 1994 ble Silje på fem år slått og sparket i hjel av to seks år gamle gutter på en lekeplass i Trondheim.²³ Også denne saken fikk internasjonal oppmerksomhet. Norge og England er begge nordeuropeiske land som til tross for forskjeller ikke er fullstendig ulike. De to sakene fikk imidlertid ulike utfall i debattene omkring dem. Mens man stilte spørsmålsteget til hvorvidt guttene som drepte Bulger hadde en iboende ondskap i seg, ble guttene bak det norske barnedrapet forstått som ofre (James and James 2004). Man kan merke seg at mens man stilte spørsmålsteget ved om barn kan være onde i England var dette et ikke-eksisterende spørsmål i den norske debatten.

På 70-tallet fremstilles Otto på mange måter som et monster, men denne portretteringen skjer på utsiden av barnekategorien. I nåtidens reportasjer fremgår det, på tilsvarende vis som i ”Silje-saken”, som nærmest umulig å skulle diskutere hvorvidt guttenes kriminelle handlinger har vært intenderte. Det er ikke egenskaper i guttene, men ytre faktorer som gis skylden for deres kriminalitet. Slik kan man si at den samme tankegangen fra debatten i 1994 preger nåtidsreportasjene. Er det slik at norske kriminelle barn fremfor å forstås som onde, forstås som ofre? Eller er det slik at det innen diskursen om barn i Norge ikke er rom for å kunne stille spørsmålsteget ved hvorvidt barn kan ha en iboende ondskap?

Som diskutert tidligere karakteriseres nåtidsguttene som uskyldige. Alderen deres vektlegges på en slik måte at de skrives inn i barndomskategorien, noe som argumenterer for at de er for unge til å sitte fengslet. Det er interessant at det i nåtidens empiri virker som om det til tross for den kriminelle lavalder er myndighetsalderen som fremtrer som skillet mellom skyldig og

²⁰ <http://www.amnesty.no/aktuelt/flere-nyheter/arkiv-nyheter/ingen-henretter-barn-s%C3%A5-ofte-som-usa>

²¹ <http://www.dagbladet.no/magasinet/2007/12/07/520481.html>

²² <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/article3553966.ece>

²³ <http://www.byavisa.no/byavisa/artikler.php?artid=4169>

uskyldig. Av guttene er det Otto som ansvarliggjøres for handlingene sine til tross for at han er den yngste av guttene i materialet. Her opptrer alder som et element som virker forbløffende på oss. Otto karakteriseres som en kriminell i barnekropp. I nåtidsreportasjene fungerer alder på sin side som en faktor som påpeker at guttene er barn og slik ikke kan ansvarliggjøres for handlingene sine. Dette kan ses på som en strategi for å unngå ubehaget ved at kriminaliteten deres strider med forventningene man har til barn.

Er det slik at 15-17 åringer kan fraskrives ansvaret for sine kriminelle handlinger på grunn av deres tilhørighet til barndomskategorien? Argumentasjonslinjene i nåtidsmaterialet tilsier en slik forståelse. Som jeg har vært inne på blir barn i økende grad individualisert og selvstendigjort i samfunnet vårt. Barneombudet ved Reidar Hjermann mener man bør innføre en prøveordning hvor 16-åringer får stemmerett. Det argumenteres for at 16-åringer er undervurderte, modne og i stand til å ta rasjonelle valg.²⁴ Her argumenteres det altså for at eldre barn bør respekteres som modne nok. Via den kriminelle lavalder er 15-åringer forstått som gamle nok til å ta konsekvensen av å bryte Norges lover. Hvorfor fraskrives guttene i nåtidsmaterialet dette ansvaret? Er det slik at barn ikke kan holdes ansvarlige for handlingene sine? Eller handler uskyldiggjøringen av individene om det ubehag man kan føle på om man stiller spørsmålsteget ved om kriminaliteten kan ha vært intendert?

²⁴ http://www.barneombudet.no/sfiles/1/41/9/file/hva_er_vitsen_stemmerett_for_16-aaringer_bm.pdf

8.0. Avslutning

I denne oppgaven har jeg tatt utgangspunkt i avisreportasjers karakterisering av unge lovbrytere i Norge på 70-tallet og i dag. Reportasjene har vært knyttet til to debatter omkring barn og straff. På 70-tallet diskuterte man hvorvidt man skulle heve den kriminelle lavalder, mens man på slutten av 2000-tallet debatterte forslag om opprettelse av egne ungdomsfengsler. Et hovedfunn i studien er at barn og straff ikke synes forenelig i noen av periodene. Man går imidlertid frem med ulike strategier i tekstene for å unngå ubehaget ved at barn begår kriminalitet.

I materialet fra 70-tallet følger vi fjortenåringen Otto over tid. Det som er interessant ved reportasjene om Otto er hvordan historien spinnes rundt hans kriminelle handlinger. Det er spenningen rundt hva han *gjør* og ikke hvem han *er* som blir det interessante. Fra å snakke om guttestreker broderes portrettet ut og endrer seg til å omhandle hardbarket og rasjonell kriminalitet. Mens systemets velvilje strekker seg gjennom historien, står guttens tyvaktighet stille. Otto bryter med den rådende forestillingen om barndom på 70-tallet og blir derfor truende på et grunnleggende nivå. I analysen ser man hvordan teksten argumenterer for at den eneste måten å sikre samfunnet fra avvikere som Otto, er å beholde lavalderen på 14 år. Fengselstraff er en umulighet ovenfor et rent og uskyldig barn, men det blir legitimert ovenfor Otto da han forstås som en hardbarket kriminell forkledd i en barnekropp.

Nåtidens reportasjer fokuserer i motsetning til 70-tallets tekster på barnet. Selv om Magnus, Martin og Torstein er over den kriminelle lavalder tilhører de fortsatt barnekategorien ved at de ikke har nådd myndighetsalder. I reportasjen om Magnus argumenteres det for at straff ikke er forenelig med en god barndom. Teksten ser ut til å være preget av en tankegang om at Magnus ikke kan straffes med fengsel fordi han er et barn. I historien om Martin er det spørsmål om skyld og uskyld som tas opp. Martin karakteriseres som et offer, han har vært uheldig, vært påvirket av biologiske faktorer og hatt dårlige venner. I reportasjen om Martin fokuseres det i likhet med reportasjen om Magnus på guttens tilhørighet til barndomskategorien. Torstein karakteriseres som en gutt som blir hjelpeløs i møtet med ordensmakten. Det vektlegges at Torstein er psykisk syk og at han snarere burde vært behandlet enn straffet. I denne reportasjen vektlegges viktigheten av mor. Til tross for sin alder og deres kriminelle handlinger skrives guttene inn i uskylden. Dette kan være en strategi

for å unngå ubehaget ved at barn bryter med barndommens konstruksjoner.

Drøftingen av analysen har tatt utgangspunkt i Foucaults teorier om disiplinering og straff, straffens formål i Norge i dag og forståelser om barn, barndom og alder. På 70-tallet har vi sett at utelukkelse som disiplineringsform legitimeres ovenfor Otto da han utelukkes fra barndomskategorien. Ved å avsondre ham fra biler og ved å skjerme samfunnet fra Otto fremstår fengsling som legitimt. Man hindrer Otto i å styres av sine drifter, samtidig som man verner samfunnet. Slik kan utelukkelse forstås som tosidig positivt og fengsling blir en siste utvei for å arbeide med Ottos sjel. Mens det i reportasjene om Otto blir legitimt å avsondre gutten taler nåtidens reportasjer sterkt mot en slik utelukkelse.

Nåtidens reportasjer viser lik reportasjene om Otto til forståelser av at man skal arbeide med barnets sjel. Denne disiplineringen skal foregå i positiv forstand gjennom tynningsmekanismer, hvor barnet potensialer og muligheter styres inn i riktige og positive former. Individet skal altså formes gjennom oppveksten slik at det gagnar både barn og samfunn.

Analysen fra nåtiden har vist at det også i dagens tekster er former for disiplinering som legitimeres ovenfor barn og unge. Disse disiplineringsformene tilsløres imidlertid gjennom omskrivning. Forståelsen av frihetsbegrepet i nåtidens tekster er absolutt og endimensjonalt da det kun åpnes opp for at man kan utvikle seg til å bli selvstendige og autonome individer som skal være produktive for samfunnet. Denne oppgaven har ikke hatt som intensjon å si at vi skal avskaffe alle former for disiplinering ovenfor barn og unge. Det er et komplekst spørsmål som jeg her ikke har hatt ambisjoner om å ta stilling til. Jeg har imidlertid ønsket å avsløre omskrivninger og bortforklaringer i retorikken som tilsier at barn *ikke* disciplineres i vår tid. Jeg mener reportasjene fra nåtiden nettopp viser at det fengselsaktige ikke er så fremmed fra vår barndomsforståelse som vi ønsker å tro. Disiplineringen er fortsatt til stede, men under andre navn enn straff, og legitimert via gode intensjoner.

Litteraturliste

- Aries, Philippe [1960] 1980. *Barndommens historie*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Arnoldi, Jakob 2005. *Medieanalyse og Niklas Luhmanns systemteori*. I Järvinen, Margaretha og Mik-Meyer, Nanna (red.) 2005. *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv. Interview, observationer og dokumenter*. København: Hans Reitzels Forlag s. 255-273
- Askeland, Norunn, Otnes, Hildegunn, Skjelbred, Dagrun og Aamotsbakken, Bente 2003. *Tekst i tale og skrift. Innføring i tekstarbeid*. Oslo: Universitetsforlaget
- Bal, Mieke 1997. *Narratology. Introduction to the theory of narrative. Second edition*. London: University of Toronto Press Incorporated
- Benestad, Yngve 2007. *Å forstå avisa: innføring i praktisk presseanalyse*. Bergen: Fagbokforlaget
- Bengtson, Mette, Steinsvåg, Per Øystein og Terland, Hans 2004. *Ungdom bak volden: forståelse og behandling av ungdom med volds- og aggresjonsproblem*. Oslo: Universitetsforlaget
- Bergh, Johannes, Haslund, Ulla og Stene, Reid J. 2003. *Kriminalitet blant barn og unge*. Oslo: Statistisk sentralbyrå
- Bergström, Göran og Boréus, Kristina (red.) 2005. *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text – och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur
- Bostad, Inga 2010 (in press). *Annerledeshet og frihet – den representative frihetens sårbarhet*. I Kristeva, Julia og Engebretsen, Eivind (red.) 2010 (in press). *Annerledeshet, sårbarhetens språk og politikk*. Oslo: Gyldendal
- Carlsson, Yngve 2005. *Tett på gjengen: En evaluering av gjengintervensjonsprosjektet "Tett På" i Oslo*. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning. Rapport 2005:14

- Carlsson, Yngve og Haaland, Thomas 2004. *Voldelige ungdomsgrupper - intervensjon på kommunenivå: Erfaringsrapport fra Kristiansand 2001-2004*. Oslo: Norsk institutt for by- og regionforskning. Rapport 2004:20
- Egge, Marit, Barland, Bjørn, Ruud, Marit E. og Haaland, Thomas 2008. *Kriminalitetsforebygging blant barn og unge i storbyene*. NIBR/Politihøgskolen 2008
Oslo: NIBR
- Eide, Elisabeth og Simonsen, Anne Hege 2007. *Mistenkelige utlendinger. Minoriteter i norsk presse gjennom hundre år*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Eide, Tormod 1999. *Retorisk leksikon*. Oslo: Spartacus Forlag AS
- Ellingsæter, Anne Lise og Leira, Arnlaug (red.) 2004. *Velferdsstaten og familien. Utfordringer og dilemmaer*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Eneroth, Bo 1987. *Hur mäter man "vackert"?: grundbok i kvalitativ metod*. Stockholm: Natur och kultur
- Engebreetsen, Eivind 2007. *Hva sa klienten? Retorikken i barnevernets journaler*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag
- Engebreetsen, Eivind 2006. *Barnevernet som tekst. Nærlesning av 15 utvalgte journaler fra 1950- og 1980-tallet*. Oslo: Det humanistiske fakultet, Universitetet i Oslo
- Erfaringshefte 2008. *Føre var og etter snar - om ungdom, gjeng og kriminalitet*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- Ericsson, Kjersti 2002. *Høneklukk og ravneblikk – om alternativer til straff for unge lovbrøyttere*. I Schaanning, Espen (red.) 2002. *Straff i det norske samfunnet*. Oslo: Humanist Forlag
- Ericsson, Kjersti 1996. *Forsømte eller forbryterske. Barnevern og kriminalitetskontroll i etterkrigstida*. Oslo: Ad Notam Gyldendal
- Ericsson, Kjersti 1996. *Barnevern som samfunnspeil*. Oslo: Pax Forlag A/S

- Falck, Sturla 2006. *Mellom straff og behandling: tvangsplassering av ungdom med alvorlige atferdsvansker*. Oslo: Kommuneforlaget
- Falck, Sturla 2003. *Nye tall om ungdom. Ungdomskriminalitet i Norge på 1990-tallet*. Tidsskrift for ungdomsforskning 2003, 1(3):79–88
- Falck, Sturla 1994. *Hvor lenge skal barn få "lov" til å være barn? Konsekvenser av hevingen av den kriminelle lavalderen*. Oslo: Barnevernets Utviklingssenter
- Fay, Brian, 1996. *Contemporary philosophy of social science: a multicultural approach*. Oxford: Blackwell
- Figenscow, Wenche, Ringberg, Erik og Ekanger, Merethe 2006. *Barnevern – medier og juss*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Foucault, Michel [1975] 2008. *Overvåkning og straff*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Foucault, Michel [1971] 1999. *Diskursens Orden*. Oslo: Spartacus Forlag AS
- Freeman, Michael og Veermann, Philip 1992. *The Ideologies of Children's Rights. International Studies in Human Rights*. Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers
- Frønes, Ivar 1998. *Den norske barndommen*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag
- Glaser, Vibeke 2008. *Prolog I* Glaser, Vibeke og Bølstad, Jan (red.) 2008. *Moderne oppvekst. Nye tider – nye krav*. Oslo: Universitetsforlaget
- Goldson, Barry 1997. *Childhood: an introduction to historical and theoretical analyses*. I Scraton, Phil (red.) 1997. *Childhood in crisis*. London: UCL Press
- Gulbrandsen, Liv Mette 2006. *Kulturpsykologiske tilnærminger til barns utvikling*. I Gulbrandsen, Liv Mette (red.) 2006. *Oppvekst og psykologisk utvikling. Innføring i psykologiske perspektiver*. Oslo: Universitetsforlaget
- Gullestad, Marianne 2002. *Det norske sett med norske øyne*. Oslo: Universitetsforlaget

- Haldar, Marit 2009. *Barn og barndom*. I Brodtkorb, Elisabeth og Rugkåsa, Marianne (red.) *Mellom mennesker og samfunn: sosiologi og sosialantropologi for helse- og sosialprofesjonene*. Oslo: Gyldendal Akademisk s. 273-289
- Haldar, Marit og Engebretsen, Eivind 2009. *Et nederlagsnarrativ*. Sosiologi i Dag. Årgang 39 Nr 4 2009 s. 57-72
- Halvorsen, Knut og Stjernø, Steinar 2008. *Work, oil and welfare. The welfare state in Norway*. Oslo: Universitetsforlaget
- Handlingsplan 2005. *Sammen mot barne- og ungdomskriminalitet (2005-2008)* Oslo: Justis – og politidepartementet
- Hauge, Ragnar 1996. *Straffens begrunnelser*. Oslo: Universitetsforlaget
- Hennum, Nicole 2004. *Å formidle seg selv som kjærlig mor og far i en norsk kontekst*. Fokus på Familien 03/2004 s. 147- 156
- Hennum, Nicole, 2002. *Kjærlighetens og autoritetens kulturelle koder: Om å være mor og far for norsk ungdom*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring Rapport nr 19/02
- Hougaard, Bent 2008. *Curling – en modell for forælderrollen i dag og i fremtiden? I* Glaser, Vibeke og Bølstad, Jan (red.) 2008. *Moderne oppvekst. Nye tider – nye krav*. Oslo: Universitetsforlaget
- Hundeide, Karsten 2006. *Diskurser, redskaper og kontrakter i barns utvikling: Et kulturpsykologisk perspektiv*. I Liv Mette Gulbrandsen (red.) 2006. *Oppvekst og psykologisk utvikling. Innføring i psykologiske perspektiver*. Oslo: Universitetsforlaget
- Høstmark Nielsen, Geir og Binder, Per-Einar 2006. *Den klassiske psykoanalysens grunnbegreper: Normalutvikling og psykopatologi hos barn og unge*. I Gulbrandsen, Liv Mette (red.) 2006. *Oppvekst og psykologisk utvikling. Innføring i psykologiske perspektiver*. Oslo: Universitetsforlaget
- Høstmælingen, Njål, Saga Kjørholt, Elin og Sandberg, Kirsten (red.) 2008. *Barnekonvensjonen: barns rettigheter i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget

- Hägström – Nordin, Elisabet 2005. *Worlds apart?: sexual behaviour, contraceptive use, and pornography consumption among young women and men*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis
- James, Allison og James, Adrian L. 2004. *Constructing childhood. Theory, Policy and Social Practice*. Hampshire and New York: Palgrave Macmillan
- James, Allison og Prout, Allan (red.) 1997. *Constructing and reconstructing childhood: contemporary issues in sociological study of childhood*. London: Falmer Press
- Kjus, Audun Kristoffer. 2007. *Sakens fakta. Fortellingsstrategier i straffesaker*. Oslo: Det humanistiske fakultet, Universitetet i Oslo
- Kjørholdt, Anne Trine 2002. *Small is Powerful: Discourses on Children and Participation in Norway*. *Childhood* nr 9 2002. Sage Publications s. 63-82
- Kvello, Øyvind (red.) 2008. *Oppvekst. Om barn og unges utvikling og oppvekstmiljø*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Lakoff, George og Johnson, Mark 2003. *Hverdagslivets metaforer. Fornuft, følelser og menneskehjernen*. Oslo: Pax Forlag A/S
- Langergaard, Luise L, Rasmussen, Søren B. og Sørensen, Asger. 2006. *Viden, videnskap og virkelighet*. Fredriksberg: Forlagets Samfundslitteratur
- Lien, Inger-Lise 2004. *Ubegripelig ung. Kriminalitetsforebygging og gjengbekjempelse i innvandringsmiljøene*. Oslo: Norsk institutt for by- og regionsforskning. Rapport 2004:14
- Lothe, Jakob 1994. *Fiksjon og film. Narrativ teori og analyse*. Oslo: Universitetsforlaget
- Lundgren, Kristina, Ney, Birgitta og Thurén, Torsten 1999. *Nyheter – att läsa tidningstext*. Stockholm: Ordfront Förlag
- Markussen, Ingrid og Telste, Kari (red.) 2005. *Bilder av den gode oppveksten gjennom 1900-tallet*. Oslo: Novus Forlag

- Midjo, Turid 1994. *Den nye barndommen: individuering og subjektsstatus*. I Aasen, Petter og Haugaløkken, Ove Kristian (red.) 1994. *Bærekraftig pedagogikk: identitet og kompetanse i det moderne samfunnet*. Oslo: Ad notam Gyldendal: I samarbeid med NAVFs program for utdanningsforskning
- Miles, Matthew B. og Huberman, Michael A. 1994. *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook*. Thousand Oaks, California: Sage
- Myhre, Jan Eivind 2003. *Hva mener vi når vi snakker om barn?: kategorier og metaforer*. I Benum, Edgeir (red.) 2003. *Den Mangfoldige velferden: festskrift til Anne-Lise Seip*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Møller Andersen, Nina 2002. *I en verden af fremmede ord: Bachtin som sprogbrugsteoretiker*. København: Akademisk
- Natland, Sidsel 2009. *Volden, horen og vennskapet. Fortellinger om unge jenters voldsbruk – en kulturanalyse*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag
- Nordahl, Thomas og Sunnevåg, Anne-Karin 2008. *Barnet som aktør – virkelighetsoppfatninger og mestringsstrategier*. I Glaser, Vibeke og Bølstad, Jan (red.) 2008. *Moderne oppvekst. Nye tider – nye krav*. Oslo: Universitetsforlaget
- NOU 2008:15. *Barn og straff – utviklingsstøtte og kontroll*. Oslo: Justis – og politidepartementet
- Prout, Alan 2008. *Culture – nature and construction of childhood*. I Drotner, Kirsten og Livingstone, Sonia (red.) 2008. *The International handbook of children, media and culture*. Los Angeles, California: Sage
- Raddum, Tonje og Veum, Aslaug 2006. *Avistekstenes mange stemmer*. Norsk medietidskrift 02/2006 s.135-153
- Raffnsøe, Sverre, Gudmand – Høyer, Marius og Thaning, Morten. 2008. *Foucault*. Frederiksberg: Samfundslitteratur

- Rong, Marit 2009. *Det liturgiske møte: språk og gudsmetaforer i Den norske kirkes høymesse*. Bergen: Universitetet i Bergen
- Sagberg, Sturla og Steinsholdt, Kjetil (red.) 2003. *Barnet. Konstruksjoner av barn og barndom*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Schaanning, Espen 2009. *Den tilsiktede smerte. En blindflekk i norsk kriminalpolitikk*. Oslo: Unipub Forlag
- Schaanning, Espen 2002. *Kampen om den forbryterske sjel. Kriminal-filosofisk vitenstrekk*. Oslo: Unipub Forlag
- Schaanning, Espen. 2000. *Modernitetens oppløsning. Sentrale skikkelser i etterkrigstidens idéhistorie*. Oslo: Spartacus Forlag
- Schaanning, Espen. 1997. *Vitenskap som skapt viten. Foucault og historisk praksis*. Oslo: Spartacus Forlag
- Schrumpf, Ellen 2007. *Barndomshistorie*. Oslo: Det norske samlaget
- Selmer-Olsen 2000. *Angsten for det naturlige barnet – om barndom og kulturalisering*. I Arnesen, Cathrine (red.) 2000. *Barndom i bevegelse: barndomsforskning i nettverk: nasjonalt nettverk for forskning og dokumentasjon av barndom og barnekultur*. Oslo: Norsk Folkemuseum Norsk Kulturråd
- Skevik, Anne 2003. *Children of the Welfare State: Individuals with Entitlements, or Hidden in the family*. *International Journal of Social Policy*, 32, 3, 423-440.
- Skog, Ole-Jørgen 2006. *Skam og skade. Noen avvikssosiologiske temaer*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Steinsholdt, Kjetil 2000. *Barndom som diskurs* I Arnesen, Cathrine (red.) 2000. *Barndom i bevegelse: barndomsforskning i nettverk: nasjonalt nettverk for forskning og dokumentasjon av barndom og barnekultur*. Oslo: Norsk Folkemuseum Norsk Kulturråd

- Stjernø, Steinar 2008. *Social democratic values in the European Welfare States*. I Opielka, Michael, Wim van Oorschot, Pfau-Effinger, Birgit (red.) 2008. *Culture and welfare state values and social policy in comparative perspective*. Cheltenham: Edward Elgar
- Stjernø, Steinar 1995. *Mellom kirke og kapital*. Oslo: Universitetsforlaget
- Søftestad, Siri, Bjørtvedt, Margareth, Haga Jorunn H. og Hildén, Karin 2007. *Unge overgripere i familiebehandling - Erfaringer fra det tverretatlige behandlingstilbudet TVERS i-Vest-Agder I: Fokus på familien 01/2007 s 5-18*
- Sølvberg, Erik 2008. *Politikk og menneskerettigheter*. Bergen: Fagbokforlaget
- Telste, Kari 2005. *Fra guttebander til rivaliserende gjenger. Nyhetsbilder av gjenger, vold kriminalitet*. I Markussen, Ingrid og Telste, Kari (red.) 2005. *Bilder av den gode oppveksten gjennom 1900-tallet*. Oslo: Novus Forlag
- Telste, Kari 2004. *Wild West på Oslo vest. Frognerbanden i medias søkelys*. Tidsskrift for ungdomsforskning. 2004. nr 4(1): 3-26
- Tingstad, Vebjørn 2006. *Barndom under lupen. Å vokse opp i en foranderlig mediekultur*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag
- Thuen, Harald 2008. *Om barnet. Oppdragelse, opplæring og omsorg gjennom historien*. Oslo: Abstrakt forlag
- Thuen, Harald 2002. *Barnets århundre - mellom visjon og virkelighet*. I Barbro Sætersdal og Kristin Heggen (red.) 2002. *I den beste hensikt?: "ondskap" i behandlingssamfunnet*. Oslo: Akribe s. 97-128
- Ugelvik, Thomas og Rokkan, Tore 2006. *Vend om i tide: en evaluering av SNU-prosjektene i Trondheim og Bergen*. Oslo: Kriminalomsorgens utdanningscenter KRUS. 2006:3
- Utgaard, Anne Helene 2002. *Straff som assistent i barneoppdragelsen*. I Schaanning, Espen (red.) 2002. *Straff i det norske samfunnet*. Oslo: Humanist Forlag
- Wold, Thomas 2008. *Tilsyn og tilretteleggelse: Kontroll av barn og unges internettbruk*. Norsk medietidsskrift 2/2008 s105-124

Øvrebø, Olav Anders 1993. *Fortellinger om golfkrigen. En analyse av NRKs TV-dekning*.
Bergen: Universitet i Bergen ved institutt for medievitenskap, utgitt i instituttets
rapportserie 1996 (rapport nr.26)

Aakvaag, Gunnar C. 2008. *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt Forlag

Aaslestad, Petter 2001. *Narratologi. En innføring i anvendt fortellerteori*. Oslo: Gyldendal
Akademisk Forlag

Åkerstrøm Andersen, Niels 1999. *Diskursive analysestrategier: Foucault, Koselleck,
Laclau, Luhmann/Nils Åkerstrøm Andersen*. København: Nyt fra
Samfundvidenskaberne

Noter

Kapittel 1

1. http://www.regjeringen.no/nb/om_regjeringen/tidligere/oversikt/del-iii---alfabetisk-personregister/v.html?id=418022 (23.02.10)
2. VG 09.11.1976 s.17
3. <http://www.kriminalomsorgen.no/like-om-hjoernet.4611637-77856.html> (19.04.10)
4. <http://www.lovdatab.no/all/nl-19270422-003.html> (08.03.10)
5. <http://www.krad.no/images/stories/kunnskap/publikasjoner/rapport-ok.pdf> (02.05.10)
6. http://www.kompetanse-senteret.no/pages/prosjekter.html#prosjekter_fengselspsykiatri (03.05.10)

Kapittel 3

7. <http://www.barneombudet.no/barnekonvensjonen/helekonvensjonen/#1> (04.04.10)
8. <http://www.lovdatab.no/all/nl-19270422-003.html> (08.03.10)

Kapittel 4

9. <http://www.eventyranalyse.dk/Eventyr%20Indre%20komposition.php#Aktantmodellen> (16.02.10)

Kapittel 5

10. <http://www.dokpro.uio.no/perl/ordboksoek/ordbok.cgi?OPP=pur&ordbok=nynorsk&alfabet=n&renset=j> (05.03.10)
11. <http://www.ordnett.no/ordbok.html> (05.03.10)

Noter til kapittel 6

12. <http://www.dagsavisen.no/meninger/article426582.ece> (17.01.10)

13. [Http://www.fo.no/kriminalomsorgen/nordisk-opproer-mot-barn-i-fengsel-article1252-215.html](http://www.fo.no/kriminalomsorgen/nordisk-opproer-mot-barn-i-fengsel-article1252-215.html) (07.04.10)
14. [Http://www.dagsavisen.no/meninger/article37496.ece](http://www.dagsavisen.no/meninger/article37496.ece) (07.04.10)
15. [Http://www.dagsavisen.no/meninger/article426582.ece](http://www.dagsavisen.no/meninger/article426582.ece) (07.04.10)
16. <http://retweb01.int.retriever.no/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=0550162009081535552691&serviceId=2> (06.11.09)
17. <http://retweb01.int.retriever.no/services/archive.html?method=displayPDF&pdfUrl=https://www.retriever-info.com/proxyTest/id=055016200908153b63Sv4orEwm4a52M73cbPtb100203010g1s&x=4280dce55e9b655e4189122b37475bdc&documentId=0550162009081535552691&serviceId=2&pdf.doResize=false> (06.11.09)
18. <http://retweb01.int.retriever.no/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=05500720091121923A07EB995EC3E25C38E831D0462D10&serviceId=> (09.01.10)
19. <http://retweb01.int.retriever.no/services/archive.html?method=displayDocument&documentId=0550042706086145&serviceId=2> (09.01.10)

Noter til kapittel 7

20. <http://www.amnesty.no/aktuelt/flere-nyheter/arkiv-nyheter/ingen-henretter-barn-s%C3%A5-ofte-som-usa> (03.05.10)
21. <http://www.dagbladet.no/magasinet/2007/12/07/520481.html> (03.05.10)
22. <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/article3553966.ece> (03.05.10)
23. <http://www.byavisa.no/byavisa/artikler.php?artid=4169> (20.04.10)
24. http://www.barneombudet.no/sfiles/1/41/9/file/hva_er_vitsen_stemmerett_for_16-aaringer_bm.pdf (03.05.10)